

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

FAKULTA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Katedra plánování krajiny a sídel

Fakulta životního
prostředí

Typologie historické kulturní krajiny ORP Domažlice

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí práce: prof. Ing. arch. ThLic. Jiří Kupka, Ph.D.

Autor: Bc. Linda Multušová

2023

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Fakulta životního prostředí

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Linda Multušová

Rozvoj venkova a zemědělství
Prostorové plánování

Název práce

Typologie historické kulturní krajiny ORP Domažlice

Název anglicky

Typology of the Historical Cultural Landscape of the Domažlice District

---

Cíle práce

Kulturní krajina, utvářená po staletí člověkem, představuje významnou součást našeho, evropského i světového kulturního dědictví. V souladu s EÚoK a dalšími dokumenty státy usilují o identifikaci a ochranu hodnot krajiny na svém území pomocí nástrojů vycházejících z jejich národních specifik. V podmínkách ČR je dosavadním výsledkem tohoto úsilí mj. řada různých typologií. V roce 2020 byla MK ČR certifikována metodika Typologie historické kulturní krajiny ČR (Ehrlich a kol., 2020) zaměřená na vymezení typů na základě kulturně historické hodnoty území, čímž rozvíjí v dosud chybějícím detailu národní nástroje přispívající k naplňování EÚoK. Cílem DP je vyhodnocení území ORP Domažlice (či jeho části, v návaznosti na množství identifikovaných jevů) z hlediska této typologie, tj. vymezení jednotek historické kulturní krajiny, případně celků historické kulturní krajiny, a následně diskuze o aplikovatelnosti dané metodiky v konkrétním území a nad možnostmi uplatnění výsledků v oboru SPP a v ÚAP (jev č. 11, příp. 13a, 17a či 17b).

Metodika

DP bude vycházet z Metodických pokynů pro zpracování diplomové práce na FŽP (nařízení děkana 02/2020) a z Pravidel zadávání, zpracování, odevzdávání, archivace a zveřejňování bakalářských a diplomových prací na ČZU (směrnice rektora 5/2019). V rešeršní části se zaměří především na problematiku kulturní krajiny, se zaměřením na její typy, možnostmi její ochrany a využitelnosti různých archivních pramenů (mapových, leteckých snímků atd.) pro identifikaci a prezentaci těchto hodnot. Praktická část bude v návaznosti na uvedenou metodiku (Ehrlich a kol., 2020) podrobně analyzovat vybrané území ORP Domažlice (či jeho část) – vedle terénních průzkumů a studia regionální literatury bude vycházet z analýzy dochovaných archivních map a leteckých snímků. Výsledky budou prezentovány mapovými výstupy v prostředí GIS, textovými komentáři a fotografickou přílohou. Závěry budou vztaženy k případné praktické využitelnosti výsledků. Diskuze se zaměří na zhodnocení aplikovatelnosti uvedené metodiky v oblasti SPP a ÚP.

Doporučený rozsah práce

dle nařízení děkana 02/2020 Metodická pokyn pro zpracování DP na FŽP

Klíčová slova

kulturní krajina, historická kulturní krajina, historická krajinná struktura, státní památková péče, typologie kulturní krajiny

---

Doporučené zdroje informací

- EHRlich, M., KUČA, K. et al. (2020): Typologie historické kulturní krajiny České republiky, Praha: NPÚ.
KUČA, K. (ed.) et al. (2020): Historické kulturní krajiny České republiky. Průhonice: VÚKOZ.
KUČA, K. (2014): Oblasti dochovaných strukturálně výrazných plužin v České republice. Zprávy památkové péče. roč. 74., č. 1, s. 34-49.
KUPKA, J. VOREL, I. (2017): Analýza historické krajinné struktury na krajské úrovni. TZB-info, č. 19
KUPKA, J. (2010): Krajiny kulturní a historické: vliv hodnot kulturní a historické charakteristiky na krajinný ráz naší krajiny. Praha: ČVUT.
KUPKA, J. (2017). SDG 15: Sustainable Development of the Landscape and its Cultural Identity. In Agenda 2030 in the Czech Republic : Vision and Opportunity. Ostrava: KEY Publishing, s. 89-101.
KUPKA, J. (2019). Římov – South Bohemian Jerusalem. Acta Geoturistica 10(1), s. 51-60.
Regionální literatura, recentní literatura k popisu přírodní charakteristiky, archivní mapy
SEDLÁČEK, J.; SALAŠOVÁ, A. (2016): GIS analysis in cultural landscape protection. In: Proceedings of the Third European SCGIS Conference "Geoinformation technologies for natural and cultural heritage conservation". Sofie: Space Research and Technology Institute BAS. s. 176-182.

Předběžný termín obhajoby

2022/23 LS – FŽP

Vedoucí práce

prof. Ing. arch. ThLic. Jiří Kupka, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra plánování krajiny a sídel

Elektronicky schváleno dne 2. 3. 2021

prof. Ing. Petr Sklenička, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 3. 3. 2021

prof. RNDr. Vladimír Bejček, CSc.

Děkan

V Praze dne 13. 01. 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: „Typologie historické kulturní krajiny ORP Domažlice“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny informační zdroje, které jsem v práci použila, a které jsem rovněž uvedla na konci práce v seznamu použitých informačních zdrojů.

Jsem si vědoma, že na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, především ustanovení § 35 odst. 3 tohoto zákona, tj. o užití tohoto díla.

Jsem si vědoma, že odevzdáním diplomové práce souhlasím s jejím zveřejněním podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a to i bez ohledu na výsledek její obhajoby.

Svým podpisem rovněž prohlašuji, že elektronická verze práce je totožná s verzí tištěnou a že s údaji uvedenými v práci bylo nakládáno v souvislosti s GDPR.

V Plzni dne 27.3.2023

.....
Bc. Linda Multušová

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce prof. Ing. arch. ThLic. Jiřímu Kupkovi, Ph.D. za jeho pomoc a ochotu během celého procesu tvoření této práce.

Dále pak mé rodině za podporu a čas strávený se mnou v terénu, především mé matce, která se mnou objevovala zajímavá místa Domažlicka.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá typologií historických kulturních krajin na území SO ORP Domažlice. Práce je zpracována dle *Typologie historické kulturní krajiny České republiky* (Ehrlich et al., 2020). V teoretické části se práce zabývá kulturními a historickými kulturními krajinami a možnostmi jejich ochrany v rámci památkové péče, ochrany přírody a územního plánování. Praktická část se věnuje samotnému zkoumanému území a je zpracována dle metodiky *Typologie historické kulturní krajiny České republiky* (Ehrlich et al., 2020). Po terénním a mapovém průzkumu byly na základě určených charakteristických znaků krajiny vymezeny jednotky a celky historické kulturní krajiny. Veškeré tyto postupy jsou v práci popsány. Výsledkem jsou mapové výstupy a doporučení pro orgány památkové péče a doplnění územně analytických podkladů. V závěru pak dochází k porovnání poznatků uvedených v dalších pracích a se stávajícím stavem územně analytických podkladů SO ORP Domažlice.

Klíčová slova

Kulturní krajina, historická kulturní krajina, historická krajinná struktura, státní památková péče, typologie kulturní krajiny

Abstract

This thesis deals with the typology of historical cultural landscapes in the area of the Municipalities with Extended Competence (SO ORP) Domažlice. The work is based on the Typology of Historical Cultural Landscapes in Czech Republic (Ehrlich et al., 2020). The theoretical part discusses cultural and historical cultural landscapes and possibilities for their protection within monument care, nature conservation and spatial planning. The practical part is devoted to the studied area itself and is processed according to the methodology of the Typology of Historical Cultural Landscapes of the Czech Republic (Ehrlich et al., 2020). Based on the identified characteristic landscape features from field and mapping survey, units and complexes of historical cultural landscapes were defined. All of these procedures are described in the thesis. The result is mapping outputs and recommendations for monument care authorities and supplementing of territorial analytical materials. Finally, the findings presented in other works are compared with the current state of the territorial analytical materials of the SO ORP Domažlice.

Key words

Cultural landscape, historic cultural landscape, historic landscape structure, state monument care, typology of cultural landscape

Obsah

1	Úvod.....	1
2	Cíl práce	2
3	Literární rešerše	3
	3.1 Krajina.....	3
	3.2 Kulturní krajina.....	4
	3.2.1 Kategorie kulturní krajiny	5
	3.2.2 Hodnoty kulturní krajiny	6
	3.2.3 Znaky historické kulturní krajiny	7
	3.3 Typologie historické kulturní krajiny	10
	3.3.1 Využití identifikace historické kulturní krajiny	11
	3.4 Ochrana historické kulturní krajiny	11
	3.4.1 Územní plánování a ochrana historické kulturní krajiny	13
	3.5 Mapové podklady	15
4	Metodika.....	17
	4.1 Vyhledání zájmového území a prvotní prověření	18
	4.2 Studium pramenů a podkladů	18
	4.3 Podrobný terénní průzkum.....	19
	4.4 Vymezení jednotek historické kulturní krajiny.....	19
	4.5 Vymezení celku historické kulturní krajiny a určení ostatních znaků .	19
	4.6 Zpracování mapových podkladů	20
5	Výsledky	20
	5.1 Správní obvod Domažlice	20
	5.1.1 Charakteristika	20
	5.1.2 Přírodní poměry.....	22
	5.1.3 Historický vývoj.....	24
	5.1.4 Historické zemské obchodní stezky	27
	5.1.5 Chodsko a Chodové	28
	5.1.6 Židovské osídlení.....	29
	5.2 Celek historické kulturní krajiny Domažlicko	30
	5.2.1 Administrativní a územní údaje.....	30
	5.2.2 Přírodní poměry:.....	32
	5.2.3 Historický vývoj území	34
	5.2.4 Poutě ke kapli sv. Vavřince.....	38
	5.2.5 Bitva u Domažlic.....	39
	5.2.6 Současný stav území	40
	5.2.7 Jednotka č. 1: krajina města Domažlice.....	43

5.2.8	Jednotka č. 2: krajina poutního místa Veselá hora.....	53
5.2.9	Jednotka č. 3: krajina bojiště na Baldovském návrší.....	62
5.2.10	Ostatní znaky historické kulturní krajiny.....	68
5.2.11	Kulturní hodnota celku historické kulturní krajiny.....	77
5.2.12	Památková ochrana.....	77
5.2.13	Návrh na doplnění územně analytických podkladů.....	82
6	Ostatní území správního obvodu Domažlice s vymezením jednotek a celků historické kulturní krajiny.....	84
6.1	Ostatní celky historické kulturní krajiny.....	86
6.1.1	Okolí vysídlené obce Pleš.....	86
6.2	Ostatní jednotky historické kulturní krajiny.....	89
6.2.1	Typ 5: Krajina poutních míst.....	89
6.2.2	Typ 9: Krajina vrchnostenských sídel a dvorů.....	91
6.2.3	Typ 13: Krajina rybníků.....	97
6.2.4	Typ 15: Krajina obor a lesů.....	98
6.2.5	Typ 17: Krajina města.....	100
6.2.6	Typ 19: Turistická krajina.....	104
6.2.7	Typ 26: Krajina pohraničních opevnění.....	107
6.2.8	Typ 28: krajina mýtů a legend.....	109
6.2.9	Typ 30: Krajina vysídlených území.....	111
7	Ostatní území správního obvodu Domažlice nezařazená do jednotek historické kulturní krajiny.....	116
7.1	Jindřich Šimon Baar.....	116
7.2	Historické chodské vesnice.....	117
7.3	Postřekovské plužiny.....	117
7.4	Město Bělá nad Radbuzou.....	118
7.5	Město Hostouň.....	118
7.6	Panství Újezd Svatého Kříže.....	119
7.7	Panství Chocomyšl.....	119
8	Diskuze.....	120
9	Závěr.....	123
10	Přehled literatury a použitých zdrojů.....	125

Seznam zkratek

AOPK	Agentura ochrany přírody a krajiny
ČSÚ	Český statistický úřad
ČÚZK	Český úřad zeměměřický a katastrální
CHKO	Chráněná krajinná oblast
MěNV	Městský národní výbor
NPÚ	Národní památkový ústav
ORP	Obec s rozšířenou působností
SO ORP	Správní obvod obce s rozšířenou působností
PS	Pohraniční stráž
UJEP	Univerzita Jana Evangelisty Purkyně
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
ÚAP	Územně analytické podklady
ÚSKP	Ústřední seznam kulturních památek

1 Úvod

Krajina, jak ji dnes známe, je výsledkem tisíciletého působení člověka na své okolí. V současné době se již na Zemi nenachází žádné místo, které by nebylo alespoň z části ovlivněno lidskou činností. Převládá tedy kulturní krajina, která se stále vyvíjí, a tak je tomu i na území České republiky.

V průběhu let došlo k mnohým změnám v krajině zapříčiněných působením člověka na okolní krajinu, kdy své okolí přeměňoval zemědělskou činností, budováním dopravní infrastruktury, ale i třeba válkou. Významný vliv na krajinu měla také průmyslová revoluce a následný růst populace. Veškeré tyto činnosti mají za následek určité stopy v krajině, které jsou patrné dodnes a lze o nich hovořit jako o kulturně-historických hodnotách. Tyto hodnoty zahrnují nejen stavby jako hrady či sakrální stavby, ale i přírodní prvky, jako jsou například aleje nebo plužiny.

Kulturní krajina tak představuje významnou součást světového dědictví a identity, proto je důležité ji chránit. K ochraně krajiny, k vymezení vlastních kulturních krajin, analýze jejich charakteristik a sledování změn se zavázala i Česká republika (Úmluva Rady Evropy o krajině, 2000). V poslední době je ochrana charakteristických kulturních krajin jednou z priorit nejen v koncepčních dokumentech resortu Ministerstva kultury, ale i v řadě celostátních politik.

Abychom však historické kulturní krajiny mohli chránit, je důležitá jejich identifikace, respektive určení jejich hodnot. Na základě toho vzniklo několik metodik typologie, které se zabývají identifikací převážně přírodních složek, geomorfologie nebo aktuálního využívání krajiny. Pro doplnění těchto metodik vznikla v roce 2020 metodika s osvědčením Ministerstva kultury *Typologie historické kulturní krajiny České republiky* (Ehrlich et al., 2020), která je zaměřena na rozpoznávání typů krajiny na základě kulturně historických hodnot daného území a doplňuje tak národní nástroje, které přispívají k naplnění Úmluvy Rady Evropy o krajině.

2 Cíl práce

Cílem diplomové práce je vyhodnocení území ORP Domažlice, případně jeho části v návaznosti na množství identifikovaných jevů a následné vymezení jednotek, případně celků, historické kulturní krajiny. Dále pak diskuze o aplikovatelnosti použité metodiky *Typologie historické kulturní krajiny České republiky* (Ehrlich et al., 2020) v daném území a nad možnostmi uplatnění výsledků v oboru státní památkové péče a v územně analytických podkladech.

3 Literární rešerše

Literární rešerše obsahuje základní informace o kulturní a historické kulturní krajině. Dále pak zmiňuje hodnoty a znaky historické kulturní krajiny, jejich identifikaci a ochranu.

3.1 Krajina

Pod pojmem krajina si nejspíše většina z nás vybaví scénérii s lesy, kopci a loukami. Existuje mnoho různých definic tohoto pojmu. Každý na krajinu nahlíží z různých úhlů pohledu. Krajinu lze vnímat esteticky, historicky, umělecky, ekonomicky, politicky. Pojem krajina je příliš složitý na to, abychom ji mohli krátce popsat (Forman et Godron, 1993). K pochopení krajiny, a především k pochopení její funkčnosti, je potřeba nahlížet na tuto problematiku komplexně a zkoumat veškeré vazby a procesy v ní (Sklenička, 2003).

Jedním z nejčastěji používaných vysvětlení co je krajina, je definice ze zákona o ochraně přírody a krajiny: „*krajina je část zemského povrchu s charakteristickým reliéfem, tvořená souborem funkčně propojených ekosystémů a civilizačními prvky*“ (§3, písm. m, zákon č. 114/1992 Sb., v aktuálním znění). Z této definice plyne, že krajinu nemůžeme vnímat pouze jenom jako celek, ale musíme brát v potaz i veškeré její jednotlivé části.

Další zajímavou definici pak uvádějí krajinní ekologové Forman a Godron (1993), a to, že krajinu lze chápat jako „*heterogenní část zemského povrchu, skládající se ze souboru vzájemně se ovlivňujících ekosystémů, který se v dané části povrchu v podobných formách opakuje*“.

Vzhledem k tomu, že krajinu lze chápat různě, je důležité v této diplomové práci zmínit i pojetí krajiny z hlediska architektonického a nejen z toho ekologického. Dle Žáka (1947) je krajina dílem přírody a člověka dohromady. Tedy toho původního, co vytvořila sama příroda, jako je reliéf či rostliny. A toho umělého, co vytvořil nebo se na vytvoření spolupodílel člověk.

Co se vývoje krajiny týče, tak by se dala její historie rozdělit do dvou částí, a to na období před neolitem, a po neolitu. Tedy na období, kdy byla krajina ovlivňována čistě přírodními faktory a období, kdy krajinu začíná ovlivňovat člověk svou vlastní činností (Sklenička, 2003).

V období mezi neolitem a současností lze krajinný vývoj z hlediska vlivu člověka dělit do tří fází:

- Primární homeostáza – minimální vliv člověka, krajina má přírodní charakter.
- Sekundární homeostáza – vliv člověka je patrnější, avšak stále v ekologické shodě s přírodou, dochází k odlesňování, kultivaci a urbanizaci.
- Terciální homeostáza – období po průmyslové revoluci, tedy ekologicky neudržitelném využívání přírody a přírodních zdrojů. Přichází návrat k přírodě blízkým postupům jak v oblasti zemědělství, tak v ostatních oblastech hospodaření jako je lesnictví nebo vodní hospodářství, dochází k obnově biodiverzity a ekologické rovnováhy (Librová, 1996 in Sklenička, 2003).

Krajinu můžeme rozdělit na dva typy dle jejího ovlivnění, tedy na krajinu přírodní či přirozenou, a na krajinu kulturní. Krajina přírodní neboli přirozená, je krajina bez zásahu případně s minimálním zásahem člověka. V současné době do této kategorie nelze v podstatě zařadit žádný krajinný prvek, jelikož díky globalizaci jsou všechna území antropogenně ovlivněna. Avšak na světě se stále najdou oblasti, které by se daly zařadit do přirozené krajiny. Jedná se o místa s převahou přirozené vegetace, která je ale již ovlivněna člověkem (Sklenička, 2003).

Jelikož se tato diplomová práce týká především kulturní krajiny, bude se tímto pojmem zabývat celá následující kapitola.

3.2 Kulturní krajina

Kulturní krajina je taková krajina, která je více či méně ovlivněna lidskou činností. Jedná se tedy o krajinu, jež byla původně přírodní, ale postupem času a vlivem lidského rozvoje se přeměnila na hospodářskou krajinu. Kulturní krajina vznikala již od dob neolitu, kdy se datují první počátky zemědělství a pastevectví, a čím dál více převažuje nad krajinou přírodní. Přírodní krajina v podstatě již neexistuje a veškerá krajina, kterou kolem sebe jako lidé vidíme, je onou krajinou kulturní (Buzek et Hradecký, 2001).

První zmínka o takzvané kulturní krajině, která je definována jako modifikovaná lidskou činností, se datuje od 90. let 19. století. Jejím autorem je německý geograf Friedrich Ratzel (Jones, 2003). Pokud se zaměříme na samotné slovo kultura, pochází z latinského slova *cultura*, které vyjadřuje plodiny vypěstované v zemědělsky obhospodařované krajině. Dle Komárka (2008) slovo *cultura* pochází ze sloves *colo*,

colere, cultum, která znamenají obdělávání, pěstování, či pečování. Kultura je tedy něco, „...*co nevzniká přirozeně a samozřejmě, ale vyžaduje péči a čeho si je třeba vážit jako nesamozřejmého*“ (Komárek, 2008).

Kulturní krajina by bez člověka a jeho působení na okolní prostředí nemohla vzniknout. Proto se krajina neustále mění tak, jak se mění i její uživatelé, lidé. Tyto změny mohou být často nepatrné a v danou dobu i bezvýznamné, z dlouhodobého hlediska můžou však antropogenní procesy působící na krajinu vést ke změnám únosnosti, využitelnosti krajiny či vodní bilanci (Haase et al., 2007).

Jak už bylo zmíněno, kulturní krajina se neustále mění a získává svůj osobitý charakter neboli ráz. Tento charakter je v případě kulturní krajiny ovlivněn především přírodními a socioekonomickými složkami, převážně zemědělstvím a lesnictvím (Maier, 2012).

Různorodým působením člověka na krajinu vznikaly a stále vznikají specifické vlastnosti, které jsou charakteristické pro dané využívání krajiny. Můžeme je označit jako znaky kulturní krajiny (Žigrai, 2000). Mezi tyto znaky lze řadit různé stavby a jejich pozůstatky, kříže, mosty, viadukty či boží muka, ale i stopy po těžbě, stromořadí a mnohé další. Všechny tyto znaky můžeme třídit a klasifikovat a získávat tak lepší povědomí o dochovanosti kulturních a historických hodnot krajiny (Kupka, 2010).

3.2.1 Kategorie kulturní krajiny

Dle výboru pro světové dědictví (UNESCO) se dělí kulturní krajina do tří kategorií: komponovaná krajina, organicky vyvinutá krajina a asociativní krajina (Ehrlich et al., 2019).

a) Komponovaná kulturní krajina

Krajina, která je záměrně navržená a vytvořená z estetických důvodů. Jedná se především o parky, zahrady a širší krajinářské kompozice (Kuča et al., 2015). Vzhledem k tomuto specifickému typu, kdy do přírody nezasahuje člověk pouze svou hospodářskou činností, ale vkládá jí i své estetické, filozofické a duchovní hodnoty, mohou pak vznikat celé kompozice (Kupka, 2010). Často tak komponovaná krajina souvisí s vizuální kvalitou prostoru a celkovou atraktivitou a identitou, s jakou je dané místo vnímáno (Kulišťáková, 2013). Může se tak vázat na budovy, které jsou významné jak z náboženského tak z panského hlediska (Ehrlich et al., 2019).

Území České republiky je poměrně bohaté na komponované krajiny. Tyto krajiny vznikaly od vrcholného středověku po romantismus (Salašová, 2014). Do této kategorie patří několikero krajinných památkových zón a další lokality, které společně vytvářejí charakteristické regiony, jako je například Hlubocko nebo Libějovicko-Lomecko (Kupka, 2010).

b) Organicky vyvinutá krajina

Krajina, která je výsledkem dlouhodobého působení sociálních, ekonomických, administrativních a náboženských potřeb. Do současné podoby se vyvinula ve vazbě na přírodní prostředí a mnohdy odráží evoluční proces (Kuča et al., 2020).

Rozlišujeme dva typy organicky vyvinuté krajiny:

- Reliktní krajina – organicky vyvinutá krajina, u které byl evoluční proces v určité době ukončen, ale významné krajinné prvky jsou stále zřetelné. Jako příklady lze uvést pozůstatky po středověkých pluzinách nebo hornické kulturní krajiny (Head, 2012).
- Kontinuální krajina – stále se vyvíjející krajina, jejíž evoluční proces nepřetržitě pokračuje. Neustále se tedy vytvářejí nové a nové materiální důkazy o daném evolučním procesu (Westrik et al., 2003). Do tohoto typu náleží významná část našeho území. Řadí se sem rybníční a vinařské oblasti, krajiny s charakteristickým systémem osídlení, průmyslové krajiny s esteticky a historicky cennými a zajímavými celky a další (Kuča et Kučová, 2016).

c) Asociativní kulturní krajina

Krajina, jež je tvořena opodstatněnou existencí náboženských, uměleckých, či kulturních asociací, které se vztahují k přírodním prvkům. V této kategorii nemusí být žádné materiální kulturní doklady a pokud se zde nacházejí, často jsou bezvýznamné. Do této kategorie spadají například historická bojiště, krajiny mýtů a legend nebo krajiny vázané k významné osobnosti, kupříkladu Babiččino údolí (Kuča et al., 2020).

3.2.2 Hodnoty kulturní krajiny

Z důvodu osidlování krajiny a lidským činnostem dochází k pozměňování krajinné struktury již od neolitu. V té době se z lovců a sběračů postupně stávali zejména zemědělci, kteří pro své hospodaření potřebovali určité prostory. Zemědělství se tak stalo až do konce 18. století nejzásadnější krajino tvornou činností (Löw et Míchal, 2003).

Doposud lze v krajině nalézt známky jejího cíleného organizování a přeměňování člověkem. Díky rozličným přírodním podmínkám a kulturám se začaly vytvářet rozdíly mezi jednotlivými regiony našeho území, a to již od počátku lidských dějin. Vzniklo tak množství stop krajinných kulturních struktur napříč různými obdobími vytvářející dnes kulturní a historický charakter krajiny. Tento charakter určuje například i současné ekonomické dění nebo hustotu osídlení v jednotlivých regionech (Kupka, 2010).

Pro analýzu kulturní krajiny je důležitou složkou historická krajinná struktura. Významnými prvky, které nám pomáhají objasnit stav kulturní krajiny v minulosti a pochopit tak současný stav krajiny, jsou historické krajinné struktury sídelního, zemědělského, lesnického, průmyslového, kulturního a náboženského charakteru (Žigrai, 2000).

3.2.3 Znaky historické kulturní krajiny

Aby bylo možné historickou kulturní krajinu vymezit, je potřeba identifikovat příslušné charakteristické znaky. Tyto znaky jsou nositeli významných kulturních hodnot, jejichž koncentrace a následná identifikace jsou základem pro vymezení a zařazení části historické kulturní krajiny do příslušného typu (Ehrlich et al., 2020).

Znaky historické kulturní krajiny můžeme rozdělit do následujících čtyř kategorií:

a) Dochované prvky, objekty a jejich soubory

Jedná se o nejrozšířenější znaky historické kulturní krajiny, které nám přímo ukazují na historický vývoj území. Řadí se sem území památkové rezervace, památkové zóny, objekty chráněné jako kulturní nebo národní kulturní památky, ale i objekty a území bez památkové ochrany, které si zachovaly architektonické prvky a struktury dokládající historický vývoj území (Kupka, 2010).

Do této kategorie náleží dvě skupiny:

- Archeologické památky

Archeologické památky a archeologické stopy náleží k nejstarším dochovaným znakům. Patří sem posvátná a rituální místa, svatyně, posvátné háje a okrsky, obětní kameny, mohyly, pohřebiště, dvorce, hradiště, oppida, trasy nejstarších stezek, památky pravěkého umění a další (Kupka, 2010).

- Cenné objekty a soubory

Do této skupiny patří série architektonicky hodnotných staveb napříč historickými obdobími. Spadají sem objekty spojené se šlechtou a aristokracií, sakrální a drobná sakrální architektura, tradiční hospodářské objekty, objekty lidové architektury, historická architektura měst, technické památky a objekty průmyslového dědictví, objekty zahradní architektury, topografické památky a další drobná architektura. U těchto znaků se často projevuje regionální rozmanitost v použití stavebních materiálů, architektonickém ztvárnění či jejich konstrukci (Kupka, 2010; Vondrušková et Vondruška, 2013; Válová, 2014).

b) Dochovaná urbanistická a sídelní struktura

Jedná se o jeden z nejstarších fyzických dokladů o existenci sídel hned po dochovaných objektech. Právě struktura sídel je mnohdy stabilnější než samotné architektonické objekty. Každé sídlo má vlastní prostorovou strukturu, jejímž základem je půdorysná struktura sídla. Jedná se o půdorysné linie náměstí, komunikací, parcelace a zástavbu (Kuča et Kučová, 2000). Tato struktura je, stejně jako cenné objekty a soubory, často ovlivňována klimatickými a přírodními podmínkami. Dále mají velký vliv doba vzniku, sociální rozvrstvení obyvatel a historický průběh vývoje. Dalším znakem, kromě půdorysné struktury může být i dominantní sídla, která je z běžné zástavby vyčleněna. Jedná se například o věž kostela nebo budovu úřadu (Kupka, 2010).

Především v oblastech, které byly postiženy poválečným odsunem německého obyvatelstva, jsou v rámci zaniklých obcí patrné sídelní struktury v kombinaci se zaniklými sídly v podobě ruin nebo krajinářských úprav (Kupka et Boušková, 2020).

c) Dochované krajinné struktury

Další kategorií znaků historické kulturní krajiny je samotná krajina, tedy její dochovaná struktura. Často se výsledky vědomého a cíleného organizování krajiny, které probíhalo tisíce let na našem území, dochovaly dodnes. Rozlišné kulturní, přírodní, ekonomické a sociální podmínky výrazně ovlivňují vývoj krajinné struktury v jednotlivých regionech, která je dosud patrná (Kupka et Vorel, 2017).

Do této kategorie spadají dochované cestní sítě (historické stezky, úvozy či mosty), dochované struktury zeleně (historické aleje, bažantnice, zahrady a parky nebo obory), historické hospodářské úpravy (rybníky a rybniční soustavy, náhony a nádrže). Dále pak dochovaná struktura plužin (zbytky vegetace nebo kamenných zídek), humna, artefakty technické činnosti člověka (lomy nebo náhony) nebo pozůstatky po tradičních a regionálních způsobech hospodaření (struktura orné půdy či chmelnice a vinice) (Kuča, 2014).

- Kulturní komponovaná krajina

Komponovaná krajina je specifický typ krajiny, jež byla záměrně navržena a vytvořena člověkem. Jedná se často o velice výraznou strukturu. Ta nebyla stvořena kvůli samotné funkci krajiny, ale především pro určitý vyšší smysl, který se snažil autor do krajiny vložit. Mluvíme zde o osobitých typech kulturní krajiny, jež jsou výsledkem kompozičního návrhu, přičemž má krajina poukazovat především na postavení majitele ve společnosti, reprezentovat majetek či duchovní a filosofické přesvědčení. Většina těchto kompozic vznikla v období baroka. Pro toto období je typické postavení člověka k přírodě jako pána snažícího se krajinu podrobit, ovládnout a ekonomicky využít. Mnohdy se v baroku využívá dominantního působení vrchů, na které se umísťují kostely a jiné sakrální stavby či hospodářské dvory, v okolí zámků se objevují rozsáhlé parky, obory nebo rybniční soustavy a vznikají lovecké zámečky a myslivny. To vše je důmyslně propojeno komponovanými vazbami, kdy hlavní osy jsou často zdůrazněny průseky či alejemi (Trpáková, 2014; Kupka, 2010). Jako příklad lze uvést Chlumecko nebo Jičínsko (Kuča et al., 2020).

d) Nehmotné hodnoty krajiny

Zvláštní kategorií jsou nehmotné hodnoty, které odkazují na historický význam daného území. Tato kategorie odkazuje na asociativní krajiny a zahrnuje tak místa vztahující se k významné historické události a osobnosti, mají duchovní nebo jiný hlubší význam, či území s nezaměnitelným *geniem loci*. K těmto hodnotám se leckdy váží i hmotné památky s vazbou na danou nehmotnou hodnotu krajiny (Kupka, 2010). Jako příklad lze uvést horu Říp a s ní spojenou legendu o praotci Čechovi (Vorel et Kupka, 2011).

3.3 Typologie historické kulturní krajiny

Pro identifikaci a vymezení hodnot historické kulturní krajiny je zapotřebí použití vhodné typologie. V současnosti existuje několikero cenných prací, jejichž typologie vychází především z vlastností přírodní složky krajiny a jejího využití. Do roku 2020 neexistovala žádná typologie, jež by se zabývala nejen přírodní složkou krajiny, ale i jejím historickým vývojem, a tudíž i její hodnotou z historického kulturního hlediska. Z typologií, věnujících se především přírodní složce krajiny, je vhodné zmínit například *Typologii současné krajiny Česka* (Romportl et al., 2013). Ta kombinuje informace o reliéfu s údaji o teplotních poměrech, půdních typech, geologickém podloží, přirozené vegetaci a také typu krajinného pokryvu, který interpretuje jako vliv lidské činnosti na krajinu (Kuča et al., 2020).

Výše zmiňovaná, ale i další typologie, sice částečně zahrnují kulturní složku krajiny, ale pouze okrajově. Zaměřují se především na dochované významné objekty, což není pro identifikaci historické kulturní krajiny dostačující.

Z důvodu vstupu České republiky do Evropské unie byla v letech 2003 – 2005 vytvořena *Typologie české krajiny*, která vychází z potřeby implementace *Evropské úmluvy o krajině*. Tato typologie se zaměřuje jak na dělení dle přírodních hodnot, tak i hodnot kulturně historických, avšak na parametry významné pro kulturně historické krajiny se dívá v malém měřítku a nezohledňuje veškeré faktory ovlivňující tento typ krajiny (Löw et Novák, 2008).

V roce 2020 vznikla metodika s certifikací Ministerstva kultury *Typologie historické kulturní krajiny České republiky* (Ehrlich et al, 2020), dále jen „Metodika“, která je zatím nejpodrobnější typologií věnující se krajině na českém území. Metodika je založena na klasifikaci stanovené Výborem pro světové dědictví UNESCO, tu dále rozvíjí v rámci podmínek České republiky. Oproti ostatním typologiím zahrnuje tato Metodika hmotné i nehmotné kulturně historické znaky krajiny a další kulturní hodnoty. Metodika charakterizuje tři hlavní kategorie: komponované krajiny, organicky vyvinuté krajiny a krajiny asociativní. Tyto kategorie se dále dělí na jednotlivé typy krajin, celkem na 34 typů lišících se svou vizuální formou (Ehrlich et al., 2020).

3.3.1 Využití identifikace historické kulturní krajiny

Identifikace historické kulturní krajiny je důležitá nejen kvůli samotné analýze daného území, ale především je významná jakožto podklad pro ochranu a péči dané krajiny. Také jednotky a celky vymezené na základě metodiky *Typologie historické kulturní krajiny České republiky* mohou být aplikovány jak v památkové a přírodní ochraně, tak i v územním plánování (Ehrlich et al., 2020).

Jak už bylo dříve zmíněno, identifikace a ochrana historických kulturních krajin je zakotvena v *Evropské úmluvě o krajině*. Ta vstoupila v platnost v České republice v roce 2004. Úmluva zdůrazňuje potřebu ochrany krajiny z důvodu významu krajiny po stránce kulturní, sociální a také ekologické (zákon č. 13/2005 Sb.). K naplnění cílů a závazků úmluvy slouží analýza historických kulturních krajin, na jejímž základě může být následně realizována ochrana konkrétní krajiny.

Dále Metodika naplňuje cíle *Státní kulturní politiky*, která se zavazuje k identifikování, vymezení, zachování a rozvíjení typických kulturních charakteristik krajiny České republiky, především pomocí krajinných památkových zón. Významným nástrojem může být analýza hodnot krajiny i pro *Politiku architektury a stavební kultury*, soustřeďující se z pohledu krajiny především na nepřiměřené rozrůstání sídel (Ehrlich et al., 2020).

Prostředky, jimiž je uplatňována legislativní ochrana historických kulturních krajin, jsou roztržštěny napříč několika resorty. Pro identifikaci hodnot krajiny a její ochrany jsou vhodné například komplexní pozemkové úpravy, které se ale nesoustředí zejména na historické a kulturní hodnoty, ale i na jiné faktory (Ehrlich et al., 2020).

3.4 Ochrana historické kulturní krajiny

Historická kulturní krajina je výtvor staletého procesu osidlování a kultivace krajiny, z tohoto důvodu se považuje za součást kulturního dědictví. V mezinárodním měřítku je jedním z nejdůležitějších dokumentů, které se vztahují k ochraně přírody a krajiny, Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO (Kučová, 2009). Z tohoto rámce dále vychází Evropská úmluva o krajině, jejímž cílem je zajištění ochrany hodnot evropské krajiny a zachování jejího charakteru s důrazem na udržitelné využívání a koordinaci plánování v krajině (zákon č. 13/2005 Sb.).

V České republice jsou hlavními činiteli ochrany krajiny státní památková péče a ochrana přírody krajiny. Okrajově se tohoto tématu též dotýkají lesní zákon, pozemkové úpravy a ochrana zemědělského půdního fondu (Kupka, 2010).

Jedním z důležitých nástrojů ochrany kulturní krajiny je zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v aktuálním znění (dále jen zákon o ochraně přírody a krajiny), který zahrnuje ochranu přírodních, ale i kulturních jevů v krajině. Jedná se o ochranu na dvou úrovních, a to na celostátní neboli obecné a na úrovni zvláštní ochrany, tedy na jednotlivých územích.

Nejpoužívanějším nástrojem v rámci ochrany historických kulturních krajin je ochrana krajinného rázu a významných krajinných prvků. Krajinný ráz je dle § 12 zákona o ochraně přírody a krajiny „...*přírodní, kulturní a historická charakteristika určitého místa či oblasti, je chráněn před činností snižující jeho estetickou a přírodní hodnotu...*“. Významných krajinných prvků se týká § 3 zákona o ochraně přírody a krajiny, který je popisuje jako: „...*ekologicky, geomorfologicky nebo esteticky hodnotná část krajiny utváří její typický vzhled nebo přispívá k udržení její stability. Významnými krajinnými prvky jsou lesy, rašeliniště, vodní toky, rybníky, jezera, údolní nivy. Dále jsou jimi jiné části krajiny, které zaregistruje podle § 6 orgán ochrany přírody jako významný krajinný prvek, zejména mokřady, stepní travníky, remízy, meze, trvalé travní plochy, naleziště nerostů a zkamenělin, umělé i přirozené skalní útvary, výchozy a odkryvy. Mohou jimi být i cenné plochy porostů sídelních útvarů včetně historických zahrad a parků...*“. Ochranu krajinného rázu a významných krajinných prvků zabezpečují především zvláště chráněná území, tedy národní parky, chráněné krajinné oblasti, národní přírodní rezervace, přírodní rezervace, národní přírodní rezervace a přírodní památky. Pro krajinu, která není zahrnuta v některém ze zvláště chráněných území, může být vyhlášen přírodní park s konkrétními omezujícími předpisy (zákon 114/1992 Sb.).

Krajina může být dále chráněna prostřednictvím státní památkové péče, jak stanoví zákon 20/1987 Sb., o státní památkové péči, v aktuálním znění (dále jen zákon o památkové péči).

Státní památková péče se dříve zabývala jen ochranou samostatných staveb, jako jsou například hrady. Postupem času se začala zajímat i o celé urbanistické a vesnické soubory, soubory s industriálním původem nebo o archeologické lokality (NPÚ, ©2018). Všechny tyto objekty mohou být chráněny jako kulturní nebo národní kulturní památky.

Dle Kuči (2013) lze u řady památkově chráněných celků rozlišit i krajinný rozměr. Jedná se například o působení dominant v okolní krajině. Z tohoto důvodu se památková péče rozšířila i o ochranu vybraných částí kulturní krajiny (Kuča, 2013).

Za kulturní památky se dle §2 odst. 1 zákona o památkové péči považují „...nemovité a movité věci, popřípadě jejich soubory, které jsou významnými doklady historického vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti od nejstarších dob do současnosti, jako projevy tvůrčích schopností a práce člověka z nejrůznějších oborů lidské činnosti, pro jejich hodnoty revoluční, historické, umělecké, vědecké a technické, a které mají přímý vztah k významným osobnostem a historickým událostem“.

Díky tomu je chráněna řada samostatných objektů, ale především i celých areálů, jenž mají význam krajinného rozměru (Kuča, 2013).

Jako významný nástroj pro historické kulturní krajiny a jejich památkovou ochranu lze považovat ochranné pásmo. To má za úkol chránit nenarušené krajinné působení památek.

Dalšími významnými prvky v památkové péči jsou památková zóna a památková rezervace, jejichž ochrana se týká městských a vesnických sídel, případně celku historické kulturní krajiny (Kuča et Kučová, 2000).

Pro ochranu krajinných celků se pak využívá zejména specifická kategorie, která je vymezena na základě památkových zón. Jedná se o tzv. krajinné památkové zóny. Těch je na našem území momentálně vyhlášeno 25 a zahrnují převážně komponované a asociativní krajiny (Kuča et al., 2015).

3.4.1 Územní plánování a ochrana historické kulturní krajiny

Jedním z úkolů územního plánování je kromě udržitelného rozvoje i samotná ochrana krajiny, jakožto „*podstatné složky prostředí života obyvatel a základ jejich totožnosti*“ (zákon 183/2006 Sb. § 18, odst. 4).

Jednotlivé nástroje územního plánování se zabývají nejen problematikou obecné ochrany přírody a krajiny, ale též definují kulturní a historické hodnoty krajiny. Důležitým nástrojem pro obecnou ochranu přírody a krajiny je tak v územním plánu stanovení podmínek využití a uspořádání jednotlivých částí krajiny v daném území (Mackovič, 2020).

Zásady územního rozvoje

Zásady územního rozvoje jsou jedním z nástrojů územně plánovací dokumentace. Dle vyhlášky č. 13/2018 Sb., v aktuálním znění, stanovují zásady územního rozvoje cílové kvality krajiny, nebo-li stav, ke kterému by měl vývoj dané krajiny směřovat. Kromě toho stanovují zásady územního rozvoje i podmínky pro dosažení a zachování krajinných kvalit. Na základě určení specifických charakteristik a vymezení jednotlivých typů krajiny umožňují zásady územního rozvoje definovat i krajinu s kulturními hodnotami.

Územní plán

Stejně jako zásady územního rozvoje, spadá i územní plán do územně plánovací dokumentace. Stanovuje základní koncepci rozvoje obce a také uspořádání krajiny na daném území. Zahrnuje silné nástroje pro regulaci nakládání s krajinou, jelikož musí povinně obsahovat koncepci uspořádání krajiny, včetně vymezených ploch s jasně stanovenými podmínkami pro změnu jejich využití, stejně tak jako územní systém ekologické stability, protierozní opatření, prostupnost krajiny a další. Podkladem pro vytvoření koncepce uspořádání krajiny mohou být využity z části zásady územního rozvoje nebo územně analytické podklady. Následně může být stanoven i regulační plán, který zahrnuje podrobnější definici podmínek využití a ochrany krajiny (MMR, ©2017).

Územně analytické podklady

Územně analytické podklady jsou jedním z plánovacích podkladů ke zpracování územního plánu. Mají za úkol zjišťovat a vyhodnocovat aktuální stav a vývoj území, jeho hodnot, limitů, záměrů a problémů. Vyhláškou č. 13/2018 Sb., v aktuálním znění, došlo ke změně sledovaných jevů územně analytických podkladů. Z těchto změn je pro analýzu historických kulturních krajin zásadní zavedení jevu č. 11 – urbanistické a krajinné hodnoty. Tento jev umožňuje vymezit celky historické kulturní krajiny jako samotnou hodnotu. Je zde i možnost zařazení znaků kulturní krajiny, které se nacházejí mimo území celků historických kulturních krajin.

Dalším důležitým jevem je jev č. 13a – architektonicky nebo urbanisticky cenné stavby nebo soubory staveb, kam se dají zahrnout stavby a jejich soubory, které jsou znaky kulturní krajiny.

Neméně významnými jevy jsou jev č.17a – krajinný ráz a jev č. 17b – krajiny a krajinné okrsky. Jev č. 17b umožňuje stanovit ochranná a rozvojová opatření pro daný vymezený krajinný okrsek, navíc zohledňuje i cíle a úkoly územního plánování.

Územní studie krajiny

Jedná se o významný územně plánovací nástroj, který se zabývá problematikou krajiny zejména v nezastavěném území. Cílem je vytvoření odborného komplexního dokumentu pro plánovací a rozhodovací činnost v krajině. Územní studie krajiny má za úkol vyhodnocování kvality krajiny z hlediska přítomnosti kulturních a historických kulturních hodnot, definovat jejich problémy a rizika a vyhodnocovat zpracované koncepce a řešení týkající se problematiky krajiny. Jedním z výstupů návrhu územní studie krajiny je nově, dle vyhlášky č. 13/2018 Sb., v aktuálním znění, i vymezení krajinných okrsků na správním území obce s rozšířenou působností. Díky tomuto lze definovat části krajiny, které jsou charakteristické kulturními nebo historickými hodnotami. Územní studie krajiny je podkladem pro další nástroje územního plánování.

3.5 Mapové podklady

Pro získávání informací o krajině je důležité i studium souvisejících mapových podkladů, a to jak současných, tak historických. Na základě těchto poznatků pak lze předpokládat existenci různých krajinných prvků a historických pozůstatků.

- Müllerovo mapování

Müllerovy mapy Čech a Moravy vznikly v letech 1712 – 1718 na základě císařského patentu vydaného Karlem VI. v roce 1712. Díky vydanému patentu tak museli být Müllerovi všichni úředníci a hejtmani nápomocni (Fiala, 1922). Vzniklá mapa Čech je v měřítku 1:132 000 a rozdělená do 25 sekcí. Patří k ní i bohatá legenda s velkým množstvím kartografických značek (Semotanová, 2001).

- I. vojenské mapování

Mapy I. vojenského mapování vznikly na žádost Marie Terezie v letech 1764 – 1768 na základě Müllerových map zvětšených do měřítka 1:28 800. Mapování probíhalo metodou *a la vue*, tedy pouhým pozorováním v terénu, kdy jezdec projížděl na koni krajinou a za léto byl schopen zmapovat až

350 km². I. vojenské mapování tak není nikterak topograficky přesným dílem. Význam má však pro podrobný zákres cestní sítě, vodních toků a využití půdy (Laboratoř geoinformatiky UJEP, ©2022).

- Stabilní katastr

Mapy Stabilního katastru vznikaly v letech 1824 – 1836 na základě patentu Františka I. o dani pozemkové a vyměření půdy. Základem je přesný soupis a geodetické vyměření veškeré půdy. Mapy jsou v měřítku 1:2 880 a jsou vyhotoveny pro každé katastrální území zvlášť. Kromě detailního vyobrazení objektů poskytují mapy i informace o využití jednotlivých parcel. Z důvodů přesnosti a podrobnosti je Stabilní katastr a následné tzv. Císařské povinné otisky, které jsou zachovalými kopiemi původního Stabilního katastru bez dalších úprav, velice cenným zdrojem informací (Drápela et al., 2005).

- II. vojenské mapování

Mapy II. vojenského mapování vznikly v letech 1836 – 1852, jejich podkladem byly mapy Stabilního katastru v měřítku 1:28 880 a celému mapování předcházela vojenská triangulace. Obsah mapy je v podstatě totožný s I. vojenským mapováním, je však mnohem přesnější. Zobrazená situace se ale mnohem liší, jelikož se jedná o mapy, které vznikly v době začátku průmyslové revoluce. Například lesní plochy v té době dosáhly historicky nejmenšího rozsahu. Podrobnost těchto map, na kterých jsou znázorněny nejen cesty, ale i aleje kolem nich, podrobné stavby, lesní průseky a další, vytváří z II. vojenského mapování významný a často používaný podklad pro analýzu nejen krajinných struktur a kompozic (Vichrová, 2006).

- III. vojenské mapování

Mapy III. vojenského mapování vznikaly v letech 1876 – 1880 kvůli neaktuálnosti stávajících map. Tyto mapy v měřítku 1:25 000 tvořily až do poloviny 20. století jediné souvisle zpracované topografické dílo našeho území. Jako podklad byly opět použity katastrální mapy. Oproti mapám II. vojenského mapování jsou tyto mapy opatřeny výškovými kótami a také vrstevnicemi. Barevně jsou zde pak rozlišeny lesy, zahrady, louky a vodstva (Boguszak et Císař, 1961). V průběhu času se bohužel některé části původních kolorovaných sekcí ztratily.

- Ortofoto mapa

První celoplošné mapování našeho území vzniklo v 50. letech 20. století. Jedná se o soubor leteckých snímků v měřítku 1:23 000. Tato mapa je důležitá především z důvodu stavu krajiny před kolektivizací. V průběhu let pak následovalo mnoho dalších snímkování, avšak především pro vojenské účely a následné tvoření topografických map (Pavelková Chmelová et. Netopil, 2007). Od roku 2012 se na našem území provádí snímkování ve dvouletých periodách s přesností 0,2 m/pixel, což umožňuje detailní zkoumání například změn vegetačního pokryvu (ČÚZK, ©2010).

- Turistické mapy

V neposlední řadě jsou vhodné pro studium a analýzu území i turistické mapy. Některé významné krajinné, historické a kulturní dominanty jsou vyznačeny jako turistické cíle, a tak jsou tyto hodnoty v mapě dobře čitelné.

4 Metodika

Mezi cíle diplomové práce patří vyhodnocení zadaného území pomocí aplikace Metodiky s následným vymezením jednotek historické kulturní krajiny, případně celků historické kulturní krajiny.

Jednotka historické kulturní krajiny je dle Metodiky území spadající do jediného typu historické kulturní krajiny. Vymezení jednotky se váže k charakteristickým znakům daného typu historické kulturní krajiny, které jsou dochované v dostatečné kvalitě a koncentraci. Území jednotky je vizuálně či významově srozumitelné a oproti okolí působí jako typologicky vyhraněná část kulturní krajiny. Pro vymezení je důležité posouzení a identifikování znaků historické kulturní krajiny jak v četnosti, dochovanosti, tak i cennosti jednotlivých znaků (Ehrlich et al., 2020).

Celek historické kulturní krajiny charakterizuje Metodika jako území skládající se z jedné nebo více vymezených jednotek historické kulturní krajiny. Území vymezeného celku je takové území, které zasluhuje ochranu ve veřejném zájmu. Toto území definuje památkový zákon jako „*krajinný celek s významnými kulturními hodnotami*“. Jestliže se celek skládá z více než jedné jednotky, dochází často k jejich překryvu. Překryv se projevuje různými prostorovými vztahy. Oproti jednotce, ve které se vyskytují znaky jednotlivých typů historické kulturní krajiny, patří do celku ještě *ostatní znaky historické kulturní krajiny*. Tyto ostatní znaky se v celku vyskytují

i v případě, kdy je celek tvořen pouze jednou jednotkou. Tematicky nebo vývojově jsou odlišné od typu vymezené jednotky nebo je jejich koncentrace malá na to, aby zakládaly možnost vymezení samostatné jednotky, jak popisuje Metodika.

Metodika stanovuje následující pracovní kroky pro vyhodnocení konkrétního území:

1. Vyhledání a prvotní prověření zájmového území historické kulturní krajiny
2. Studium pramenů a podkladů, vyhotovení pracovní mapy
3. Podrobný terénní průzkum a dokumentace
4. Vymezení jednotek historické kulturní krajiny
5. Podchycení ostatních znaků historické kulturní krajiny
6. Vymezení celku historické kulturní krajiny

4.1 Vyhledání zájmového území a prvotní prověření

Zájmové území správního obvodu Domažlice bylo určeno na základě vlastních znalostí a vazeb k této lokalitě. Byly prostudovány územně analytické podklady správního obvodu Domažlice se zjištěním, že v zájmovém území není předpokládaná žádná výstavba, která by negativně ovlivnila zdejší krajinu. Po podrobném zkoumání mapových podkladů, studiu literatury a předběžném průzkumu terénu, bylo vybráno území města Domažlice a okolí k aplikaci typologie historické kulturní krajiny dle Metodiky.

Jako předpokládané typy krajiny byly určeny na tomto území:

- Krajina města
- Krajina poutních míst
- Krajina bojišť

4.2 Studium pramenů a podkladů

Na základě prvotního vymezení možných typů historických kulturních krajin a jejich charakteristik byl sestaven orientační seznam se znaky, které by se mohly v území nacházet. Následně pak došlo k ověřování těchto znaků v literárních pramenech a archivních i současných mapových podkladech.

Poté byla vyhotovena pracovní mapa se zakreslením předpokládaných znaků a možných výhledů na území, předběžně vymezen rozsah celku a jeho jednotek.

4.3 Podrobný terénní průzkum

Terénní průzkum probíhal od října 2022 do ledna 2023. Období průzkumu bylo vybráno z důvodu lepší prostupnosti terénu. Během tohoto průzkumu byly ověřovány předběžně zjištěné znaky, které jsou charakteristické pro dané typy historické kulturní krajiny, dále pak byly doplňovány znaky nové. Součástí terénních průzkumů byla podrobná fotodokumentace.

4.4 Vymezení jednotek historické kulturní krajiny

Na základě předchozího studia literárních pramenů, mapových podkladů, a především terénního průzkumu, byly vymezeny tři jednotky. Tyto jednotky náležejí do krajinných typů, jaké byly prvotně předpokládány a vymezeny, tedy typ 17 – krajina města, typ 5 – krajina poutních míst a typ 29 – krajina bojišť.

Byly upřesněny znaky odpovídající danému typu historické kulturní krajiny, které tvoří základ vymezených jednotek. Dále byly upřesněny hranice území jednotek.

4.5 Vymezení celku historické kulturní krajiny a určení ostatních znaků

Na základě vztahu všech tří jednotek byl vymezen celek historické kulturní krajiny Domažlicko.

V tomto celku se nachází i ostatní znaky historické kulturní krajiny, které nebyly identifikovány jako funkční součást některé z jednotek. Tyto znaky doplňují kvalitu kulturní krajiny. Následně proběhlo konečné vymezení celku. To bylo stanoveno částečným překryvem výše uvedených jednotek a rozšířeno o další území nacházející se mimo jednotky. Jedná se o vrchol Dmout a lokalitu U Prachárny. Dmout je nejvyšším bodem celku, který se pohledově uplatňuje s dominantou poutního místa na Veselé hoře. Lokalita U Prachárny se v celku neuplatňuje z hlediska znaků, ani pohledově v přilehlých jednotkách, ale tvoří plynulý přechod mezi jednotkou města a bojiště.

Dále bylo vytipováno několik dalších území v rámci celého správního obvodu Domažlice s cílem zjistit, zda jsou zde dochovány znaky historické kulturní krajiny. Byl vymezen další 1 celek a dalších 14 jednotek historických kulturních krajin, u kterých lze s vysokou pravděpodobností předpokládat, že by při zpracování dle Metodiky splňovaly podmínky pro zařazení do konkrétního typu historické kulturní krajiny. Na území správního obvodu Domažlice bylo identifikováno 10 typů historické kulturní krajiny. Na všech těchto územích byl proveden zběžný průzkum, typ krajiny je krátce charakterizován v textu, uveden popis současného stavu a orientačně vymezena jednotka v mapě.

Při práci v terénu bylo zjištěno, že některá posuzovaná území s největší pravděpodobností nesplňují znaky historické kulturní krajiny dle Metodiky. Tato území jsou pouze krátce popsána v textu bez mapového výstupu.

4.6 Zpracování mapových podkladů

Veškeré mapové výstupy byly zpracovány v programu *ArcMap*, kde byly vytvořeny jednotlivé vrstvy s bodovými, liniovými a polygonovými prvky. Jako podkladové vrstvy byly použity mapové WMS služby z *Geoportálu ČÚZK*, konkrétně pak vrstvy ZM 10, ZM 25, MČR500, mapa katastrálních území, a DMR 5G (Stínovaný model reliéfu).

Symbologie jednotlivých znaků se snaží co nejvíce napodobit použitou symbologií v Metodice a zároveň zachovat co nejlepší přehlednost.

5 Výsledky

5.1 Správní obvod Domažlice

5.1.1 Charakteristika

Správní obvod Domažlice se rozkládá v jihozápadní části Plzeňského kraje, na západě sousedí se Spolkovou republikou Německo. Ve správním obvodu Domažlice se nachází 58 obcí, 5 z nich má statut města (Bělá nad Radbuzou, Domažlice, Hostouň, Kdyně a Poběžovice). Domažlice jsou současně obcí s rozšířeným působením a obcí s pověřeným obecním úřadem. Kdyně a Poběžovice jsou obcemi s pověřeným obecním úřadem.

S rozlohou 76 315 ha je čtvrtým největším správním obvodem Plzeňského kraje. Z celkové výměry tvořila v roce 2021 zemědělská půda 49,7 % a lesní pozemky 41,9 %, zastavěná plocha činila 790 ha.

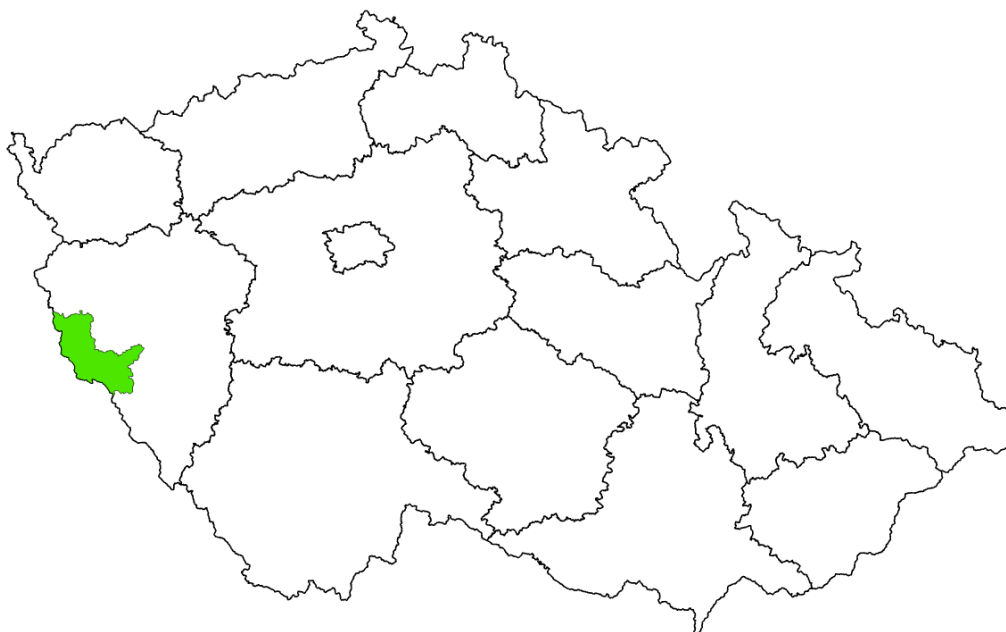
Ke dni 31. 12. 2021 žilo na území správního obvodu Domažlice 39 785 obyvatel. Hustota obyvatelstva činila v roce 2021 53,0 obyvatel na 1 km².

V odvětví zemědělství, lesnictví a rybářství podnikalo 8,2 % subjektů, v průmyslu 14,0 %, ve stavebnictví 10,2 % a v obchodě, ubytování, stravování a pohostinství 29,5 % subjektů.

Největšími zaměstnavateli správního obvodu Domažlice byly Trans World Hotels & Entertainment, a.s. s provozem kasin, ubytovacích a stravovacích provozů, Výrobní společnost Čerchov a.s. zabývající se kovovýrobou, Domažlická nemocnice, slévárna KDYNIUM a.s. vyrábějící odlitky a DOTIKO s.r.o. poskytující personální služby.

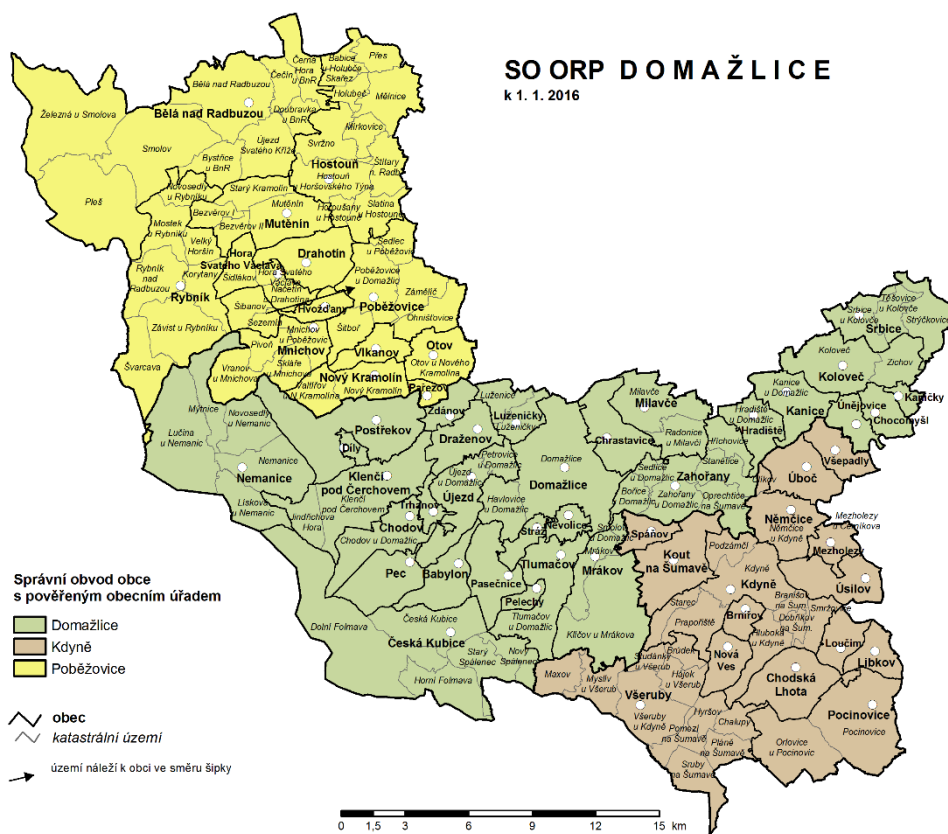
Nejčastěji pěstovanými plodinami jsou řepka, ječmen, ozimá pšenice, kukuřice na siláž. Živočišná výroba se zaměřuje na chov prasat, skotu a drůbeže (ČSÚ, ©2022).

Mapa polohy správního obvodu Domažlice

Obr. 1: Orientační zobrazení v mapě ČR (Multušová, 2023).

Mapa administrativního rozdělení správního obvodu Domažlice

Obr. 2: Administrativní rozdělení SO ORP Domažlice (ČSÚ, ©2016).

5.1.2 Přírodní poměry

Území správního obvodu Domažlice je vyplněno zejména na východě pahorkatinami, směrem na západ se zdvihá Český les, který na jihu přechází ve Všerubskou vrchovinu.

Z geomorfologického hlediska rozlišujeme na území několik celků:

1. Český les, podcelek Čerchovský les, okrsek Haltravská hornatina, Nemanická vrchovina, Ostrovská vrchovina
2. Podčeskoleská pahorkatina, podcelek Chodská pahorkatina, okrsek Hostouňská pahorkatina, Poběžovická kotlina, Domažlická pahorkatina
3. Všerubská vrchovina, podcelek Českokubická vrchovina s okrsky Babylonskou vrchovinou a Klíčovskou pahorkatinou a podcelkem Jezvinecká vrchovina s okrsky Koutská a Havranická vrchovina.
4. Na severovýchodě správního obvodu Domažlice mezi obcemi Kdyně a Koloveč zasahuje Poberounská soustava, celek Švihovské vrchoviny,

podcelek Chudenická vrchovina, okrsek Korábská vrchovina (Demek et al., 2006).

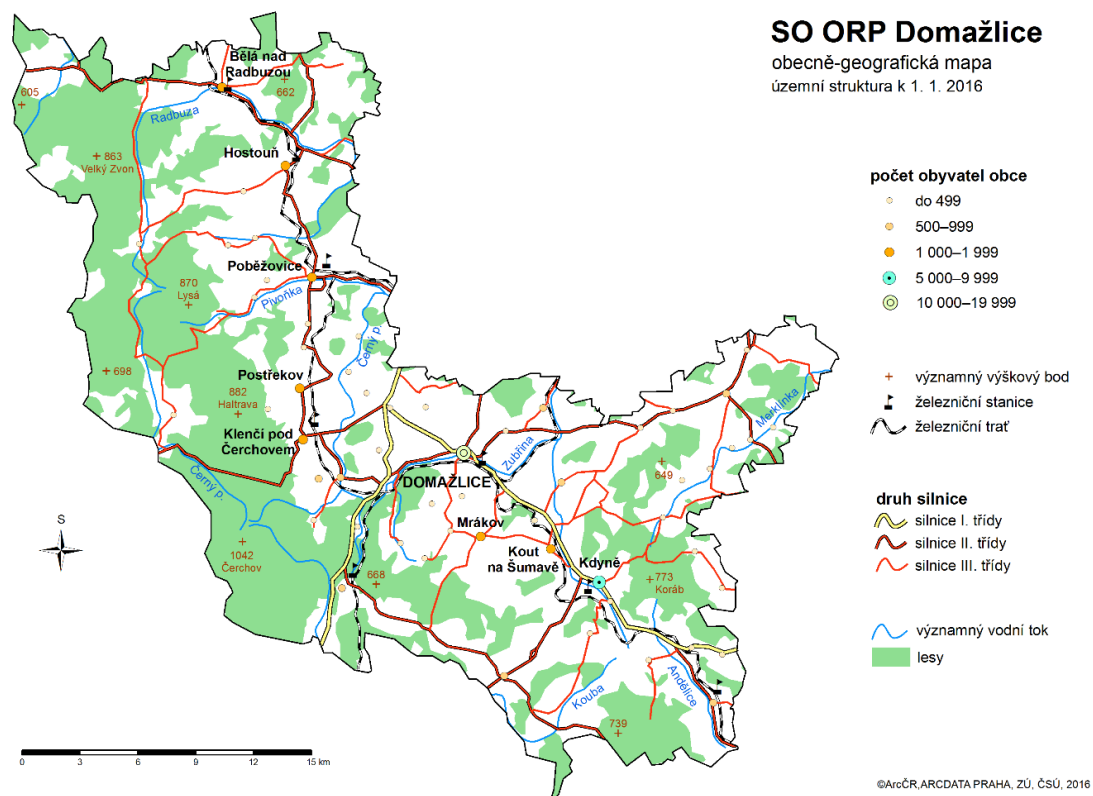
Český les je členitá vrchovina, částečně plochá hornatina s rozsáhlými hřbety situovanými sever-jih a širokými údolími. Z geologického hlediska převažují svory a ruly. Nejvyšším vrcholem je Čerchov, (1042 m n. m.) v celku Haltravská hornatina se střední výškou 628 metrů. Podčeskoleská pahorkatina se rozkládá východně od Českého lesa, střední výška činí 491 metrů. Všerubská vrchovina se střední výškou 517 metrů odděluje Český les od Šumavy. Švihovská vrchovina se střední výškou 460 metrů a nejvyšším vrcholem Koráb (773 m n. m.) zasahuje do území správního obvodu Domažlice na severovýchodě (Demek et al., 2006). Nejnižším bodem je odtok Radbuzy u Štítar v nadmořské výšce 398 m.

Na území správního obvodu Domažlice se projevuje půdní zonálnost, tedy závislost na nadmořské výšce. V zemědělských oblastech pahorkatin převažují hnědé půdy kyselé, částečně se zde nacházejí ilimerizované půdy, gleje a pseudogleje (Kočárek st., 2005 a).

Českým lesem probíhá labsko-dunajské rozvodí. Jedná se o významnou pramennou oblast, většina správního obvodu je odvodňována Radbuzou (Tesař, 2005).

Území spadá do mírně teplého klimatu, pouze polohy nad 700-800 m n. m. patří dle klasifikace klimatických oblastí České republiky do klimatu chladného. Hřeben Českého lesa je kolmý na převládající jihozápadní až západní proudění vzduchu, což způsobuje srážkový stín v některých oblastech, například na Poběžovicku (Hostýnek et Tolasz, 2005).

Obecně geografická mapa správního obvodu Domažlice

Obr. 3: Obecně-geografická mapa SO ORP Domažlice (ČSÚ, ©2016).

5.1.3 Historický vývoj

Potvrzené osídlení části území správního obvodu Domažlice lze datovat do pozdní doby kamenné dle nálezu výšinného sídliště u Hostouně a dokladem neolitického osídlení v oblasti Svržna. Významné osídlení vzniklo ve střední době bronzové mezi Hostouní a Poběžovicemi. Bylo doloženo osídlení mohylovými kulturami a kulturou milavečskou, nazvanou podle obce Milavče u Domažlic, s nálezem několika desítek mohyl. Na základě nálezů keltských mincí a dalších předmětů poblíž Mnichova u Poběžovic obývali území i Keltové. V době stěhování národů nebyla oblast příliš osídlená, nejstarší slovanská hradiště z 9. - 10. století byla objevena v bezprostředním okolí Domažlic, u Štítar a u Kdyně (Řezníčková, 2005).

Historie zejména západní části území správního obvodu byla vždy spjata s hraničním hvozdem a probíhající zemskou hranicí. Nejstarším datovaným střetem s Germány je bitva mezi Břetislavem I. a budoucím německým císařem Jindřichem III. roku 1040. Ta se pravděpodobně odehrála ve Všerubském průsmyku.

V souvislosti s touto bitvou jsou i první zmínky o Chodech a jejich strážní službě na zemské hranici (Procházka, 2014 b).

Od 12. století dochází k většímu zakládání sídel zejména podél starých obchodních stezek, písemně zmiňovány jsou Bělá nad Radbuzou a Srbice, ve 13. století je založeno královské město Domažlice, Hostouň, Koloveč. Celá oblast se postupně osidluje, horské a podhorské oblasti jsou pozvolna kolonizovány německy mluvícím obyvatelstvem (Řezníčková, 2005).

Od 15. století vznikají nové osady již v menší míře, část sídel v této době zanikla kvůli husitským válkám. Ke stabilizaci osídlení dochází až v 16. století s rozvojem měst, panských statků a poddanských vsí (Řezníčková, 2005).

Zemědělství je zaměřeno na pěstování žita, ovsa, ječmene, chov skotu a koz (Vondruška, 2005). Začíná se rozvíjet sklářství. První sklárny vznikaly v oblasti Českého lesa ve 2. polovině 16. století. K nejstarším patřily Stará Huť, Mostek a Eisendorfská Huť. Vyráběly se zde okenní čočky, dutá skla, korálky do růženců a další výrobky (Procházka, 1999).

Dochází k vymýcení části lesů nejen v souvislosti s výrobou skla, pálením potaše, ale i z důvodu rozvoje železářských hutí (Řezníčková, 2005).

Ložiska železné rudy byla nalezena v Železné u Bělé nad Radbuzou, Staré Huti u Pasečnice, u Hostouně, Pocinovic a Orlovic. Měď se těžila od 16. až do 19. století v Mutěnině. Pegmatity, zdroj živců pro sklářství a hrnčířství, se těžily od 16. století zejména na Poběžovicku a v okolí Domažlic (Kočárek st., 2005 b).

Těžba dřeva a osidlování území změnila ráz krajiny hlavně v oblasti neprostupného pohraničního lesa. Mýtiny byly přeměňovány na pastviny a pole. Byly zakládány nové vsi kolonisty ze sousedního Bavorska a Horní Falce. Kromě Chodska, okolí Domažlic, Kdyně a Kolovče dochází k převaze německy mluvícího obyvatelstva (Procházka, 2021).

Ostatní oblasti správního obvodu Domažlice s historicky menším zalesněním se postupně vyvíjely v zemědělskou krajinu (Vondruška, 2005).

Díky četným vodním tokům se v oblasti stále více rozšiřovalo mlynářství, sklářství, hamernictví. V krajině je množství pozůstatků těchto činností - různě zachovalých staveb a umělých náhonů. Jednou z krajinných zajímavostí je kanál Teplé Bystřice neboli Mlynářská strouha z 16. století, který trasou dlouhou 16 km přiváděl vodu ze svahů Čerchova a navyšoval stav vody v potoce Zubřina

protékajícím Domažlicemi. Na území správního obvodu Domažlice se nachází několik menších rybníčních soustav (Tesař, 2005).

V pobělohorské době získává majetky především německá šlechta. Postupně se rozvíjí textilní průmysl, narůstá chov ovcí (Jílek, 2005 a).

V 18. století se opět rozvíjí sklářství, vyrábí se tabulové sklo a tím vznikají související brusírny a leštírny skla (Procházka, 1999).

Zakládají se další papírny a hamry. Železné hamry pracovaly například u Štítar, Svržna, Trhanova, u Lískové a Peci pod Čerchovem, kde byla vystavena i vysoká pec (Jílek, 2005 a).

Na území správního obvodu Domažlice bylo rozvinutým odvětvím také hrnčířství. Domažlice, Koloveč, Hostouň, Všeruby a Klenci pod Čerchovem byly centry hrnčířství s následným rozvojem manufaktur (Nejdl, 2005).

Ve druhé polovině 18. století je definitivně vyznačena zemská hranice, k Čechám jsou připojeny některé německé vesnice (Jílek, 2005 b). V této době je již ucelená síť zemědělských obcí a velkostatků, v klimaticky příznivějších polohách je středověký osev nahrazen čtyřletým. S nástupem pěstování píce, jetelovin a brambor v 19. století je přistoupeno k systému střídavému, kdy se pole nenechávala ležet ladem (Vondruška, 2005).

Z důvodu vyčerpání dřeva a snížení odbytu dochází v 19. století ke snížení sklářské výroby a k postupnému zanikání skláren. Ke konci 19. století dochází také k postupnému zániku železářských podniků. V regionu se stala nejvýznamnějším průmyslovým odvětvím textilní výroba a manufakturní výroba stuh, prýmků a krajek (Jílek, 2005 b).

Dochází také k rozvoji sirkařství v Domažlicích, Kdyni, Nemanicích, Klenci a Kolovči, ve kterém se uplatnili pracovníci zaniklých skláren (Cihlár, 2005).

Roku 1861 byla zprovozněna železniční trať Plzeň-Domažlice-Furth im Wald a postupně se budovaly další regionální tratě, což zlepšilo dostupnost a napomohlo rozvoji území (Schreier, 2005).

Ve 20. století došlo k přerušení plynulého vývoje většiny území. Vznik samostatného státu roku 1918 byl německým obyvatelstvem odmítán. K dalšímu zhoršení vztahů došlo po nástupu nacismu a Mnichovské dohodě, dochází k vysídlení Sudet. Po skončení 2. světové války, po vysídlení Němců a vzniku hraničního pásma zaniká část sídel. Razantně se snižuje počet obyvatel, přestože je území dosídlováno mimo jiné Slováky, Maďary, Rumuny, volyňskými Čechy a Romy (Jílek, 2005 c,d,e).

S vysídlením a vybudováním železné opony dochází ke změnám krajiny. Ta se také mění v souvislosti se zakládáním jednotných zemědělských družstev, státních statků a scelováním pozemků. Mění se ráz vesnic, vznikají velké objekty zemědělské velkovýroby a pro nové pracovníky v zemědělství se staví bytovky na místech zbouraných původních selských stavení (Jílek, 2005 c,d,e).

Mezi největší průmyslové podniky patřily za socialismu přádelny a strojímy ve Kdyni, těžba a úpravna živců v Poběžovicích, výroba vysokozdvíhových vozíků, textilní a nábytkářské provozy a pivovar v Domažlicích. K dalším patřila zejména výroba zemědělského zařízení v Bělé nad Radbuzou, technického elektroporcelánu v Klenčí pod Čerchovem a dřevokombinát v Trhanově (Jílek, 2005 e). Státní statek Domažlice se zaměřením na obilnářství, pěstování řepky, brambor, pícninářství, chov skotu, prasat, drůbeže, ovcí a výrobu mléka hospodařil jako největší subjekt na velké části správního obvodu (SOA Plzeň, ©1992).

Území se v době socialismu stalo víceméně opomíjeným zemědělským regionem, kromě Chodska ve velké většině s přerušným historickým vývojem, na který novoosídlenci nenavázali. Část obyvatel odešla za lepšími příležitostmi jinde, nejčastěji pracovat do průmyslové výroby ve větších městech (Jílek, 2005 e).

Po roce 1989 dochází s otevřením hranic k rozvoji regionu, část obyvatel ale preferuje práci v sousedním Německu. Největší současní zaměstnavatelé jsou uvedeni v charakteristice správního obvodu Domažlice v textu výše. Některé z tradičních podniků pokračují s výrobou i v současnosti. Jedná se o strojímy ve Kdyni, dřevařské závody v Trhanově, výrobu technické keramiky v Klenčí pod Čerchovem, úpravu živců a dalších produktů v Poběžovicích (Dokoupil, 2005).

Privatizací zemědělství dochází k navýšení zemědělské výroby a k jejímu zefektivnění. V současnosti patří mezi významnější zemědělské společnosti Zemědělská společnost Čerchov, Zemědělské a obchodní družstvo Mrákov, Druhá poběžovická a.s., Zemědělská akciová společnost Koloveč a další subjekty. Kromě pěstování obilnin, řepky a kukuřice na siláž je rozhodujícím odvětvím chov prasat a skotu (Reitspies, 2005; ČSÚ, ©2022).

5.1.4 Historické zemské obchodní stezky

Osídlení a rozvoj území byly úzce spjaty s historickou obchodní stezkou Praha-Plzeň-Domažlice. V 10. století, tedy před založením města Domažlice, vedla stezka kolem hradiště Tuhošť u Smolova. Ve 13. století již protínala královské město

Domažlice a pokračovala kolem Smolova směrem na Všeruby a přes Cham do Regensburgu (Řezna). Podél stezky vznikaly nové osady, například Spáňov, Mrákov, Kout, Brůdek. Tato takzvaná Všerubská větev Řezenské stezky byla dlouho jedinou významnou dopravní cestou západním směrem. Ve 14. století nabývá na významu stezka přes Klenčí pod Čerchovem do Waldmünchenu. Jednalo se o trasu s vyšším převýšením, ale kratší, proto časem více využívanou. Od 15. století se začíná používat zejména pro místní obchod cesta Domažlice-Furth im Wald, která procházela trasou dnešní silnice Domažlice-Folmava (Procházka, 1990).

5.1.5 Chodsko a Chodové

Chodskem se nazývá území, které zahrnuje kromě 11 historických chodských vsí Postřekov, Klenčí pod Čerchovem, Chodov, Újezd, Draženov, Stráž, Tlumačov, Mrákov, Klíčov, Chodskou Lhotu a Pocinovice, širší oblast s podobnými etnografickými znaky. V současnosti se většina Chodska rozprostírá na území správního obvodu Domažlice, pomyslnou hranici lze vytyčit mezi obcemi Postřekov, Pocinovice, Staňkov a Milavče. Vzhledem k charakteru území lze Chodsko rozdělit na Horní, chudší podhorskou oblast zaměřenou spíše na řemesla, a Dolní, bohatší zemědělskou oblast (Nejdl et Procházka, 2016).

Názvem Chodové byli označováni královští poddaní s úkolem střežit zemskou hranici, tedy chodit po hranici. Domažličtí Chodové střežili Domažlicko, na severu střežili hranici Českého lesa přimdští a tachovští Chodové. Domažličtí Chodové si zachovali své zvyky, protože v oblasti Chodska nedošlo k poněmčení obyvatel v takové míře jako například na Poběžovicu, Bělsku a Tachovsku (Nejdl et Procházka, 2016).

Původ Chodů nebyl dosud objasněn, první zmínky o nich jsou popsány v souvislosti s bitvou u Všerubského průsmyku mezi Břetislavem I. a Jindřichem III. roku 1040 (Nejdl et Procházka, 2016).

Ve středověku měli Chodové postavení jako občané poddanských měst. Byli podřízeni přímo panovníkovi. Na Chodsku tvořilo 11 historických vesnic jednotnou obec s vlastní pečeti, praporem, samosprávou a výsadami (Nejdl et Procházka, 2016). Mezi výsady Chodů patřilo volné nakládání se statky, volné provozování řemesel, užívání hraničního lesa k lovu a těžbě dřeva a částečné osvobození od roboty (Novotný, 2015).

V historii docházelo ve státní pokladně opakovaně k nedostatku peněz, proto byli panovníci nuceni dát Chody jako svůj majetek do zástavy. To vyvolávalo časté nepokoje mezi Chody a zástavními držiteli. Těmi byli téměř celé 16. století Švamberkové, dále město Domažlice a rod Lammingenů. V 16. století v souvislosti se zlepšením situace na zemské hranici se význam strážní služby zmenšoval. Po bitvě na Bílé hoře získal Chodsko a část Bělska šlechtický rod Lammingenů z Albenreuthu. Nastal soudní spor o zachování výsad s domažlickými Chody, který Chodové prohráli (Nejdl et Procházka, 2016). O sporech Lammingenů s Chody na Bělsku se žádné bližší zprávy nedochovaly. Tamější panství Lammingenové roku 1678 prodali a přesídlili do Trhanova (Pinkrová et al., 2021).

Po prohraném sporu došlo ke vzpouře Chodů, jejímž důsledkem byla v roce 1695 mimo jiné poprava Jana Sladkého Koziny. Roku 1696 po smrti Wolfa Maxmiliána Lammingena, řečeného Lomikar, jsou panství Lammingenů Trhanov a Kout s chodskými vesnicemi prodány rodu Stadionů. Dochází k další chodské rebelii, soudní spor byl vyřešen až v 70. letech 18. století. Důvodem ukončení sporů byla zejména prosperita panství Stadionů a zlepšení podmínek života na panství (Nejdl et Procházka, 2016).

Do povědomí českého národa se Chodsko dostalo v době národního obrození a nástupu nacismu a díky zidealizovanému románu Psohlavci Aloise Jiráska.

5.1.6 Židovské osídlení

První zmínky o osídlení území židy se začínají objevovat ke konci 13. století, kdy protižidovské pogromy přinutily židy opustit města a hledat azyl v menších a odlehlějších sídlech. Na území správního obvodu Domažlice se usadili židé zejména z bavorských a franckých měst. Komunity vznikly hlavně v sídlech podél obchodních cest a ve větších obcích, v Domažlicích, Kdyni, Všerubech, Poběžovicích, Bělé nad Radbuzou (Chvátal, 2005). V menších obcích žily židovské rodiny například v Kanicích nebo v Kolovči (Šindelář, 2014).

Židé se živilo jako obchodníci, případně mohli provozovat některá řemesla a pracovat jako řezníci, koželuhové, sklenáři, mydláři. Rozkvět komunit nastal po roce 1848, kdy byla uzákoněna rovnoprávnost židů s ostatním obyvatelstvem. Příznivý vývoj sblížení přerušila okupace a 2. světová válka. Ze synagog v Domažlicích, Všerubech, Poběžovicích a Kdyni se zachovala pouze ta poslední. Své místo v krajině mají židovské hřbitovy v Poběžovicích nebo Mutěnině (Chvátal, 2005).

5.2 Celek historické kulturní krajiny Domažlicko

V hodnoceném území správního obvodu Domažlice byl dle Metodiky identifikován celek historické kulturní krajiny Domažlicko.

Rozsah celku byl určen částečným překryvem tří jednotek historické kulturní krajiny:

- **Jednotka č. 1: krajina města Domažlice** (typ 17: krajina města)
- **Jednotka č. 2: krajina poutního místa Veselá hora** (typ 5: krajina poutních míst)
- **Jednotka č. 3: krajina bojiště na Baldovském návrší** (typ 29: krajina bojišť)

V území se nachází městská památková zóna Domažlice, ochranné pásmo městské památkové rezervace Domažlice a vesnická památková zóna Stráž.

5.2.1 Administrativní a územní údaje

Plzeňský kraj

Okres	Obec s rozšířenou působností	Obec	Katastrální území	Osada	Zastavěné území zahrnuje v celku historické kulturní krajiny
Domažlice	Domažlice	Domažlice	Havlovice u Domažlic	Havlovice	ne
Domažlice	Domažlice	Domažlice	Domažlice	Domažlice	ano
Domažlice	Domažlice	Domažlice	Domažlice	Baldov	ano
Domažlice	Domažlice	Luženičky	Luženičky	Luženičky	ano
Domažlice	Domažlice	Petrovice	Petrovice u Domažlic	Petrovice	ne
Domažlice	Domažlice	Zahořany	Bořice u Domažlic	Bořice	ano
Domažlice	Domažlice	Mrákov	Smolov u Domažlic	Smolov	ano
Domažlice	Domažlice	Nevolice	Nevolice	Nevolice	ne
Domažlice	Domažlice	Stráž	Stráž u Domažlic	Stráž	ano

Tab. 1: Administrativní a územní údaje celku (Multušová, 2023).

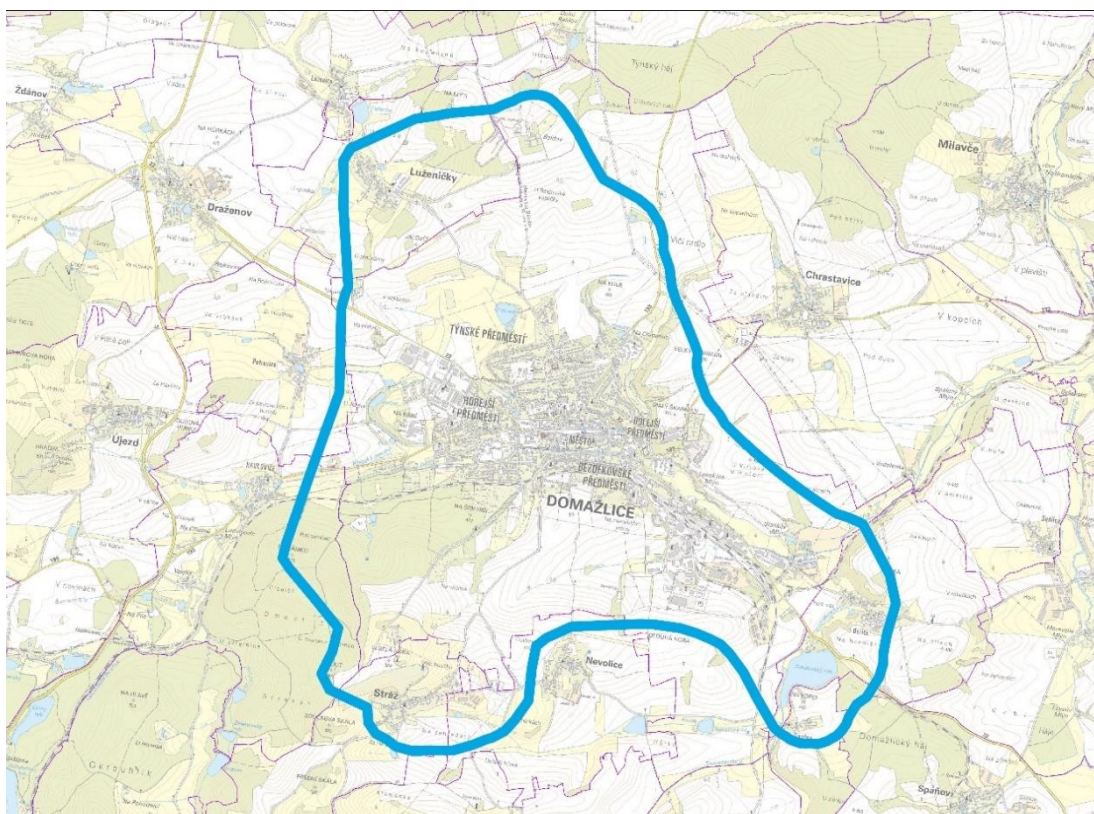

Orientační zobrazení celku v mapě správního obvodu Domažlice

Obr. 4: Orientační zobrazení celku v mapě správního obvodu Domažlice (Multušová, 2023).

Rozsah celku historické kulturní krajiny se znázorněním hranic katastrálních území

Obr. 5: Hranice katastrálních území v celku historické kulturní krajiny (Multušová, 2023).

Plošná rozloha: 2157 ha, tj. cca 21,56 km²

5.2.2 Přírodní poměry:

Hodnocené území se nachází v mírně kopcovité krajině Domažlické pahorkatiny, pouze na jihozápadě zasahuje výběžek Všerubské vrchoviny - Babylonská vrchovina. Územím protéká od západu k východu potok Zubřina, kolem kterého se rozkládá město Domažlice. Domažlice leží uprostřed popisované oblasti, většina města se rozkládá na levém břehu Zubřiny, historické centrum je v nadmořské výšce kolem 430 m. Na sever od Zubřiny a centra Domažlic se postupně mírně zvedá terén k Baldovskému návrší s vrchem Baldov (552 m n. m.). Zastavěné území přechází v zemědělskou půdu, převážně pole, která až na horizontu přechází na severovýchodě v les Týnský háj. Na východě navazují na zástavbu opět pole, v údolní nivě Zubřiny je minimální nadmořská výška území 412 m. Pomalu se zvedá kopcovitý terén zemědělské krajiny s poli a loukami na východ k obci Bořice a na jihovýchodě směrem k obci Smolov s hradištěm Tuhošť. Od Smolova směrem k obci Nevolice a dále na západ k obci Stráž, položené v nadmořské výšce 500 m se rozprostírá vlnitá krajina s obhospodařovanými poli, ojediněle přerušena několika remízky. Od zastavěného území Domažlic směrem na jih se kopcovitá krajina zvedá strměji, zejména na jihozápadě. Zde se rozkládá zalesněné území Babylonské vrchoviny s vrchem Veselá hora (589 m n. m.), na kterém stojí poutní kaple sv. Vavřince. Poblíž vrchu Na Zámku se nachází hradiště Havlovice. Nejvyšším vrcholem hodnoceného území je Dmout (603 m n. m.), který je i nejvyšším bodem přírodního parku Zelenov, navazujícího na oblast Veselé Hory a Na Zámku. Od západu, pod úbočím vrchu Na Zámku, vtéká do hodnoceného území Zubřina, od ní se na severozápad a sever k Baldovskému návrší postupně zvedá zemědělská krajina s převažujícími poli.

Z geomorfologického hlediska patří většina řešeného území do oblasti Podčeskoleské pahorkatiny, na jihozápadě zasahuje část Všerubské vrchoviny. Bližší údaje ke geomorfologickému členění jsou uvedeny výše v textu v části Přírodní poměry správního obvodu Domažlice. Sousedícími jednotkami jsou na západě Český les a na východě Švihovská vrchovina (Demek et al., 2006).

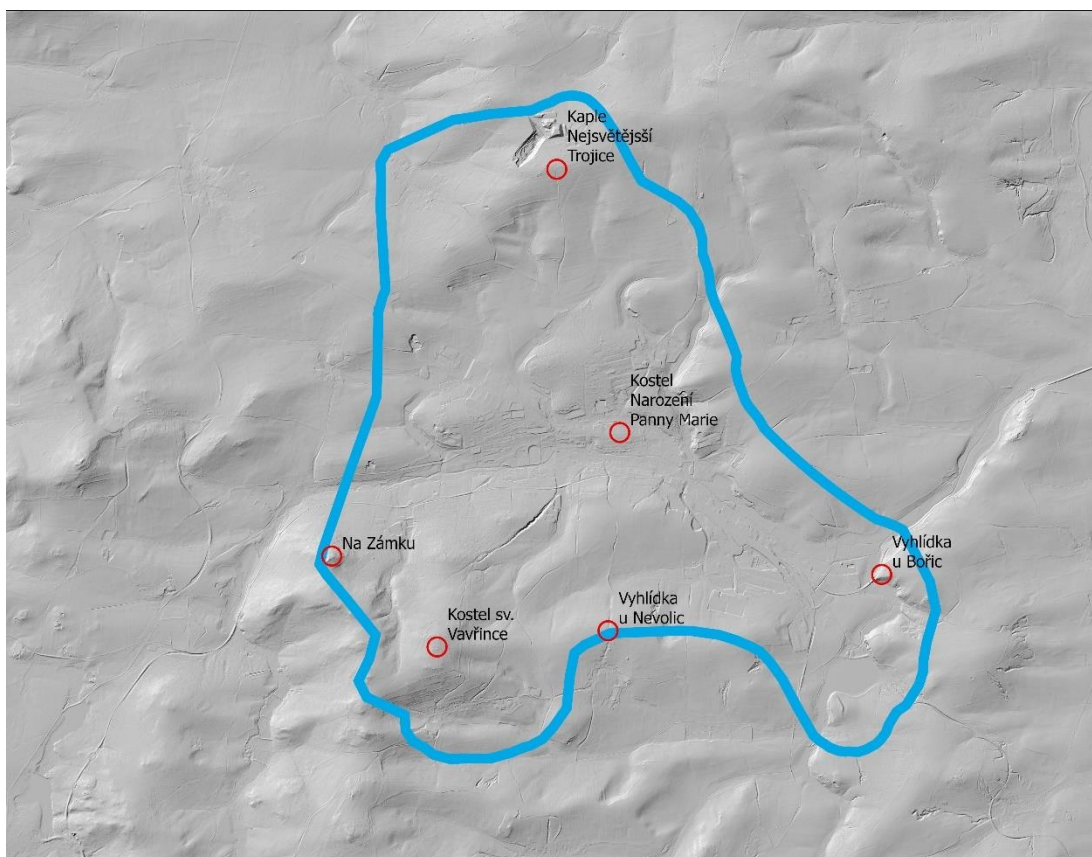
Z geologického hlediska zaujímá značnou část hodnoceného území takzvané krystalinikum, což jsou oblasti tvořené krystalickými horninami, převážně krystalickými břidlicemi a hlubinnými vyvřelinami. V rámci domažlického krystalinika se rozlišují tři základní soubory přeměněných hornin – písčito-jíllovité horniny, bazické

vyvřeliny a horniny přeměněné na styku s vyvřelými tělesy. Často se vyskytují dvojslídne svory a pararuly (Kočárek st., 2005 c).

V závislosti na nadmořské výšce převládají hnědé nebo illimerizované půdy, v nivě Zubřiny se vyskytují gleje a pseudogleje (Kočárek st., 2005 a).

Celek spadá do podnebí mírného klimatu. Průměrná roční teplota činila v roce 2022 v Domažlicích a okolí 9,5 – 10 °C, výběžek Babylonské vrchoviny byl o stupeň chladnější. Průměrný úhrn srážek byl v roce 2022 na území celku 500 - 600 mm (ČHMÚ, ©2023).

Mapa členitého reliéfu a rozmístění krajinných dominant na terénních vyvýšeninách a hranách

Obr. 6: Zobrazení reliéfu a dominant v řešeném území (Multušová, 2023).

5.2.3 Historický vývoj území

Osídlení okolí Domažlic je doloženo již od pravěku. Archeologické nálezy z blízkého mohylového pohřebiště jsou datovány do 13. století před naším letopočtem. Na přelomu 9. a 10. století, v době centralizace moci Přemyslovců, došlo ke zvýšení počtu obyvatelstva díky kolonistům z okolí Prahy, jak bylo doloženo zkoumáním shodných znaků keramiky z hradišť z Domažlicka a okolí Prahy. Na konci 9. století bylo založeno hradiště u Bořic, v 10. století hradiště Tuhošť a další. Pravděpodobně již na konci 10. století existovala celní osada Domasilice, která ležela na křižovatce zemských obchodních stezek s Regensburgem. Tato osada rozkládající se v místech nynějšího Dolejšího předměstí Domažlic postupně přebírala funkci blízkého hradiště Tuhošť a posléze převzala německý název Taus. Nad touto osadou vzniklo na vrchu Škarman v 11. století výšinné hradiště s obrannou funkcí (Procházka, 2014 a).

Samotné Domažlice začaly být budovány roku 1265 na příkaz Přemysla Otakara II. jako královské město a součást hraničního opevnění proti Bavorsku. Základní stavební práce skončily v 80. letech 13. století, město bylo opevněno hradbami vysokými 8 metrů, valy a příkopy zaplavenými vodou ze Zubřiny. Opevnění zesiloval královský hrad a augustiniánský klášter a množství půlkruhových věží. Město bylo spravováno rychtářem a královským purkrabím, do jehož pravomoci spadaly svobodné chodské vesnice (Procházka, 2014 a).

Díky výhodné poloze dvou zemských stezek procházel Domažlicemi každý, kdo vstupoval do země nebo ji opouštěl. Většina obchodníků zde přenocovala, obchod kvetl, město bohatlo (MěNV Domažlice, ©1971).

Z doby vlády Jana Lucemburského je doložen rozvoj řemesel, mimo jiné hrnčířství, pivovarnictví a kovářství, tedy řemesel pracujících s ohněm. Z důvodu obav před požáry byla na návrh městské rady vydána listina Jana Lucemburského, kdy tato řemesla mohla mít své dílny pouze za hradbami města (Procházka, 2016).

Již ve 14. století vznikly v Domažlicích a bezprostředním okolí mlýny. Od 17. století do poloviny 20. století bylo v katastru Domažlic 10 mlýnů, postupně jich většina z důvodu ztráty využití a zániku mlýnského náhonu zanikla (Procházka, 2014 a).

Časté válečné výpravy Jana Lucemburského znamenaly vyprázdňování městské kasy a opakované zástavy města. Hospodářská situace se zlepšila za vlády Karla IV.

a Václava IV., kdy Domažlice opět zbohatly díky obchodu, řemeslům, celním poplatkům a uděleným privilegiím (Procházka, 2014 a).

V husitském období se Domažlice roku 1421 obrátily na stranu husitů. Domažličtí husité dobyli nedaleké hrady Rýzmbek a Nový Herštejn a podíleli se na husitských výpravách v Čechách a v Německu. Roku 1431 se u Domažlic odehrála bitva mezi křižáky a vojskem Prokopa Holého, ve které husité zvítězili. Husitské období přispělo k dalšímu zesílení a zmodernizování opevnění (Procházka, 2014 a).

Po husitských válkách v 2. polovině 15. století a v 16. století dochází k dalšímu rozvoji obchodu a řemeslné výroby. Vladislav Jagellonský potvrdil městu dříve darovaná privilegia a dává mu současný znak města. Rozvíjí se soukenictví, hrnčířství a pivovarnictví. Na počátku vlády Habsburků dochází k další stabilizaci hospodářství a rozvoji města. Domažlice získávají zástavu chodských vesnic a královský hvozď, kde bylo založeno několik nových vesnic s kolonisty z Bavor (MěNV Domažlice, ©1971).

Městu se nevyhnuly opakované požáry. Po požáru roku 1523 došlo k rozsáhlé přestavbě městské zástavby, při požáru roku 1592 vyhořel kromě části města i Chodský hrad. Jeden z následných požárů byl podnětem k výstavbě kaple sv. Vavřince na Veselé hoře. Roku 1598 mělo město 332 domy, což je řadilo na osmé místo mezi královskými městy (Procházka, 2014 a).

V 17. století se Domažlice připojily ke stavovskému povstání, po pobělohorské porážce dochází k úpadku města. Domažlicím byl zkonfiskován téměř veškerý majetek, na zhoršení celkové situace se podílí třicetiletá válka a rekatolizace, která přiměla část obyvatel opustit město. K větší germanizaci obyvatelstva nedochází. Druhá polovina 17. století s sebou přinesla i spory s rodem Lammingenů o majetek města. Rekatolizace přispěla ke vznik nových staveb. Byla vystavěna například kaple sv. Jana Nepomuckého, sv. Vavřince a obnoven špitální kostel sv. Antonína (Procházka, 2014 a).

Roku 1713 spadalo pod domažlickou farnost 3049 obyvatel včetně sedláků z přifařených obcí. Ve městě stálo 240 domů. Původní obchodní stezky již nebyly využívány, rostla konkurence německých řemeslníků (Procházka, 2014 a).

Hospodářský a náboženský život se stabilizoval až v polovině 18. století, ale význam Domažlic ve srovnání s ostatními bývalými královskými městy už zůstal oslaben. Roku 1747 město zachvátil další velký požár, shořelo 47 domů, arciděkanský kostel a další stavby. Došlo k přestavbě poničených gotických staveb v barokním slohu, Chodský hrad byl přestavěn na solnici (Procházka, 2014 a).

Období 18. století přineslo zlepšení hospodářské situace, rozvíjí se drobná manufakturní výroba, město získává trhové právo. Po válkách o španělské dědictví se definitivně vytyčila hranice s Bavorskem a Falcí, což přispělo ke zklidnění situace v pohraničí (Procházka, 2014 a).

V 19. století dochází k rychlému rozšiřování města, jsou zbourány hradby a některé brány a zasypány hradební příkopy. Vzkvétají řemesla, pracují zde čtyři větší manufaktury na výrobu tkalounů a stuh. Městu se nevyhnul další požár, který roku 1822 zachvátil 111 domů, vyhořela tehdy třetina města včetně radnice. Část zničených budov byla klasicistně přestavěna. Vystavěla se nová kasárna, jedna z pohledových dominant města a budova střelnice. Zlepšila se dopravní dostupnost silnicemi z Draženova přes Domažlice do Klatov a z Horšovského Týna přes Klenčí pod Čerchovem do Waldmünchenu. Železniční trať Praha-Plzeň-Domažlice-Furth im Wald byla uvedena do provozu roku 1861. Kolem nádraží se rozrostla průmyslová zóna. Národnostní uvědomování se projevuje v konzervativním prostředí domažlických maloměšťáků až na konci 19. století (Procházka, 2014 a). Jsou viditelné snahy o zkrášlení města a okolí, vysazovány sady, zalesňuje se Vavřínecká rokle (MěNV Domažlice, ©1971). V této době také dochází k výstavbě nové nemocnice, radnice, škol a k opravám historických objektů (Procházka, 2014 a).

I na počátku 20. století dochází k mnoha stavebním úpravám a bohužel i ke zbourání některých historických staveb, například kostela sv. Antonína Paduánského a části městských domů z důvodu výstavby nových objektů. Za období takzvané První republiky mají Domažlice málo rozvinutý průmysl, zastávají ale roli důležitého správního a kulturního střediska. Jsou vystavěny nové úřady a budovy škol, například škola pro lesní a hajné s arboretem (Procházka, 2014 a). Budova okresního soudu postavená ve funkcionalistickém stylu s novorenesančními římsami se stala jednou z pohledových dominant města (Babor, ©2015). Rozrůstá se vilová čtvrť na Týnském předměstí.

Obě světové války se městu vyhnuly. Vzhledem k malému počtu německého obyvatelstva zůstaly Domažlice za 2. světové války součástí Protektorátu Čechy a Morava. Velké negativní změny nastaly pro město po roce 1948 v souvislosti s velkou demoliční činností na Hořejším a Týnském předměstí a výstavbou panelových sídlišť. Historické jádro Domažlic bylo naštěstí demolicím a nové socialistické výstavbě téměř ušetřeno (Procházka, 2014 a).

Za socialismu roste zastoupení průmyslu, z větších podniků lze vyjmenovat pobočku závodu Kdyňské strojírný, výrobce vysokozdvížných vozíků, Teplotechnu

provádějící vyzdívky pecí, kotlů a stavby komínů, Západočeské dřevařské závody, výrobní družstvo Nábytkář, Chodovia, závod na výrobu krmných směsí, závod na šití košil Šumavan. Ve městě dále sídlí pivovar, mlékárna, pekárna a další provozy (MěNV Domažlice, ©1971). Tyto závody vyráběly až do 90. let 20. století, poté došlo k transformaci průmyslu. Část tradičních podniků zanikla, udržel se nábytkářský průmysl, výroba krmných směsí, strojírenství. Na počátku 21. století došlo ke zbourání části průmyslových objektů na Dolejším předměstí, bývalé Desty a sirkárny z důvodu výstavby obchodního centra. Byla zbořena část budov městského pivovaru a na místě vystavěno nákupní centrum. Některé z budov pivovaru byly zachráněny, sladovna, hvozd a humna z období kolem roku 1898 byly prohlášeny kulturní památkou (Procházka, 2014 a). V souvislosti s tržní ekonomikou a nástupem německých investorů došlo k přeorientaci výroby. V nové průmyslové zóně se vyrábí například výrobky pro gastronomii nebo se zde nachází logistické centrum pro montáž brýlí (Dokoupil, 2005; Město Domažlice, ©2017).

Většinu hodnoceného území zahrnuje samotné město Domažlice, jehož historie byla popsána v textu výše. Krátce již byla zmíněna i hradiště u obcí Bořice a Smolova. Obě vsi náležely královskému městu Domažlice a jsou zmiňovány od konce 14. století. Hradiště Tuhošť bylo v 10. - 12. století nejvýznamnějším centrem celé oblasti. Hradiště bylo vystavěno v místě pravěkého sídliště, zaniklo po požáru ke konci 12. století. Funkci správního centra poté převzala osada Domasilice a následně královské město Domažlice (Procházka, 1996).

V souvislosti s poutním místem kaple sv. Vavřince byla zahrnuta do hodnoceného území i obec Stráž. Tato nejmenší historická chodská vesnice, písemně doložená od roku 1430, se rozkládá na jižním úpatí Veselé hory, na staré obchodní stezce (Procházka, 1996). Stráž měla stejně jako ostatní historické chodské vesnice privilegia udělená panovníkem. Situace obyvatel se zhoršila po převzetí do zástavy rodem Lammingenů a následnými chodskými rebeliemi (Nejdl et Procházka, 2016). Odejmutá privilegia, související chudoba a okolní neúrodná půda přispěly k hladomoru v letech 1771 – 1772 (Korandová, 2001). K rozvoji obce došlo až na přelomu 18. a 19. století (Nejdl et Procházka, 2016). Obec Stráž je obcí takzvaného silnicovitého uspořádání, dochovala se zde řada tradičních venkovských usedlostí, proto zde byla v roce 1995 vyhlášena vesnická památková zóna (NPÚ, ©2022).

Na západ pod Baldovským návrším se rozkládá obec Luženičky, která patřovala královskému městu Domažlice, poté rodu Trautmannsdorfů z Horšovského Týna. Je zmiňována od roku 1543 (Procházka, 1996). V obci se nachází kaple sv. Antonína Paduánského vysvěcená roku 1935 za účasti tisíců lidí z širokého okolí. Nebýt

následného poválečného vývoje, kaple by se pravděpodobně stala dalším poutním místem Domažlicka (Krčmář, 2019). Baldovský dvůr, rozsáhlý velkostatek, leží na severní straně Baldovského návrší. Největšího rozkvětu dosáhl v 2. polovině 19. století, kdy jej zakoupil domažlický rodák MUDr. Steidl. Vybudoval zde dvojkřídlý rustikální zámeček s rozsáhlou zahradou a libosadem. Byl propagátorem pěstování nových druhů hospodářských rostlin na Domažlicku, cukrovky a jetele (OÚ Luženičky, ©2009).

Na popisovaném území se nachází i několik historických štol. Nejznámější je Škalníková díra z počátku 18. století, ve které se těžilo stříbro a měď. Dále se zde nacházejí štoly na těžbu živce a slídy, ty vznikly převážně ve 40. letech 20. století (Dvořák, ©2022).

5.2.4 Poutě ke kapli sv. Vavřince

Poutní místo na Veselé hoře, místně zvané Vavřineček, stojí dle pověstí na místě pohanského obětiště a původního kostela sv. Vavřince z 10. století, který měl údajně nechat postavit kníže Boleslav. Historicky zdokumentovanou událostí, jejímž výsledkem byla stavba zasvěcená sv. Vavřinci, patronovi ohně a pekařů, byl požár v Domažlicích roku 1683. Radní města se usnesli na výstavbě kaple, která byla nakonec vysvěcena až 10. srpna 1695. Název poutního místa Veselá hora byla spojena s rodinou Veselých, vlastníků pozemků, na kterých byla kaple vystavěna (Krčmář, 2019).

Postupem času zájem o poutní místo upadal, kaple chátrala. O obnovu sakrální stavby na Veselé hoře se zasloužil rodák z Domažlic děkan Florián, z jehož iniciativy byla postavena nová poutní kaple, vysvěcena roku 1775. Obnovily se poutě nejen na počest sv. Vavřince dne 10. srpna, ale i v době neúrody. V dalším období byla kaple kvůli reformám Josefa II. zrušena, ale nakonec opět opravena a vysvěcena roku 1851. Od toho roku je svatovavřinecká pouť hlavní poutí na Chodsku. Církevní rozměr poutě se vzhledem k dějinným událost často měnil v národopisnou až národní slavnost. Největší a nejznámější pouť se uskutečnila 13. 8. 1939, zúčastnilo se jí tehdy kolem 120 000 Čechů, včetně řady významných osobností. Následně byly poutě komunisty zakázány a obnoveny až po roce 1989 (Krčmář, 2019). V době konání svatovavřinecké pouti probíhají v Domažlicích Chodské slavnosti.

5.2.5 Bitva u Domažlic

V roce 1431 se uskutečnila pátá křížová výprava, které veleli kurfiřt Fridrich Braniborský a kardinál Julian Cesarini. Počet mužů, zbraní a proviantu byl větší než při předchozích výpravách (Procházka, 2014 a). Podle norimberského kronikáře se jednalo o počet 90 000 mužů (Novotný et Krutina, 2015).

Vojsko křižáků překročilo v srpnu 1431 zemskou hranici a zamířilo na Tachov, nejzápadnější husitské město, u kterého v předchozí křížové výpravě utrpěli křižáci porážku. Při obléhání Tachova došlo k vypálení a vydrancování vesnic v širokém okolí, Tachov se jim ale dobýt nepodařilo. Mezitím Prokop Holý, vůdce husitů, shromažďoval vojsko nedaleko Berouna. Podařilo se mu údajně zajistit až 50 000 pěšáků, 5 000 jezdců a 3 000 válečných vozů. Po neúspěšném obléhání Tachova vyrazilo vojsko křižáků na další baštu husitství, na Domažlice (Procházka, 2014 a). Město začali obléhat křižáci pravděpodobně 10. srpna 1431. Hlavní část vojska se utábořila na Baldovském návrší, strategickém místě s nejlepším výhledem na město a okolí. Po ostřelování došlo k vypálení části města a zboření některých hradeb. Domažlický hejtman začal s křižáky vyjednávat a současně se podařilo domažlickým obráncům nepozorovaně vyslat posly za Prokopem Holým, jehož vojsko se v tuto dobu již blížilo Domažlicím (Procházka, 2014 a). Husité dorazili k Domažlicím dne 14. srpna 1431 za zpěvu válečného chorálu a rachotu vozů. Díky špatné informovanosti křižáckých jednotek propukla v křižáckém vojsku panika, pokusilo se o přemístění, ale nekázeň a strach převážily a křižáci se dali na útěk směrem ke státní hranici. Pouze garda generála Cesariniho se pokusila klást husitům odpor, změnila pozice a postavila vozovou hradbu nedaleko hradu Rýzemberka. Křižácký odpor měl krátkého trvání, husité prolomili hradbu a zabili asi 200 křižáků, zejména příslušníků Cesariniho gardy. Samotnému generálovi se podařilo utéct v přestrojení (Procházka, 2014 a).

Husité bez větších ztrát získali obrovské jmění. Z počtu 9000 křižáckých vozů se jich zpět do Bavorska vrátilo asi 300. Husité získali děla, množství střeliva, zbroje, koní a peněz (Novotný et Krutina, 2015). Porážka křižáků u Domažlic vedla k jednání mezi katolickou církví a husity s následným pozváním husitů na koncil do Basileje (Procházka, 2014 a).

Na počest husitského vítězství Domažlic byla na Baldovském návrší postavena kaple Nejsvětější Trojice. Ke kapli nejsou známy písemné prameny. V mapách je doložena až roku 1838 a zřejmě byla vystavěna majiteli či nájemci nedalekého dvora

Horní Baldov (Procházka, 2014 a). Kaple bývá zahrnuta mezi poutní místa, protože ještě v polovině 20. století se k ní konala procesí (Krčmář, 2019).

Roku 1926 byl Legionářskou jednotou v Domažlicích založen Výbor pro postavení pomníku na oslavu vítězství u Domažlic. Architektonickou soutěž o podobu památníku vyhrál roku 1930 Karel Roškot, autor monumentálních staveb, jakou je například hrobka českých králů v katedrále sv. Víta (Novotný et Krutina, 2015). Základní kámen byl položen v roce 1931 nedaleko kaple Nejsvětější trojice. Do základů podstavce byly uloženy kameny z míst slavných husitských bojišť. Nedostatek finančních prostředků, 2. světová válka a následný nezájem o dořešení stavby odsunuly dostavbu pomníku. Až roku 2009 byla ustavena Společnost pro památník bitvy u Domažlic. Ta navrhla pomník ve tvaru kalichu, který bude sloužit i jako rozhledna. Po jednáních mezi státními institucemi došlo ke změně návrhu bez výstavby rozhledny. Roku 2015 byl na původní podstavec umístěn 6 metrů vysoký žulový kalich z dílny sochaře Václava Fialy (Novotný, 2016).

5.2.6 Současný stav území

Stav území vymezeného celku byl již částečně popsán v kapitole přírodní poměry. Významnou část hodnoceného území zahrnuje samotné město Domažlice, které se po roce 1989 stává opět turistickým a kulturním centrem regionu. Je opraveno zejména historické jádro s Chodským hradem a sakrální památky. V Domažlicích se v současnosti nenacházejí větší průmyslové komplexy, které by podstatně narušovaly vizuální dojem umístění města v krajině kromě budov Primagra a. s. Tyto budovy se nachází jako většina původních průmyslových provozů v odlehlejší východní části města u vlakového nádraží. Nová průmyslová zóna zaměřená na lehký průmysl vyrostla v areálu bývalých kasáren na Hořejším předměstí na západním okraji města. V areálu bývalého pivovaru na Týnském předměstí se v opravených objektech nachází nová galerie, kulturní sál, knihovna a minipivovar.

Město Domažlice je situováno mimo hlavní dálkové tahy automobilové dopravy, celé město včetně blízkého historického jádra protíná silnice č. 22, spojnice od hlavního tahu Plzeň-Folmava směrem na Klatovy. Domažlice nemají vybudovaný silniční obchvat. Silniční a železniční dostupnost města je dobrá, Domažlice leží na hlavní železniční trati Plzeň-Mnichov.

Kromě Sadů Antonína Příhody není v centru města rozsáhlejší parková plocha. Větší Hanův park se nachází na Týnském předměstí, kde je možné k odpočinku využít i arboretum u bývalé školy pro lesní a hajné, nynější Obchodní akademie a Střední zdravotnické školy. Blízko centra města, pod městským hřbitovem se rozkládá menší lesopark Škarman.

Na severu přechází město postupně zástavbou bytových a rodinných domů do zemědělské krajiny polí a luk, která se postupně zdvihá k Baldovskému návrší. Na západě tvoří hranici zástavby průmyslová zóna a areál nemocnice a dál navazuje zemědělská krajina. Od západu přitéká Zubřina mezi loukami a náletovou zelení. Pomyslnou hranici zástavby města na jihu plnila dlouho železniční trať Plzeň-Mnichov, nyní se město rozrůstá výstavbou rodinných domů dále do svahu nad městem, kde opět navazuje zemědělská krajina s poli a loukami. Výtok Zubřiny na východě obklopuje údolní niva. Průmyslová zóna u nádraží se rozšiřuje podél tratí na Plzeň a Klatovy, zástavba již dosahuje téměř k Bořicím. Kromě území na jihozápad od města, které je více zalesněné, město plynule přechází do okolní zemědělské krajiny s poli a loukami.

Většinu území celku mimo zastavěné plochy tvoří zemědělská půda, jedná se o obdělávaná pole, v menší míře louky, ty se rozkládají v nivě Zubřiny a na strmějších svazích jižně od Domažlic. Směrem na Baldovské návrší se také střídají louky s poli.

Větší zalesněné území výběžku Babylonské vrchoviny se rozkládá pouze v jihozápadní části celku, mezi Domažlicemi, Stráží a západní hranicí vymezeného celku. Průmyslový les s převahou jehličnanů je využíván také k odpočinku, je zde množství lesních cest, oblast navazuje na přírodní park Zelenov s naučnou stezkou. Na jednom z vrcholů Babylonské vrchoviny, Veselé hoře, stojí jedna z dominant celku, poutní kaple sv. Vavřince. Opravená kaple se nachází mírně pod vrcholem kopce, obklopená řadou vzrostlých stromů včetně čtyř památných lip, které ji částečně zakrývají. Prostranství okolo kaple je zatravněné, nijak upravované, přístup je od silnice po trávě a částečně po zpevněném podkladu. Louka obklopuje kostel od severu od přístupové cesty z Domažlic a pokračuje na vrchol kopce. Na jihozápad se rozkládá vzrostlý les s převahou jehličnanů. Přímo v okolí kaple nejsou umístěny žádné detailní informační tabule o historii tohoto místa, jednoho ze symbolů Chodska. Na kapli je umístěna pouze cedule s údaji o datu vysvěcení roku 1775 a o pouti v roce 1939. Na křižovatce turistických cest pod kaplí u rozcestníku Vavříneček je umístěna cedule č. 5 tematického okruhu s informacemi o Veselé hoře. Od kaple je krásný výhled na Domažlice, Švihovskou a Všerubskou vrchovinu a na hřebeny Šumavy, částečně na Český les. Orientaci návštěvníků by jistě zlepšila novější

informační tabule s panoramatickým snímkem. Kolem kaple, případně na vrcholku kopce, chybí místo k posezení, k odpočinku. Celkový vizuální dojem částečně znehodnocuje blízký vysílač, stožáry elektrického vedení a nedaleký rozpadající se hotel. Tradiční poutní cestu z Domažlic Vavříneckou roklí dnes částečně kopíruje zelená turistická cesta vedoucí po asfaltové silnici, ve spodní části lemovaná lipovou alejí. Druhá přístupová silnička vede z nedaleké Stráže a končí na louce kousek od kaple. Tato strmá cesta začíná v obci poblíž barokní kaple zasvěcené též sv. Vavřinci, stoupá kolem starých ovocných sadů nad Stráží na Veselou horu. Podobně jako většina chodských vesnic je obec Stráž upravená, sakrální památky opravené. Obec se rozvíjí novou zástavbou zejména na východ, kde se také nacházejí větší stavby zemědělského podniku. Tyto objekty ale nijak neovlivňují historickou zástavbu obce.

Na východ od Domažlic se rozkládá kolem Zubřiny údolní niva s loukami. Nachází se zde zachovaný Staňkův mlýn písemně zmiňovaný již roku 1384 (Procházka, 2014 a). Jde o rozlehlou stavbu připomínající zemský dvorec, v současné době je obývaný.

Nedaleká obec Bořice se postupně rozrůstá novostavbami rodinných domů ze svahu nad Tlumačovským potokem směrem k železniční trati na okraj Domažlic. Pozůstatky slovanského hradiště jižně od Bořic nejsou v poli patrné.

Na sever od obce Smolov, stísněné pod vysokým železničním náspem, leží bývalé hradiště Tuhošť. Při pohledu přímo z obce nejsou patrné žádné pozůstatky, hradiště leží v poli. Znatelný je pouze val na východní straně. Jedná se o historicky významné hradiště, přesto k němu nevede žádná cesta, v obci a okolí není umístěna žádná informační tabule o této lokalitě.

Kopcovitý pás polí a luk se táhne od Bořic a Smolova nad Nevolicemi k Veselé hoře. Od Bezděkovského předměstí protíná území stará cesta do Nevolic. Z Domažlic začíná jako úvoz, není moc udržovaná, je částečně lemovaná stromořadím listnatých stromů. Od Nevolic směrem na východ je na polní cestě vysázená nová alej ovocných stromů.

V severní části území na Baldovském návrší, odděleném od Domažlic polí a loukami, byl vystavěn pomník bitvy u Domažlic. Pomník stojí vedle silnice z Luženiček, při pohledu od Domažlic pohledově trochu skryt okolními vzrostlými stromy. Vedle pomníku je obsáhlá informační tabule s popisem bitvy a nákresem rozmístění vojsk. Nedaleko od pomníku stojí opravená kaple Nejsvětější Trojice. Povrch je zpevněný, částečně travnatý. Návrší je významným vyhlídkovým místem na Domažlice, Veselou horu, Švihovskou a Všerubskou vrchovinu, Šumavu a část

Českého lesa. Je zde umístěna popisná cedule se zobrazením dominant okolí. K posezení slouží lavičky, přes silnici je menší občerstvení, které spravuje zdejší základna radioamatérského klubu. Bohužel celkový dojem částečně kazí vysoká věž telekomunikačního vysílače.

Z Domažlic vede na Baldovské návrší stará polní přístupová cesta osázená stromy. Je zde zřízena naučná stezka. Součástí jsou sochy českých i zahraničních umělců odkazující na slavnou bitvu. Baldovské návrší je dobře dostupné nejen pěšky, ale i autem po asfaltové komunikaci z Luženiček, případně od východu po polní cestě od silnice č. 193. Vedou sem dvě turistické značky. Vzhledem k historické události a krásnému výhledu s dobrou dostupností je místo hojně navštěvováno všemi věkovými skupinami obyvatel.

Nedaleký Baldovský statek se zámečkem na severním svahu návrší není od pomníku viditelný. V současné době je neobyvatelný, všechny budovy a přilehlá zahrada jsou značně zdevastovány. Obec Luženičky s prostornou ulicovou sítí, opravenými statky a novodobou výstavbou leží na severozápad pod návrším. Vizuální dojem obce od jihu částečně narušují budovy rozlehlého zemědělského areálu s průmyslovými podniky. Vyrábí se zde například nábytek nebo plechové výrobky.

5.2.7 Jednotka č. 1: krajina města Domažlice

Typologické zařazení jednotky

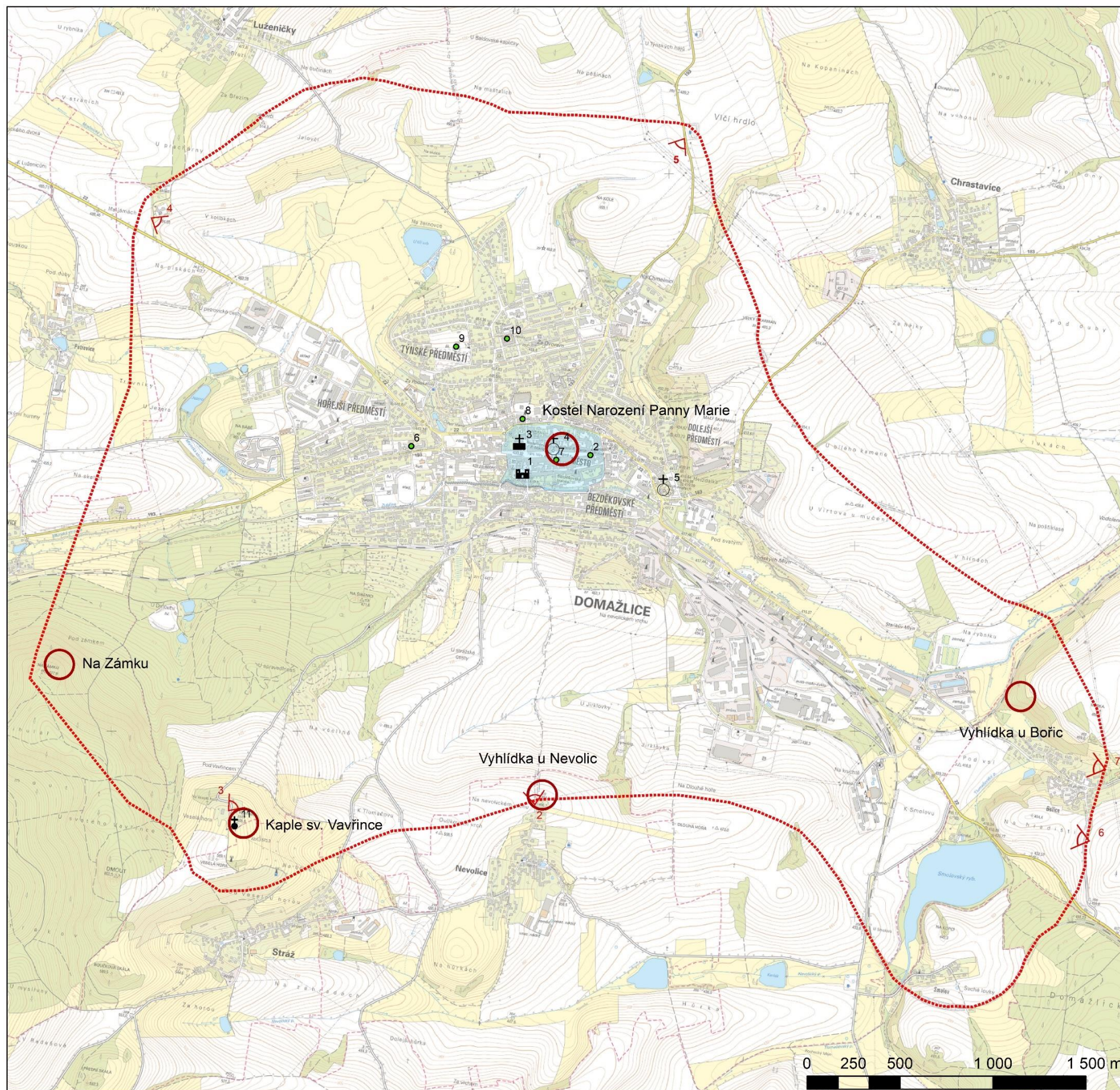
Vymezená jednotka náleží dle Metodiky do typu 17: krajina města. Tento typ je řazen do kategorie organicky vyvinutých krajín podle Výboru pro světové dědictví UNESCO.

Dle Metodiky je krajina města charakterizována mimo jiné: *„prolnutím přírodních a urbánních struktur a vizuální jedinečnosti spočívající ve vnějším projevu přírodních podmínek a znaků kulturního vývoje krajiny a městského prostředí.“* Dále je dle Metodiky: *„podstatná kvalita urbanistického řešení, role dominant, uplatnění charakteristických vedut sídla, architektonická kvalita zástavby a soulad vkladu člověka s krajinným rámcem.“* Vymezení krajiny města má význam pouze v případě, kdy obraz města v krajině vykazuje významné kulturní hodnoty.

Krajina města je dle Metodiky definována mimo jiné znaky historické kulturní krajiny typu:

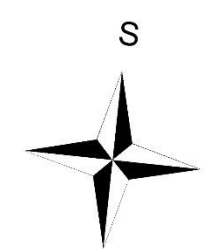
- *„Město či aglomerace vykazující architektonické a urbanistické hodnoty, ale současně i krajinné hodnoty, tvořící dohromady obraz města v krajině.*
- *Stavební dominanty a soubory staveb různé funkce, ovládající obraz sídla v krajině a doplněné dalšími stavebními celky prostorové struktury města.*
- *Doplňující úpravy a dominanty v přilehlé krajině, účelově vystavěné s cílem pozorování obrazu města (komponované trasy v okolní krajině s vyhlídkovými místy, rozhledny).“*

Grafické schéma kulturních hodnot v rámci vymezené jednotky je uvedeno v mapě č. 1:

Mapa č. 1: Jednotka historické kulturní krajiny č. 1 Krajina města Domažlice

- Chodský hrad
- klášter
- kaple
- kostely
- další znaky jednotky
- krajinné dominanty
- body výhledu
- historické jádro
- jednotka historické kulturní krajiny Krajina města Domažlice

Linda Multušová
2023

Znaky historické kulturní krajiny identifikované v jednotce č. 1

Číslo znaku	Znak	Umístění	Popis
–	Urbanistické hodnoty města Domažlice	Domažlice	Městská památková zóna a další kulturní památky. Charakteristické panorama města s dominantní kostelní věží.
–	Okraj zástavby dotvářející harmonický obraz v krajině	Domažlice	Historické jádro města se rozkládá v kopcovité krajině v údolí potoka Zubřiny. Harmonický obraz je zachován zejména z pohledu od jihu a ze severu z Baldovského návrší.
–	Historické jádro*	Domažlice	Historické jádro města půdorysně založené při významné středověké obchodní cestě. Jsou zde dochovány pozdně gotické a renesanční domy s podloubím (NPÚ, ©2022). Podloubí bylo přistavěno až na konci gotiky a je u západočeských měst zcela výjimečné (Procházka, 2014 a). Převážná část průčelí domů pochází z klasicismu. Historické jádro zahrnuje ve své bohaté prostorové skladbě soubory monumentální architektury, městských domů i městského opevnění a svým významem i polohou je i nadále určeno k funkci společenského, kulturního a obchodního centra celé městské aglomerace (NPÚ, ©2022).
1	Chodský hrad*	Domažlice	Čtyřkřídlý patrový objekt s válcovou věží byl založen spolu s městem ve 13. století jako součást opevnění, z té doby zachováno jádro věže (NPÚ, ©2022). V 16. století zpustl a posléze vyhořel. V 17. století spory o vlastnictví s rodem Lammingenů. Roku 1726 zřízena solnice, ve vlastnictví města. Následně zde umístěna škola, úřady, od roku 1931 muzeum (Procházka, 2014 a). Do stávající podoby upraven barokně, klasicistně a novodobě. (NPÚ, ©2022). Věž je dobře rozpoznatelná z pohledů od jihu, ale i ze severního Baldovského návrší.
2	Městské opevnění*, Dolní brána	Domažlice	Raně gotické opevnění ze 2. poloviny 13. století. Zachovaná Dolní brána, jižní branka a úseky hlavní a parkánové zdi (NPÚ, ©2022). Dolní, takzvaná Pražská brána, je dominantou dolní části historického jádra.
3	Klášter augustiniánů*	Domažlice	Areál kláštera s kostelem Nanebevzetí Panny Marie založen na konci 13. století. Dnešní podoba je výsledkem barokních a klasicistních přestaveb a úprav provedených v průběhu 17. až 19. století (NPÚ, ©2022). Klášter je z části využíván pro kulturní účely, v části sídlí základní umělecká škola (Procházka, 2014 a). Částečné vizuální uplatnění při pohledech z jihu z kratší vzdálenosti od města.

4	Kostel Narození Panny Marie*	Domažlice	Původní kostel z konce 13. století, přestavěn v 15. století a do dnešní podoby upraven pozdně barokně (NPÚ, ©2022). Kostel několikrát vyhořel (Procházka, 2014 a). Při kostele gotická válcová věž, bývalá hláska, vysoká 56 m (Procházka, 2014 a). Nejvyšší dominanta města dotvářející typické panorama.
5	Kostel Všech svatých* (Zvěstování Panně Marii)	Domažlice	Středověký kostel ze 14. století s dochovanými architektonickými prvky a detaily (NPÚ, ©2022). V 15.století významné poutní místo (Procházka, 2014 a). Upraven renesančně a na počátku 20. století (NPÚ, ©2022). Nevýrazná poloha v mírném svahu u původního hřbitova.
6	Tereziánská kasárna*	Domažlice	Trojkrídlý patrový objekt se sedlovou střechou. Fasády bez výraznějšího členění. Novostavba z let 1836-42. Zachovaný příklad vybavenosti města v 19. století (NPÚ, ©2022). Svoji rozsáhlostí se jedná o pohledovou dominantu zejména z jihu.
7	Radnice*	Domažlice	Novorenesanční radnice postavená 1893, dochovaná s vysokým podílem původních prvků v exteriéru i interiéru (NPÚ, ©2022). Dominantní budova historického jádra.
8	Městský pivovar*	Domažlice	Komplex bývalého městského pivovaru z 19.století je cennou technickou památkou s hodnotnými interiéry a historickými konstrukcemi se zachovanými uměleckořemeslnými prvky. (NPÚ, ©2022). V opravených prostorech je zřízeno kulturní centrum a minipivovar. Komplex rozpoznatelný při pohledech z jihu.
9	Budova bývalé státní školy pro lesní a hajné*	Domažlice	Cenný příklad kvalitního architektonického řešení specializované školní budovy z 20. let 20. století. Významné je i zachování arboreta, které ke škole od počátku patřilo. Jedna z významných realizací architekta Hanuše Zápala, dominantu Týnského předměstí (NPÚ, ©2022).
10	Budova státní správy	Domažlice	Funkcionalistická budova státní správy z 30.let 20. století s novorenesančními prvky, současné sídlo Okresního soudu (Babor, ©2015). Významná dominanta Týnského předměstí při pohledech z jihu.
11	Poutní kaple sv. Vavřince**	Domažlice	Barokní kaple z poloviny 18. století, několikrát upravována v 19. století. Na obdélnou loď navazuje užší trojboce ukončený presbytář. Fasády členěné pilastry. (NPÚ, ©2022). Samotná kaple se vizuálně v krajině nejlépe uplatňuje při pohledech z jihovýchodu a východu. Viz jednotka č. 2.

*kulturní památka

** kulturní památka vyskytující se ve více jednotkách

Tab. 2: Znaky historické kulturní krajiny v jednotce č. 1 (Multušová, 2023).

Body výhledu, na jejichž základě byla vymezena jednotka historické kulturní krajiny

Číslo bodu výhledu	Bod výhledu	Umístění	Popis
1	Vyhlídká na město z vrchu Baldov	Pomník na Baldovském návrší	Výhled ze severu z Baldovského návrší na město s dominantou kostelní věže, v popředí novodobá výstavba Týnské předměstí, v pozadí Veselá hora, panorama Podčeskoleské pahorkatiny, Všerubské vrchoviny a hřebenu Šumavy.
2	Vyhlídká na město od obce Nevolice	Severní okraj obce Nevolice	Výhled z jihu od Nevolic na město s dominantou kostelní věže, tereziánských kasáren a budovou okresního soudu, část věže Chodského hradu; v pozadí Baldovské návrší a část Podčeskoleské pahorkatiny.
3	Vyhlídká na město z Veselé hory	Veselá hora pod kaplí sv. Vavřince	Výhled z jihu od kaple sv. Vavřince na město s dominantou kostelní věže, dobře viditelný Chodský hrad, v pozadí Podčeskoleská pahorkatina.
4	Pohled na město ze silnice z Domažlic do Draženova	Silnice č. 22	Výhled ze severozápadního horizontu na město s dominantou kostelní věže, v pozadí Švihovská vrchovina.
5	Pohled na město ze silnice z Domažlic do Horšovského Týna	Silnice č. 193	Pohled od severoseverovýchodu na město s dominantou kostelní věže, v pozadí Veselá hora, Všerubská vrchovina a hřeben Českého lesa.
6	Pohled na město ze silnice na okraji obce Bořice	Silnice III. třídy č.1839A	Pohled od východu na město s dominantou kostelní věže a věže Chodského hradu. V popředí budovy podniku Primagra a. s. na Bezděkovském předměstí (průmyslová zóna u vlakového nádraží), v pozadí Baldovské návrší a Český les.
7	Pohled na město z obce Bořice	Silnice III. třídy č.1839	Pohled od východu na město, v popředí budovy podniku Primagra a. s. na Bezděkovském předměstí (průmyslová zóna u vlakového nádraží), v pozadí Veselá hora, Všerubská vrchovina, Český les.
8	Pohled na město nad Bezděkovským předměstím	Modrá turistická značka z Domažlic do Nevolic	Pohled od jihu na centrum města s Chodským hradem a kostelní věží, na Týnské předměstí, dominantní budovu Okresního soudu, v pozadí Baldovské návrší.

Tab. 3: Body výhledu jednotky č. 1 (Mlтуšová, 2023).

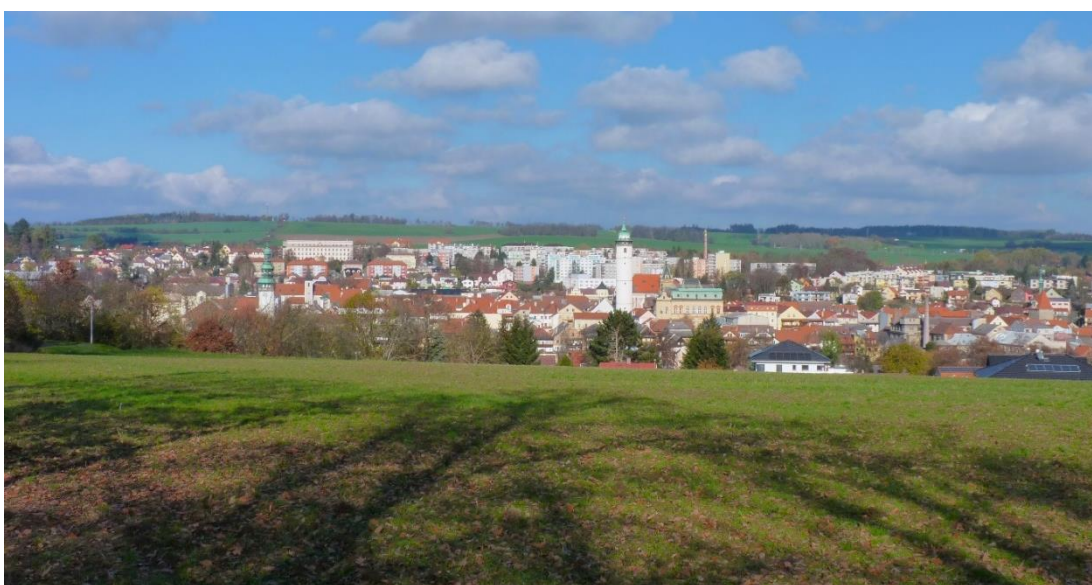
Fotografie jednotky historické kulturní krajiny č. 1 Krajina města Domažlice a jejích znaků

Obr. 7: Pohled na Domažlice z Baldovského návrší (Multušová, 2022).

Obr. 8: Pohled na Domažlice z Veselé hory (Multušová, 2022).

Obr. 9: Pohled na Domažlice z modré turistické stezky z Domažlic do Nevolic (Multušová, 2022).

Obr. 10: Chodský hrad (Multušová, 2022).

Obr. 11: Náměstí Míru s památkově chráněnými budovami s podloubím, ikonická věž kostela Narození Panny Marie, v dále Dolní brána (Multušová, 2022).

Obr. 12: Dolní brána (Mlтуšová, 2023).

Obr. 13: Budova státní správy, nyní Okresního soudu (Mlтуšová, 2023).

Obr. 14: Kostel Nanebevzetí Panny Marie, který je součástí komplexu Augustiniánského kláštera (Multušová, 2022).

Obr. 15: Kostel Všech svatých (Multušová, 2023).

Komentář k vymezení rozsahu jednotky

Město Domažlice leží v údolí potoka Zubřiny obklopeném pozvolna se zdvihajícími kopci Domažlické pahorkatiny a o něco strmějšími vrcholky Babylonské vrchoviny na jihozápadě. Krajina navazující na zástavbu města je harmonická, převážně zemědělská s poli a loukami. Na jihozápad se táhne zalesněné území v okolí vrchu Dmout a přírodního parku Zelenov. Domažlice se vizuálně uplatňují v obraze krajiny. Dominantou je bílá věž kostela Narození Panny Marie vysoká 56 m. Věž je vidět ze všech pohledových směrů na město. Vzhledem ke kopcovitému terénu jsou vyhlídková místa většinou ve větší vzdálenosti od města, proto nelze vizuálně rozlišit větší množství konkrétních dominantních staveb. Další dobře rozeznatelnou dominantou je věž Chodského hradu, zejména při pohledu od jihovýchodu a z Veselé hory. Od jihu je dobře rozpoznatelná stavba Tereziánských kasáren a současného Okresního soudu. Harmonický pohled trochu narušují několikapodlažní bytové domy na Týnském a Hořejším předměstí a industriální oblast na východním okraji města s vyššími budovami podniku Primagra a. s. Nejpůsobivější pohled na město je z Baldovského návrší s panoramatem okolní kopcovité krajiny, v pozadí s hřebeny Šumavy a dominantou Velkým Ostrým.

5.2.8 Jednotka č. 2: krajina poutního místa Veselá hora

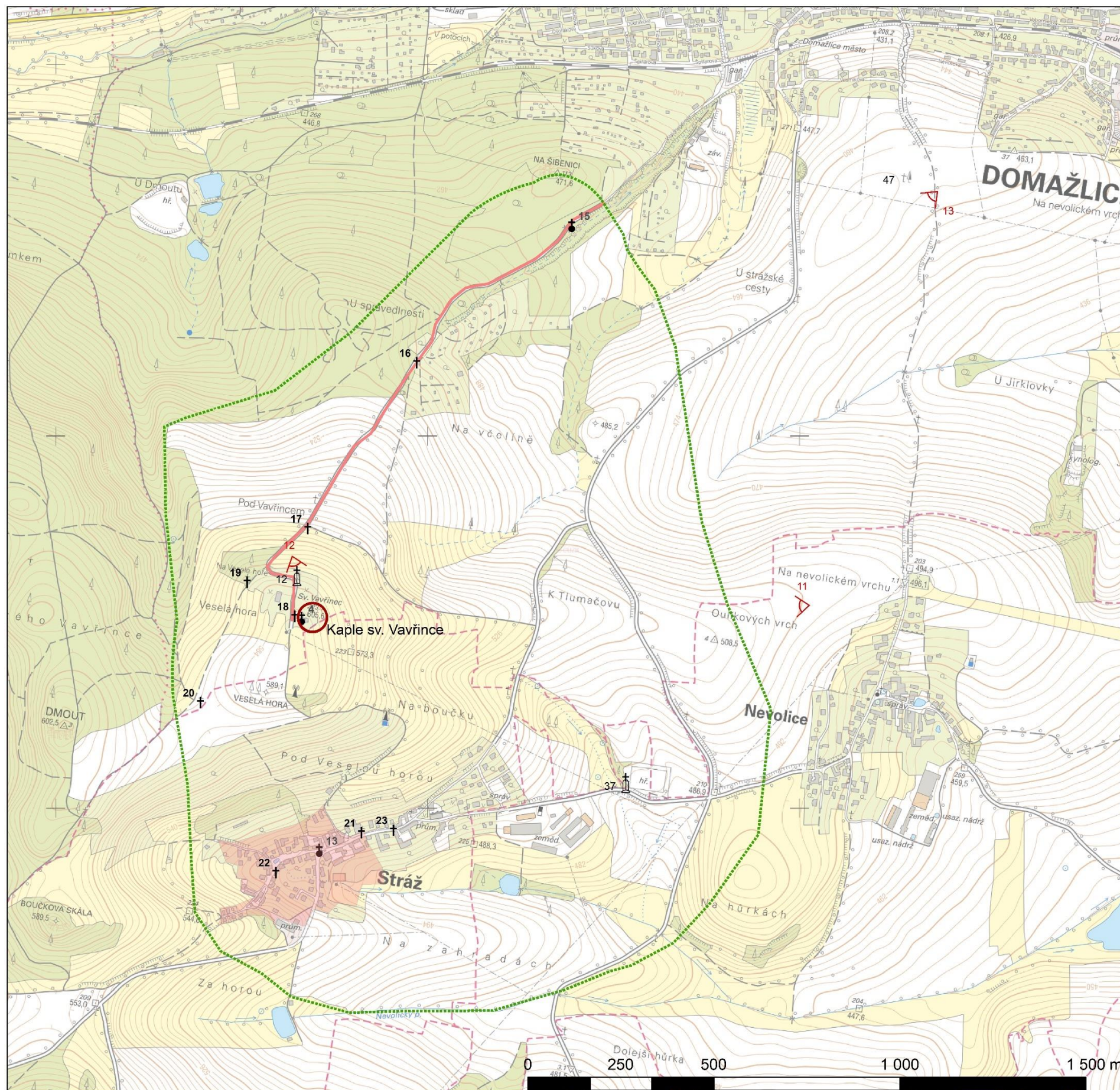
Typologické zařazení jednotky

Vymezená jednotka náleží do typu 5: krajina poutních míst dle metodiky Typologie historické kulturní krajiny České republiky. Tento typ je řazen do kategorie komponovaných krajín podle Výboru pro světové dědictví UNESCO. Krajina poutních míst je dle Metodiky charakterizovaná jako: *„Krajina spojená prožíváním náboženské víry, a to formou poutí a obřadů. Poutní funkci mají různé typy sakrálních staveb (kostelů, kaplí). Jde jak o poutní místa (poutní kostely a kaple, kalvárie) vybudovaná jako cíl poutí ve volné krajině, tak o kostely ve městech či kostely klášterní, které získaly poutní funkci často druhotně...“*. *„Důležitá je jak celková skladba poutního místa (křížová cesta, poutní kostel, další kaple apod.), tak jeho pohledové uplatnění v krajině. „Konkrétní krajina poutního místa je obvykle spojena i s legendami či skutečnými událostmi, které vedly ke vzniku poutního místa“*. *„Asociace (jako nehmotná složka) zde byla realizována pomocí staveb a jejich kompozice (hmotná složka). Proto jsou krajiny poutních míst řazeny primárně do krajín komponovaných“* (Ehrlich et al., 2020).

Dle Metodiky je krajina poutních míst definována mimo jiné znaky typu: sakrální stavby nebo soubory staveb, terénní dispozice a úpravy přispívající k vyjádření posvátnosti a symboliky, ale též pohledového uplatnění poutního místa, drobné objekty náboženské úcty v krajině – křížové cesty, kapličky, kříže, boží muka, poutní a jiné významné cesty, vyhlídková místa na sakrální stavby.

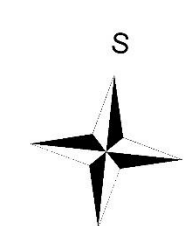
Grafické schéma kulturních hodnot v rámci vymezené jednotky je uvedeno v mapě č.2:

Mapa č. 2: Jednotka historické kulturní krajiny č. 2 Krajina poutního místa Veselá hora

- boží muka
- kaple
- kříže
- krajinné dominanty
- body výhledu
- poutní cesta
- vesnická památková zóna
- jednotka historické kulturní krajiny
- Krajina poutního místa Veselá hora

Linda Multušová
2023

Znaky historické kulturní krajiny identifikované v jednotce č. 2

Číslo znaku	Znak	Umístění	Popis
11	Poutní kaple sv. Vavřince**	Domažlice	Barokní kaple z poloviny 18. století, několikrát upravována v 19. století. Na obdélnou loď navazuje užší trojboce ukončený presbytář. Fasády členěné pilastry. (NPÚ, ©2022). Samotná kaple se vizuálně v krajině nejlépe uplatňuje při pohledech z jihovýchodu a východu.
12	Boží muka*	Domažlice	Barokní boží muka z počátku 18. století, později spojená s osobností spisovatele a J. Š. Baara a s vystoupením Msgre B. Staška na počátku okupace. Na hranolovém podstavci toskánský sloup zakončený kapličkou s křížem (NPÚ, ©2022). Umístěna pod kaplí u cesty na Domažlice.
_	Poutní cesta	Domažlice	Tradiční přístupová cesta z Domažlic ve spodní části lemovaná stromořadím.
_	Vesnická památková zóna*	Stráž	Tradiční venkovské usedlosti (NPÚ, ©2022).
13	Kaple sv. Vavřince*	Stráž	Barokní kaple z r. 1778 na šestibokém půdorysu (NPÚ, ©2022).
14	Pamětní kříž u kaple sv. Vavřince*	Stráž	Kovový kříž s letopočtem 1888 a nápisem „Já jsem pravá cesta a život“ (NPÚ, ©2022).
15	Kaple sv. Anny	Domažlice	Šestiboká kaple z r. 1886 stojící u spodní části poutní cesty od Domažlic.
16	Kříž	Domažlice	Kovový kříž s Kristem a andělem na přístupové cestě v lokalitě U spravedlnosti.
17	Kříž	Domažlice	Kovový kříž na rozcestí pod Veselou horou s pozlacenou soškou Krista a andělů.
18	Kříž	Domažlice	Kovový kříž poblíž kaple sv. Vavřince se soškou Krista a andělů.
19	Kříž	Domažlice	Kříž s Kristem v lese na západ od kaple.
20	Kříž	Domažlice	Kovový kříž s pozlacenou soškou Krista a Panny Marie jihozápadně od Veselé hory.
21	Kříž	Stráž	Kovový kříž nedaleko odbočky na Veselou horu.
22	Kříž	Stráž	Kovový kříž v jižní části obce.
23	Kříž	Stráž	Kovový kříž nedaleko obecního úřadu.

*kulturní památka

** kulturní památka vyskytující se ve více jednotkách

Tab. 4: Znaky historické kulturní krajiny v jednotce č. 2 (Multušová, 2023)

Body výhledu, na jejichž základě byla vymezena jednotka historické kulturní krajiny

Číslo bodu výhledu	Bod výhledu	Umístění	Popis
9	Pohled na Veselou horu ze silnice z Luženiček do Domažlic	Silnice č. 19363	Výhled od severu na Veselou horu, Na Zámku a Dmout. *
10	Pohled na kapli sv. Vavřince a Veselou horu ze silnice z Domažlic do Tlumačova	Silnice č. 1903	Pohled od východu na kapli sv. Vavřince, Veselou horu, v popředí část vesnice Stráž.
11	Pohled na Veselou horu a kapli sv. Vavřince od Nevolic	Oulíkových vrch u Nevolic	Výhled od jihovýchodu na Veselou horu a Babylonskou vrchovinu, mezi stromy stojící kaple sv. Vavřince.
12	Pohled z Veselé hory na kapli sv. Vavřince	Louka na severním úbočí Veselé hory pod kaplí sv. Vavřince	Výhled na kapli sv. Vavřince, v pozadí Bezděkovské předměstí a Švihovská vrchovina.
13	Pohled na Veselou horu z místa nad Bezděkovským předměstím	Modrá turistická značka z Domažlic do Nevolic	Pohled na Veselou horu od severovýchodu.

*vzhledem ke vzdálenosti není tento bod výhledu zobrazen v mapě jednotky, ale v mapě celku

Tab. 5: Body výhledu jednotky č. 2 (Multušová, 2023)

Fotografie jednotky historické kulturní krajiny č. 2 Krajina poutního místa Veselá hora a jejích znaků

Obr. 16: Pohled na Veselou horu od Nevolic (Multušová, 2022).

Obr. 17: Pohled na Veselou horu (vlevo) a Domažlice od Nevolic (Multušová, 2022).

Obr. 18: Kaple sv. Vavřince na Veselé hoře, v dále Domažlice (Multušová, 2022).

Obr. 19: Kaple sv. Vavřince s památnými lipami (Multušová, 2022).

Obr. 20: Boží muka na Veselé hoře (Multušová, 2022).

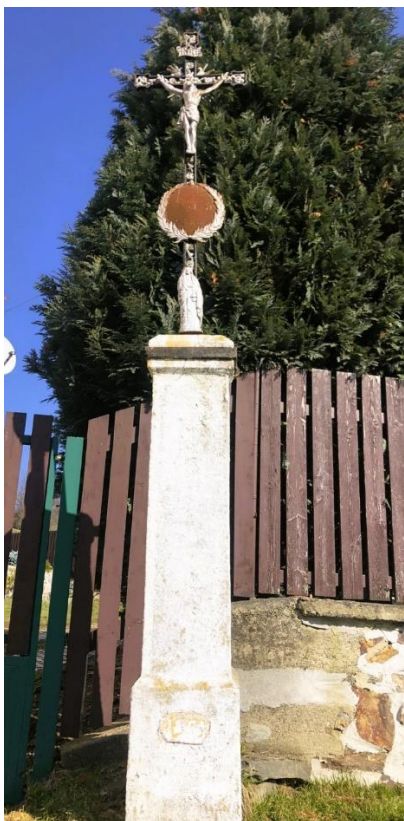
Obr. 21: Detail podstavce božích muk na Veselé hoře (Multušová, 2022).

Obr. 22: Kaple sv. Vavřince ve Stráži s pamětním křížem (Multušová, 2022).

Obr. 23: Kaple sv. Anny (Multušová, 2023).

Obr. 24: Kříž ve Stráži, číslo znaku 21 (Mlтуšová, 2023).

Komentář k vymezení rozsahu jednotky

Základní vymezení jednotky vychází z pohledové expozice poutního místa Veselá hora s kaplí sv. Vavřince. Při vymezení byla dále zohledněna poutní cesta a dochované sakrální památky.

Veselá hora se vypíná na jihozápad od Domažlic, od města má vrch pohledově největší sklon. Dominantní pohled na poutní místo je ze severu, z města, ale i ze vzdálenějšího Baldovského návrší. Od východu a jihovýchodu se vizuálně uplatňuje jako výrazný hřeben táhnoucí se od Domažlic k obci Stráž.

Kaple je umístěna mezi památnými lipami a dalšími stromy o trochu níže pod vrcholem v severním svahu. Kvůli poloze a částečnému zastínění stromy není z větší dálky dobře rozpoznatelná. Vizuálně se nejlépe uplatňuje při pohledech z jihovýchodu a východu.

5.2.9 Jednotka č. 3: krajina bojiště na Baldovském návrší

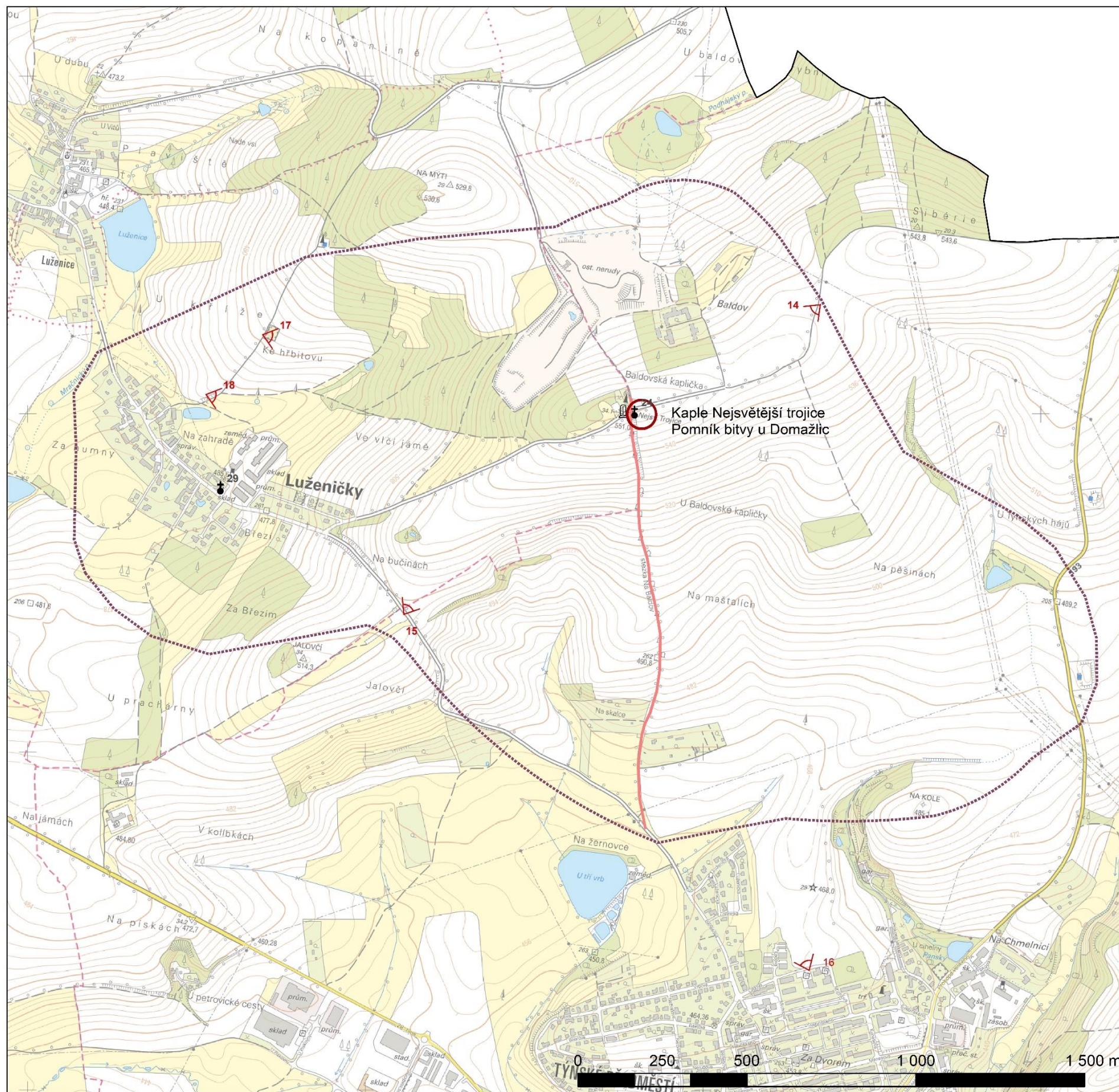
Typologické zařazení jednotky

Vymezená jednotka náleží do typu 29: krajina bojišť dle metodiky Typologie historické kulturní krajiny České republiky. Tento typ je řazen do kategorie asociativních krajin podle Výboru pro světové dědictví UNESCO. Krajina bojišť je dle Metodiky: „*Území, ve kterém se odehrál vojenský střet (bitva), včetně souvisejících území (např. oblast manévrů, tyl a tábor vojska). Krajina mohla být dotvořena v průběhu příprav na vojenské střetnutí (budování valů a okopů, šancí apod.) i v průběhu samotné bitvy (dělostřelecké ostřelování apod.) a těsně po ní (např. hroby padlých).*“

Krajinu bojišť definují mimo jiné znaky typu: nástupní koridory a výchozí poziční stanoviště válečných jednotek s vazbou na terénní orientační body a linie, velitelská stanoviště, stopy zákopů, místa rozhodujících střetů s památníky, pomníky a symbolická místa zřízená po bitvě a později v letech výročí (Ehrlich et al., 2020).

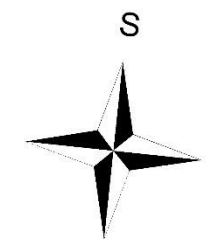
Grafické schéma kulturních hodnot v rámci vymezené jednotky je uvedeno v mapě č. 3:

Mapa č. 3: Jednotka historické kulturní krajiny č. 3 Krajina bojiště na Baldovském návrší

- boží muka
- kaple
- kříže
- pomník
- krajinné dominanty
- body výhledu
- poutní cesta
- jednotka historické kulturní krajiny Krajina bojiště na Baldovském návrší
- hranice SO ORP Domažlice

Linda Multušová
2023

Znaky historické kulturní krajiny identifikované v jednotce č. 3

Číslo znaku	Znak	Umístění	Popis
24	Kaple Nejsvětější Trojice*	Domažlice	Drobná sakrální stavba pravděpodobně z 1. poloviny 19. století. Střecha nízká stanová, fasády bez výrazného členění. (NPÚ, ©2022).
25	Pomník*	Domažlice	Základní kámen položen r. 1931 k oslavě 500. výročí bitvy u Domažlic (NPÚ, ©2022). Pomník v podobě kalichu dokončen roku 2015 (Novotný, 2016).
–	Poutní cesta	Domažlice	Historická přístupová cesta od Domažlic

*kulturní památka

Tab. 6: Znaky historické kulturní krajiny v jednotce č. 3 (Multušová, 2023)

Body výhledu, na jejichž základě byla vymezena jednotka historické kulturní krajiny

Číslo bodu výhledu	Bod výhledu	Umístění	Popis
14	Pohled na Baldovské návrší z cyklostezky vedoucí po hřebeni směrem od silnice č. 193	Cyklostezka č. 2302	Výhled na Baldovské návrší z východu, v pozadí výsypka z lomu Luženičky
15	Pohled na Baldovské návrší ze silnice z Luženiček do Domažlic	Silnice č. 19363	Výhled na vrch Baldov s dominantou vysílače, v údolí zachyceny Domažlice
16	Pohled na Baldovské návrší z Týnského předměstí	Týnské předměstí	Výhled na Baldovské návrší od jihu s viditelným památníkem bitvy a přístupovou cestou z Domažlic
17	Pohled na Baldovské návrší z Luženiček	Hřbitov v Luženičkách	Pohled od severozápadu na zalesněnou severní stranu vrchu.
18	Pohled na Baldovské návrší z Luženiček	Rybník u cyklostezky č. 2294	Pohled od severozápadu na zalesněnou severní stranu vrchu a cestu se stromořadím na Baldovském návrší.

Tab. 7: Body výhledu jednotky č. 3 (Multušová, 2023)

Fotografie jednotky historické kulturní krajiny č. 3 Krajina bojiště na Baldovském návrší a jejích znaků

Obr. 25: Pohled na Baldovské návrší z Týnského předměstí (Multušová, 2022).

Obr. 26: Pohled na Baldovské návrší od hřbitova v Luženičkách (Multušová, 2022).

Obr. 27: Baldovské návrší a jeho dominanty (Multušová, 2022).

Obr. 28: Pomník bitvy u Domažlic (Multušová, 2022).

Obr. 29: Kaple Nejsvětější Trojice (Multušová, 2022).

Obr. 30: Jedna ze soch umístěných na poutní cestě na Baldovské návrší, v pozadí Švihovská vrchovina (Multušová, 2022).

Obr. 31: Popisná tabulka sochy z obrázku č. 30 (Multušová, 2022).

Komentář k vymezení rozsahu jednotky

Základní vymezení jednotky vychází z pohledové expozice samotné dominanty Baldovského návrší s pomníkem bitvy u Domažlic. Táhlé návrší na horizontu je nejlépe hodnotitelné při pohledech z jihu a jihozápadu, kdy je též dobře patrná přístupová cesta od Domažlic. Pomník je částečně skryt mezi vzrostlými stromy. Celé návrší lze zhlédnout z východu od hranice lesa. Ze severozápadu, od Luženiček, je svah strmější, návrší je částečně zalesněné, pomník není viditelný. Pohledy z tohoto směru částečně narušuje výsypka z nedalekého lomu.

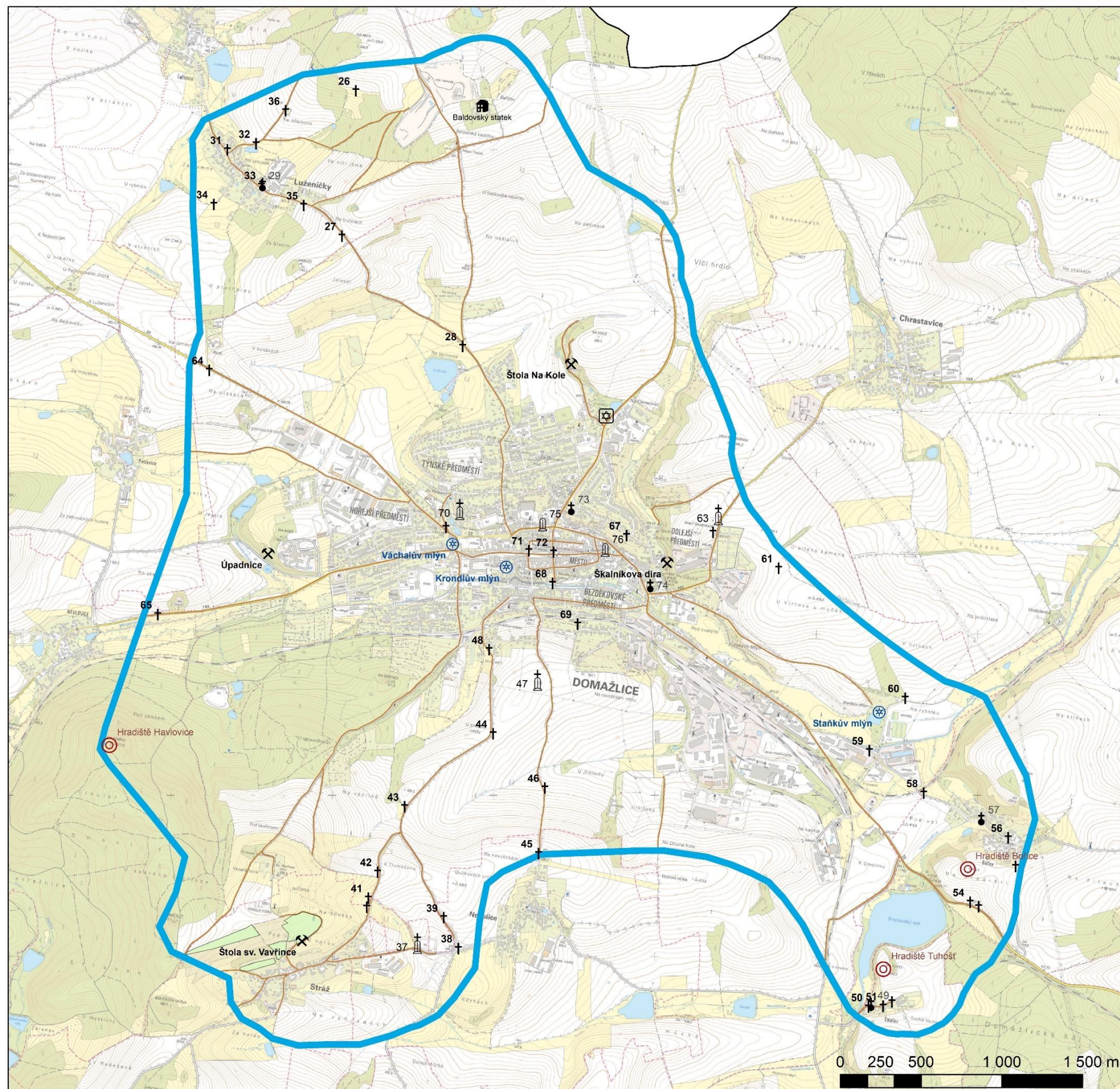
5.2.10 Ostatní znaky historické kulturní krajiny

Rozsah celku Domažlicko určují tři výše prezentované jednotky historické kulturní krajiny.

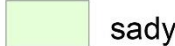

Kromě znaků charakterizujících typy konkrétních historických kulturních krajin zjištěných v rámci všech jednotek byly v území identifikovány ostatní znaky historické kulturní krajiny. Tyto znaky tvoří samostatnou jednotku, ale umocňují a doplňují kvality kulturní krajiny.

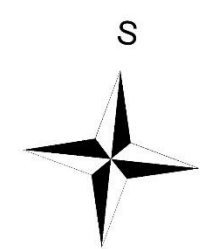
Zákres ostatních znaků historické kulturní krajiny obsahuje mapa č. 4: Ostatní znaky historické kulturní krajiny celku Domažlicko.

Souhrnné grafické schéma kulturních hodnot v rámci vymezeného celku historické kulturní krajiny je uvedeno na mapě č. 5: Celek Domažlicko.

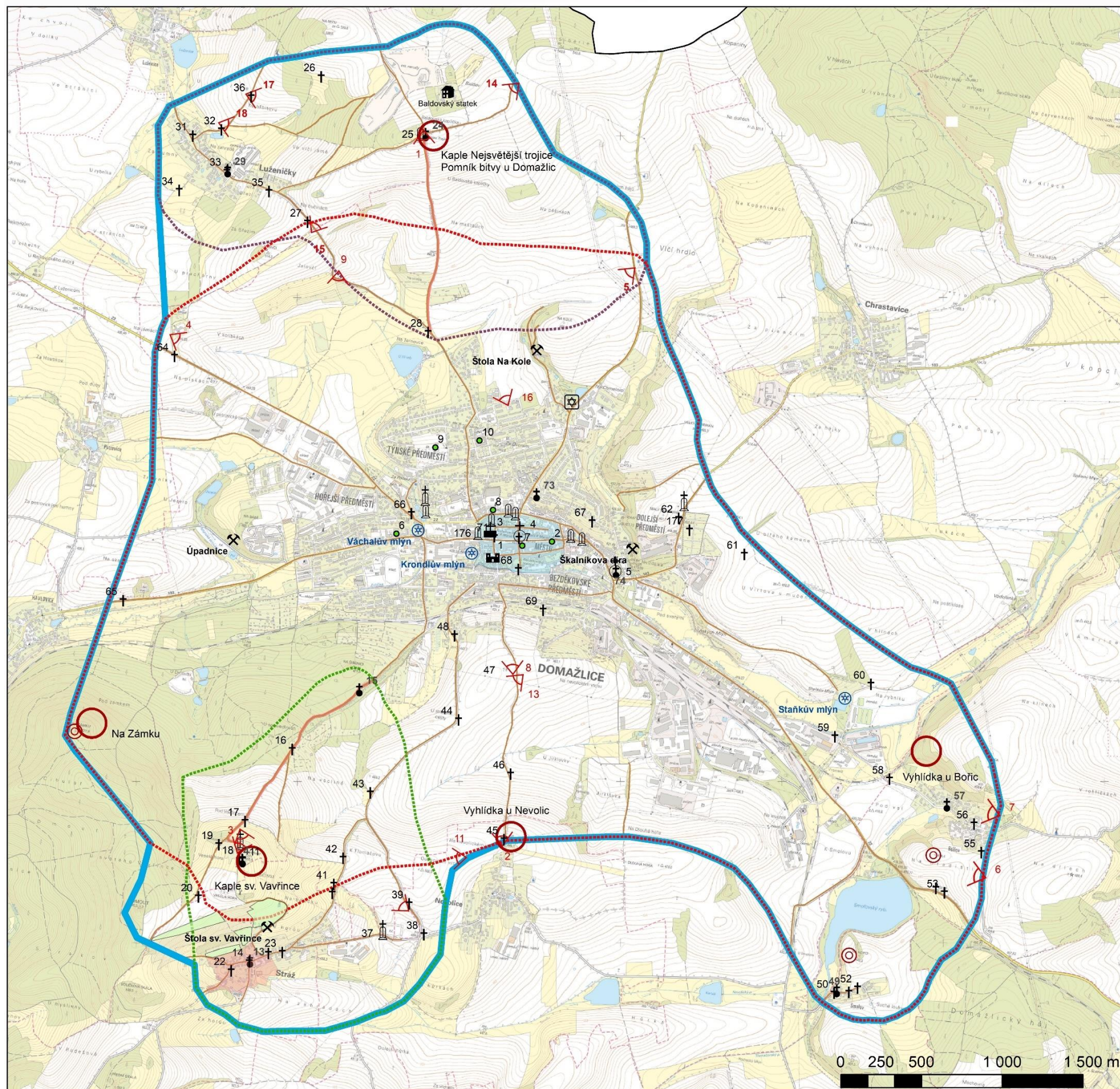

Mapa č. 4: Ostatní znaky historické kulturní krajiny celku Domažlicko

- boží muka
- kaple
- kříže
- pomníky
- venkovská usedlost
- štoly
- mlýny
- hradiště
- židovský hřbitov
- sady
- stará cesta
- celek historické kulturní krajiny
- hranice SO ORP Domažlice

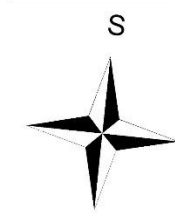

Linda Multušová
2023

Mapa č. 5: Celek Domažlicko

- boží muka
- kaple
- kostel
- klášter
- kříže
- pomníky
- Chodský hrad
- venkovská usedlost
- štoly
- mlýny
- hradiště
- židovský hřbitov
- další znaky jednotky města Domažlice
- krajinné dominanty
- body výhledu
- sady
- vesnická památková zóna
- historické jádro
- hranice SO ORP Domažlice
- stará cesta
- poutní cesta
- celek historické kulturní krajiny
- krajina poutního místa Veselá hora
- krajina bojiště na Baldovském návrší
- krajina města Domažlice

Linda Multušová
2023

Ostatní znaky historické kulturní krajiny

Číslo znaku	Znak	Umístění	Popis
26	Kříž	Pole, severní svah Baldovského návrší	Železný kříž s vyobrazením Ježíše Krista a Panny Marie, datováno 1925
27	Kříž	Silnice č. 19363	Dřevěný kříž s kovovou soškou Ježíše Krista
28	Kříž	Začátek přístupové cesty na Baldov z Domažlic	Kovový kříž s pozlacenou soškou Ježíše Krista
29	Kaple sv. Antonína Paduánského	Luženičky	Kaple z roku 1935
31	Kříž	Luženičky zástavba	Kovový kříž s pozlacenou soškou Ježíše Krista a anděla
32	Kříž	Luženičky u rybníka	Kovový kříž s pozlacenou soškou Ježíše Krista a andělů
33	Kříž	Luženičky u kaple	Kovový kříž s pozlacenou soškou Ježíše Krista a anděla
34	Kříž	Luženičky jih obce	Kovový kříž s pozlacenou soškou Ježíše Krista, Pannou Marií a skupinou světců
35	Kříž	Luženičky východ	Kovový kříž s pozlacenou soškou Ježíše Krista a hlavou Panny Marie
36	Kříž	Luženičky hřbitov	Kovový kříž s pozlacenou soškou Ježíše Krista
37	Boží muka	Stráž u hřiště	Kamenná boží muka s vloženým obrázkem
38	Kříž	Křížovatka silnic č. 1903 a 1904	Kovový kříž s Kristem a anděly
39	Kříž	Silnice č. 1903	Kamenný kříž s nápis Pochválen buď Pán Ježíš Kristus
40	Kříž	Silnice č. 1903, odb. na Stráž	Kamenný kříž s hlavou Krista
41	Kříž	Silnice č. 1903, odb. na Stráž	Kovový kříž
42	Kříž	Silnice č. 1903, odb. na Stráž	Kovový kříž, obnoven 1932, 1992
43	Kříž	Silnice č. 1903	Kovový kříž
44	Kříž	Silnice č. 1903	Kovový kříž
45	Kříž	Severní okraj obce Nevolice	Kovový kříž s Kristem a světcem
46	Kříž	Modrá turistická značka Nevolice-Domažlice	Kovový kříž s Kristem a Pannou Marií
47	Boží muka	Poblíž modré turistické značky z Domažlic do Nevolic	Kamenná boží muka s obrazem anděla
48	Kříž	Jiráskova ul. Domažlice	Kovový kříž s Kristem a Pannou Marií
49	Kaple	Smolov	Kaplička z r. 1911, ve výklenku soška Panny Marie
50	Kříž	Smolov u kaple	Kovový kříž s pozlaceným Kristem a se světcem
51	Kříž	Smolov	Kovový kříž
52	Kříž	Smolov	Kovový kříž s pozlaceným Kristem a s andělem
53	Kříž	Silnice č. 22	Kovový kříž s Kristem a Pannou Marií

54	Kříž	Silnice č. 23	Kovový kříž s Kristem, 1883
55	Kříž	Jižní okraj Bořic	Kamenný podstavec s vytesaným křížem
56	Kříž	Bořice	Kovový kříž s Kristem
57	Kaple	Bořice	Malá výklenková kaple
58	Kříž	Bořice u trati	Kovový kříž s Kristem, andělem, světcem, podstavec s vytesaným kalichem
59	Kříž	Masarykova ul., Domažlice	Kamenný kříž
60	Kříž	Cyklostezka č. 2302, Domažlice	Kovový kříž
61	Kříž	Východně od hřbitova v Domažlicích	Kamenný kříž
62	Kříž	Silnice č. 183 u hřbitova v Domažlicích	Kovový kříž s Kristem a světcem
63	Boží muka	Silnice č. 183 u hřbitova v Domažlicích	Boží muka bez nápisu
64	Kříž	Silnice č. 22 u odbočky na Petrovice	Kovový kříž s Kristem, zdobný podstavec s vytesaným andělem, 1854
65	Kříž	Silnice č. 193 z Havlovic do Domažlic	Kovový kříž s Kristem a Pannou Marií, 1890
66	Kříž*	Ul. Sadová, Domažlice	Pamětní kříž z 2. poloviny 19. století
67	Kříž*	Jindřichova ul., Domažlice	Kovový kříž na vysokém žulovém podstavci
68	Kříž*	Břetislavova ul., Domažlice	Pamětní kříž z poloviny 19.století
69	Kříž	Pelnářova ul., Domažlice	Kovový kříž se soškou Krista
70	Boží muka*	Tyršova ul., Domažlice	Kamenná boží muka patrně z konce 17. století (NPÚ, ©2022)
71	Kříž	Ul. B. Němcové, Domažlice	Kovový kříž s pozlaceným Kristem a Pannou Marií
72	Kříž	U kostela Narození Panny Marie	Kovový kříž s pozlaceným Kristem
73	Kaple*	Císlerova ul., Domažlice	Kaple sv. Jana Nepomuckého, šestiboká centrální stavba členěná nárožními pilastry z r. 1699 (NPÚ, ©2022)
74	Kaple	Husova ul., Domažlice	Výklenková kaple Panny Marie Bolestné u zdi starého hřbitova.
75	Pomník	Komenského ul., Domažlice	Pomník K.M. Čapka-Choda
76	Pomník	Husova ul., Domažlice	Pomník Jindřicha Jindřicha
77	Židovský hřbitov	Prokopa Velikého, Domažlice	Založen 1890, dochována stovka náhrobků (omni cimiterium, ©2020).
78	Hradiště	Smolov	Hradiště Tuhošť (Taus) z 10. století (Procházka, 2014 a).
79	Hradiště	Bořice	Hradiště z 9.-11. století (Procházka, 1996).
80	Hradiště	Havlovice	Hradiště z 10.století, lokalita Na Zámku
81	Staňkův mlýn	Domažlice	Založen 1384, stavebně připomínající zemanský dvorec (Procházka, 2014 a).

82	Váchalovský (Císařský) mlýn	Kozinova ul., Domažlice	Mlýn ze 17. století, přestavěn (Procházka, 2014 a).
83	Krondlův mlýn	J. Procházky, Domažlice	Mlýn ze 17. století, částečně zachovaná původní stavba (Procházka, 2014 a).
84	Škalníková díra	Nedaleko Rohovy ul., Domažlice	Štola otevřená v roce 1712 sloužila k těžbě stříbra a mědi (Dvořák, ©2022).
85	Štola Na kole	Prokopa Velikého, Domažlice	Opuštěná štola z období 2. světové války, kdy se zde těžila slída (Dvořák, ©2022). T.č. přístupná veřejnosti.
86	Úpadnice	Lokalita U Jezera, Domažlice	Starý důl s těžbou živců (Dvořák, ©2022).
87	Štola sv. Vavřince	Stráž	Štola na těžbu živce z roku 1939 (Dvořák, ©2022).
88	Baldovský statek	Horní Baldov	Ruiny hospodářského komplexu a venkovského zámečku z 19. století (OÚ Luženičky, ©2009).
-	Ovocný sad	Stráž	Sad na jižním svahu severního okraje obce

Tab. 8: Ostatní znaky (Multušová, 2023).

Fotografie ostatních znaků celku Domažlicko

Obr. 32: Kříž s kalichem na podstavci, číslo znaku 58 (Multušová, 2023).

Obr. 33: Kříž s anděly, číslo znaku 38 (Multušová, 2023).

Obr. 34: Staňkův mlýn (Multušová, 2022).

Obr. 35: Boží muka u Stráže, číslo znaku 37 (Multušová, 2023).

Obr. 36: Vstup do dolu Na Kole (Multušová, 2022).

Obr. 37: Kaple sv. Antonína Paduánského v Luženičkách (Vachal, ©2011).

Obr. 38: Baldovský statek (Kokorev, ©2021).

5.2.11 Kulturní hodnota celku historické kulturní krajiny

V celku se navzájem propojují kulturní hodnoty všech tří popisovaných jednotek. Centrem je město Domažlice, které je historicky a pohledově propojeno s dalšími dvěma jednotkami. Z Domažlic vede poutní cesta na Veselou horu s poutní kaplí sv. Vavřince a historická cesta na vrch Baldov s pomníkem bitvy u Domažlic. O pobožnosti zdejších obyvatel nejen kvůli poutnímu místu na Veselé hoře svědčí kromě kostelů a kaplí i množství menších sakrálních staveb – kapliček, božích muk a železných křížů. Každá ze tří popisovaných jednotek je dominantou celku, ať se jedná o Baldovské návrší na severu, Veselou horu s poutní kaplí sv. Vavřince na jihozápadě nebo město Domažlice s dominantou bílé věže kostela Narození Panny Marie. Celkový dojem celku historické kulturní krajiny umocňují upravené vesnice historicky patřící k městu Domažlice nebo k privilegovaným chodským vsím s částí dochovaných usedlostí, propojené starými cestami a rozprostřené v okolní kopcovité krajině plné výhledů různými směry díky převažující zemědělské půdě a malému množství lesních porostů.

5.2.12 Památková ochrana

Grafické schéma vymezených jednotek a celku historické kulturní krajiny ve vztahu k zájmům památkové péče obsahuje mapa č. 6: **Překryv celku Domažlicko se stávající památkovou ochranou** a doplňková interaktivní mapa č. 6.1: Překryv celku Domažlicko se stávající památkovou ochranou dostupná z:

<https://www.arcgis.com/apps/instant/basic/index.html?appid=286dd8dc071b4e74bc793630ec0ebe2e>

Aktuální seznam kulturních památek ve vymezeném celku historické kulturní krajiny dle NPÚ

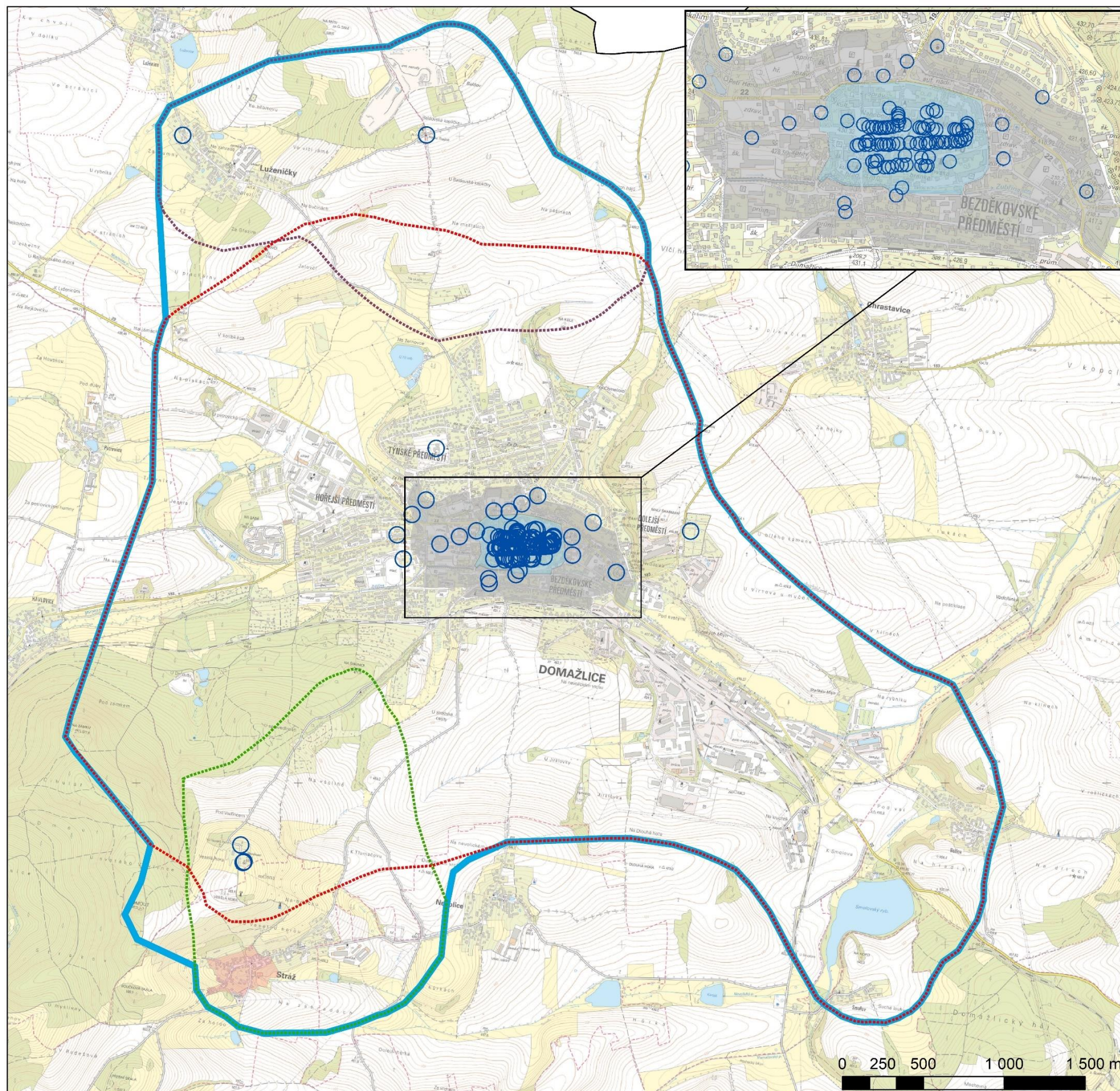
Číslo v mapě	Katastrální území	Název	Rejstř.č. ÚSKP
Městská památková rezervace			
-	Domažlice	Historické jádro s dochovanými pozdně gotickými a renesančními domy s podloubím. Převážná část průčelí objektů pochází z klasicismu. Z opevnění zachována raně gotická brána a části hradeb. Rozsah památkové rezervace v Domažlicích je vymezen na severu ulicemi Poděbradovou a Komenského, na západě Příhodovými sady a ulicí Na Kopečku, na jihu potokem Zubřinou a na východě ulicemi Břetislavovou a Poděbradovou. Vyhlášena r. 1975, čj. 17 596/75-VI/1.	1032
Ochranné pásmo městské památkové rezervace			
-	Domažlice	Bezděkovské Předměstí; Dolejší Předměstí; Hořejší Předměstí; Město; Týnské Předměstí	3177
Kulturní památky			
2	Domažlice	Městské opevnění	24823/4-2291
1	Domažlice	Chodský hrad	36934/4-2331
4	Domažlice	Kostel Narození Panny Marie	33741/4-2290
3	Domažlice	Klášter augustiniánů	44155/4-2338
5	Domažlice	Kostel Všech svatých	35433/4-2009
13	Domažlice	Kaple sv. Vavřince	37547/4-2004
73	Domažlice	Kaple sv. Jana Nepomuckého	52994/4-2023
24	Domažlice	Kaple nejsvětější trojice	46461/4-2030
7	Domažlice	Radnice	106077
89	Domažlice	Děkanství	18749/4-2287
90	Domažlice	Městský dům	45803/4-2314
91	Domažlice	Městský dům	20295/4-2276
92	Domažlice	Městský dům	20186/4-2343
93	Domažlice	Městský dům	19805/4-2324
94	Domažlice	Městský dům	19664/4-2325
95	Domažlice	Městský dům	19389/4-2341
96	Domažlice	Městský dům	18303/4-2342
97	Domažlice	Městský dům	18159/4-2306
98	Domažlice	Městský dům	37414/4-2274
99	Domažlice	Městský dům	22710/4-2311
100	Domažlice	Městský dům	20507/4-2317
101	Domažlice	Městský dům	36592/4-2289
102	Domažlice	Městský dům	35886/4-2326
103	Domažlice	Městský dům	68402/4-2319
104	Domažlice	Městský dům	24343/4-2328
105	Domažlice	Městský dům	50207/4-5214
106	Domažlice	Městský dům	45376/4-2309
107	Domažlice	Městský dům	37567/4-2333
108	Domažlice	Městský dům	41999/4-2269
109	Domažlice	Městský dům	25105/4-2272

110	Domažlice	Městský dům	31311/4-2336
111	Domažlice	Městský dům	25919/4-2273
112	Domažlice	Městský dům	28440/4-2315
113	Domažlice	Městský dům	25161/4-2282
114	Domažlice	Městský dům	24706/4-2268
115	Domažlice	Městský dům	37992/4-2298
116	Domažlice	Městský dům	22800/4-2275
117	Domažlice	Městský dům	21974/4-2302
118	Domažlice	Městský dům	18465/4-2300
119	Domažlice	Městský dům	41680/4-2270
120	Domažlice	Městský dům	32389/4-2301
121	Domažlice	Městský dům	38359/4-2312
122	Domažlice	Městský dům	26970/4-2344
123	Domažlice	Městský dům	25737/4-2332
124	Domažlice	Městský dům	25598/4-2323
125	Domažlice	Městský dům	25571/4-2279
126	Domažlice	Městský dům	25309/4-4168
127	Domažlice	Městský dům	24838/4-2316
128	Domažlice	Městský dům	34930/4-2334
129	Domažlice	Městský dům	42286/4-2283
130	Domažlice	Městský dům	46694/4-2285
131	Domažlice	Městský dům	45631/4-2286
132	Domažlice	Městský dům	31561/4-2313
133	Domažlice	Městský dům	50953/4-5236
134	Domažlice	Městský dům	36980/4-2299
135	Domažlice	Městský dům	30928/4-2277
136	Domažlice	Městský dům	28447/4-2278
137	Domažlice	Městský dům	25961/4-2304
138	Domažlice	Městský dům	17628/4-2295
139	Domažlice	Městský dům	15177/4-2280
140	Domažlice	Městský dům	32127/4-2310
141	Domažlice	Městský dům	40280/4-2335
142	Domažlice	Městský dům	30896/4-2303
143	Domažlice	Městský dům	40198/4-2321
144	Domažlice	Městský dům	39306/4-2288
145	Domažlice	Městský dům	27558/4-2318
146	Domažlice	Městský dům	33451/4-2279
147	Domažlice	Městský dům	32930/4-2293
148	Domažlice	Městský dům	34788/4-2284
149	Domažlice	Městský dům	34589/4-2297
150	Domažlice	Městský dům	32479/4-2307
151	Domažlice	Městský dům	33661/4-4168
152	Domažlice	Městský dům	33645/4-2329
153	Domažlice	Městský dům	31038/4-2305
154	Domažlice	Městský dům	30624/4-2308
155	Domažlice	Městský dům	30324/4-2271
156	Domažlice	Městský dům	30037/4-2296
157	Domažlice	Městský dům	29760/4-2327

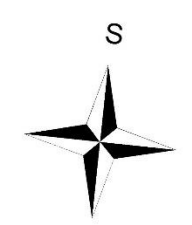
158	Domažlice	Městský dům	29759/4-2294
159	Domažlice	Městský dům	16532/4-2340
160	Domažlice	Městský dům	16817/4-2322
161	Domažlice	Městský dům	47589/4-2281
162	Domažlice	Městský dům	14066/4-2319
163	Domažlice	Městský dům	49619/4-5116
164	Domažlice	Městský dům	24809/4-2320
-	Domažlice	Podzemní prostory a sklepy historického jádra	36670/4-4168
165	Domažlice	Městský dům Chodská rychta	30233/4-2017
166	Domažlice	Městský dům	28856/4-2001
167	Domažlice	Městský dům	31247/4-2008
168	Domažlice	Městský dům	106120
169	Domažlice	Městský dům	41652/4-2002
170	Domažlice	Městský dům	33806/4-2018
171	Domažlice	Městský dům	23631/4-2022
6	Domažlice	Kasárna tereziánská	23559/4-2019
172	Domažlice	Kovárna	45093/4-2003
8	Domažlice	Městský pivovar	102944
9	Domažlice	Bývalá Státní škola pro lesní a hajné se zahradou	105901
173	Domažlice	Měšťanská střelnice	21230/4-2020
174	Domažlice	Pomník Svobody obětem 1. světové války	35058/4-2012
68	Domažlice	Pamětní kříž z poloviny 19. století	34729/4-2005
70	Domažlice	Kamenná boží muka patrně z konce 17. století	36741/4-2026
66	Domažlice	Pamětní kříž z 2. poloviny 19. století	38725/4-2027
175	Domažlice	Pomník MUDr. Antonína Steidla	41263/4-2032
176	Domažlice	Pomník děkana Antonína Příhody	19956/4-2031
177	Domažlice	Soubor tří náhrobků a pamětní kříž	33346/4-2011
178	Domažlice	Pomník Petra Hany	24285/4-2025
12	Domažlice	Boží muka	24978/4-2007
179	Domažlice	Pomník Jakuba Royta	27520/4-2024
11	Stráž	Kaple sv. Vavřince s pamětním křížem	30320/4-2226
-	Stráž	Památková zóna	2268
25	Luženičky	Základní kámen památníku husitského vítězství r. 1431	46024/4-2029
180	Luženičky	Venkovská usedlost	45294/4-2138

Tab. 9: Seznam kulturních památek ve vymezeném celku (Multušová, 2023).

Mapa č. 6: Překryv celku Domažlicko se stávající památkovou ochranou

- kulturní památka
- vesnická památková zóna
- historické jádro
- ochranné pásmo
- hranice SO ORP Domažlice
- celek historické kulturní krajiny
- krajina poutního místa Veselá hora
- krajina bojiště na Baldovském návrší
- krajina města Domažlice

Linda Multušová
2023

5.2.13 Návrh na doplnění územně analytických podkladů

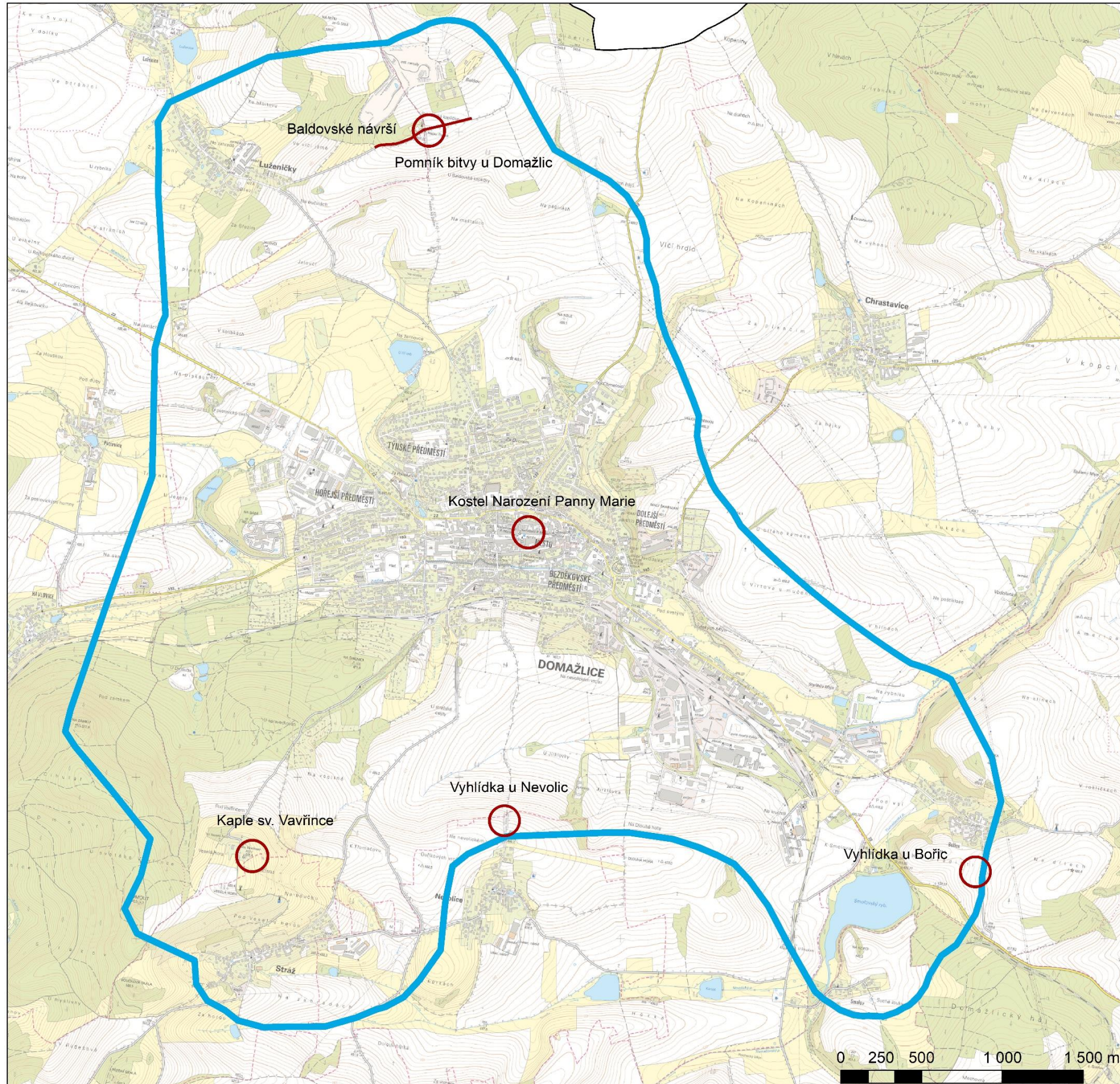
Výstupem aplikace typologie historické kulturní krajiny je identifikovat krajinný celek vykazující významné kulturní hodnoty s následným uplatněním při návrhu památkové ochrany a v územně plánovacích podkladech. Památková ochrana historické kulturní krajiny může být provedena například vyhlášením krajinné památkové zóny, formou ochranného pásma a dalšími formami (Zákon č. 20/1987 Sb.). Předstupněm případné památkové ochrany je zařazení výsledků do jevů územně analytických podkladů. Výsledky posouzení území podle aplikace Metodiky jsou součástí jevu č. 11, případně je lze prezentovat v jevech č. 13a, 17a, 17b. Výsledky lze rovněž využít při zpracování územních studií (Ehrlich et al., 2020).

Celek historické kulturní krajiny byl vymezen částečným překryvem tří jednotek historické kulturní krajiny jako území s významnými kulturními hodnotami, kdy těžiště zájmu památkové péče, pokud nebude uplatněno na celý celek, by mělo být zaměřeno zejména na širší okolí Veselé hory. Toto území orientačně zahrnující lokalitu Na Šibenici, obec Stráž a část území na západ od Veselé hory by bylo žádoucí chránit, byť i jen vyhlášením ochranného pásma kolem kaple sv. Vavřince.

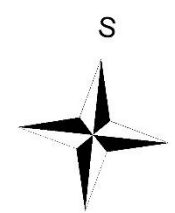
Územně analytické podklady správního obvodu Domažlice by bylo vhodné doplnit o vymezení celku historické kulturní krajiny Domažlicko jako jevu č. 11. To by podpořilo zejména zachování stávajících historických krajinných struktur a významných dominant, vyhlídkových bodů a horizontu tvořící Baldovské návrší. V této kopcovité krajině je důležité zachovat pohledové osy na dominanty, které jsou významnou součástí celku.

Navrhované doplnění územně analytických podkladů s vymezením celku historické kulturní krajiny, zákresem významných dominant a vyhlídkových bodů zobrazuje **Mapa č. 7: Návrh na doplnění územně analytických podkladů.**

Mapa č. 7: Návrh na doplnění územně analytických podkladů

- krajinné dominanty a vyhlídkové body
- horizont
- celek historické kulturní krajiny
- hranice SO ORP Domažlice

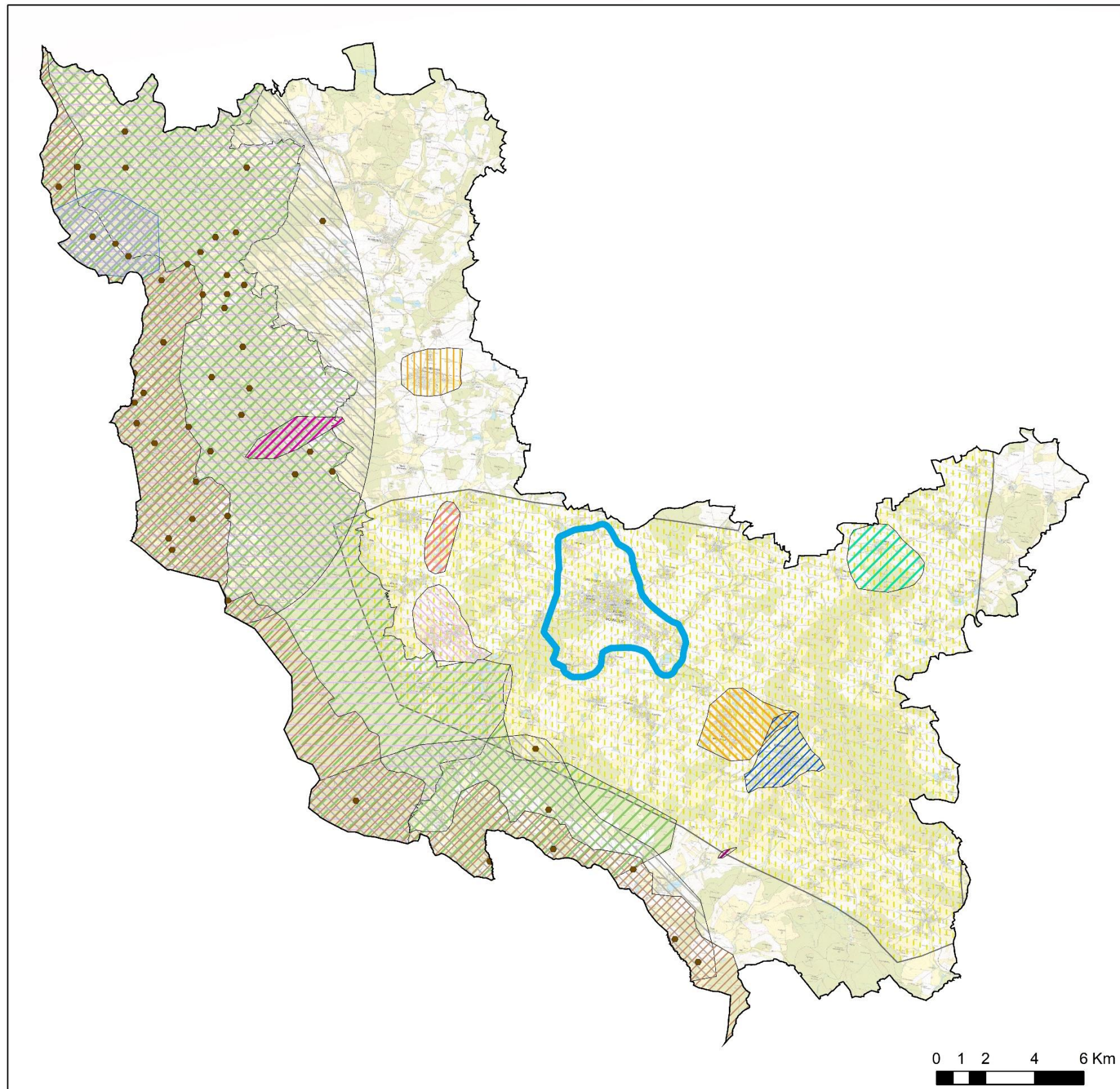
Linda Multušová
2023

6 Ostatní území správního obvodu Domažlice s vymezením jednotek a celků historické kulturní krajiny

Po studiu mapových a literárních podkladů a na základě práce v terénu byla na území správního obvodu Domažlice vytipována další území, která by při zpracování dle Metodiky byla zařazena do typů historické kulturní krajiny s vymezením jednotek a případně i celků historické kulturní krajiny.

Mapa č. 8: Ostatní typy historické kulturní krajiny na území správního obvodu zobrazuje orientační vymezení dalších jednotek a celků historické kulturní krajiny, které již nebyly komplexně zpracovány dle Metodiky.

Mapa č. 8: Ostatní typy historické kulturní krajiny na území správního obvodu

- hranice SO ORP Domažlice
- krajina poutních míst - Tanaberk
- krajina vrchnostenských sídel a dvorů - Trhanov
- krajina vrchnostenských sídel a dvorů - Kout
- krajina vrchnostenských sídel a dvorů - Pivoň
- krajina vrchnostenských sídel a dvorů - Kanice
- krajina rybníků - Postřekovské rybníky
- krajina obor a lesů - Český les
- krajina města - Kdyně
- krajina města - Poběžovice
- turistická krajina - CHKO Český les a Babylonská vrchovina
- krajina mýtů a legend - Chodsko
- krajina pohraničních opevnění - železná opona
- krajina vysídlených území
- celek Okolí vysídlené obce Pleš
- celek Domažlicko
- zaniklé obce

Linda Multušová
2023

6.1 Ostatní celky historické kulturní krajiny

6.1.1 Okolí vysídlené obce Pleš

Toto území bylo vytipováno na základě práce s mapovými a literárními podklady a terénního průzkumu se závěrem, že by při zpracování dle Metodiky splňovalo zařazení do celku historické kulturní krajiny.

Pleš se rozkládá na náhorní planině v Českém lese na hranici s Německem, v okolí bývalé vsi jsou dochovány strukturálně výrazné plužiny. Jednotka strukturálně výrazných plužin (krajina typu 8) se zde překrývá s dalšími jednotkami historické kulturní krajiny - typu 15: krajina obor a lesů, typu 19: turistická krajina, typu 26: krajina pohraničních opevnění a typu 30: krajina vysídlených území. Vzhledem k významnosti dochovaných znaků by mělo být toto území vyčleněno jako celek historické kulturní krajiny, ne pouze jako samostatná jednotka.

Krajiny typu 15, 19, 26 a 30 jsou podrobněji popsány níže v textu.

Krajina strukturálně výrazných plužin typu 8 je dle Metodiky: „*Území (jeden či více katastrů), kde se dodnes dochovaly strukturálně výrazné plužiny (tj. prvky členění historické plužiny, dotvářející prostorovou strukturu krajiny a projevující se v obrazu krajiny), především plužiny lánové (lineární i radiální). Hranice parcel jsou zpravidla vymezeny mezemi, agrárními valy, kamennými snosy a keřovou či stromovou vegetací, proto přetrvaly fáze hospodářského útlumu i kolektivizaci venkova v 50. letech 20. století...*“.

Pleš, zmiňována od přelomu 16. a 17. století, byla největší z vysídlených obcí Českého lesa. V roce 1930 stálo v obci 105 domů a žilo zde 726 obyvatel převážně německé národnosti. V roce 1945 se Pleš rozrostla na 120 domů a usedlostí. Ve vsi byly 2 kostely, fara, škola, celní úřad, mlýny, pila, ubytovací hostinec a další budovy. (Procházka, 2021). Pozůstatky vysídlené obce Pleš se nachází na náhorní planině Českého lesa v nadmořské výšce kolem 730 m. Obklopují ji vrcholy Pleš (794 m n.m.), Malý Zvon (848 m n.m.), Velký Zvon (863 m n.m.), Eulenberg (818 m n.m.) a Schillerberg (784 m n.m.). Celek byl orientačně pohledově vymezen okolními nejvyššími vrcholy a státní hranicí.

Pleš byla vybudována jako dvouřadá ves s navazující záhumenicovou plužinou, která je rozdělena do paralelní pruhů. Ty jsou odděleny mezními pásy. Rozparcelováním se blíží plužinám traťovým. Plužina byla obdělávána jako pole a struktura je dodnes velice dobře patrná (Kuča et al., 2020).

Ves byla po roce 1945 vysídlena, poté dosídlena a nakonec po roce 1951 zbořena v souvislosti s vybudováním hraničního pásma. Všech 120 domů bylo srovnáno se zemí, nyní je pietně upraven hřbitov a sanovány základy hřbitovního kostela sv. Jana Křtitele (Procházka, 2021).

Planina se zaniklou obcí Pleš se od severovýchodu svažuje k jihozápadu. Zbytky zdiva původní obce zarostlé vegetací se rozkládají převážně v severozápadní části planiny, v části zdvihající se ke hřbitovu. Hřbitov je upravený, v prostoru hřbitova jsou zachované základy kostela. V okolí je několik menších sakrálních staveb - křížků a novodobá kaple.

Planina slouží jako pastvina pro dobytek. Struktura plužin je nejvíc zachovaná na jihozápad od původní vsi, mezní pásy tvoří převážně vzrostlé stromy. Systém plužin lze dobře pozorovat z turistické cesty vedoucí po státní hranici na kopci jižně od bývalé osady Václav. Z původní zástavby se zachovala pouze bývalá hájovna, kterou využívali pohraničníci (Procházka, 2021). Dnes je z ní penzion s restaurací. Pleš je dostupná autem, nedaleko Pleše byl otevřen pěší přechod. Tím došlo k oživení této lokality, která je dnes častým turistickým cílem občanů obou sousedních zemí. Vede tudy cyklostezka, Baarova cesta a další turistické cesty s návazností na trasy v Německu. V současné době stojí v Pleši několik rekreačních domků a výstavba dalších probíhá. Část těchto domků je určena k pronájmu.

Nedaleko Pleše se nacházejí i další vysídlené obce Rabov, Štráská Huť a Václav, kde stojí bývalý vojenský areál (Procházka, 2021). Na nedalekém vrchu Velký Zvon se tyčí i v současnosti využívaná vojenská pozorovací věž vysoká 40 metrů.

Vymezený celek spadá do CHKO Český les a nachází se zde přírodní rezervace Pleš se zbytky původních lesů, Malý Zvon s kyselými a květnatými bučinami a přírodní památka Veský Mlýn s rašeliništi, krátkostébelnými lukami a podmáčenými lesními porosty. Zejména toto území nedaleko Pleše kolem meandrujícího Plešského potoka má vysokou estetickou hodnotu (Řepa, 2005).

Vzhledem k dochovaným plužinám a prolnutí dalších typů historických kulturních krajín by měla být snaha chránit toto území nejen z pohledu ochrany přírody, jak je tomu v současnosti.

Obr. 39: Pozůstatky plužin v okolí zaniklé obce Pleš (Mulušová, 2023).

Obr. 40: Satelitní snímek dochovaných plužin v okolí zaniklé obce Pleš (Google Earth, ©2022).

6.2 Ostatní jednotky historické kulturní krajiny

6.2.1 Typ 5: Krajina poutních míst

Charakteristika a znaky historické kulturní krajiny typu 5 byly popsány výše v textu u jednotky č. 2 krajina poutního místa Veselá hora.

Poutní kostel sv. Anny na Tanaberku

O založení poutního místa na kopci Tanaberk se zasloužil místní učitel, který pozoroval při výstupu na kopec záři. Tu si spojil se svým následným uzdravením. Nechal zde postavit dřevěnou kapli vysvěcenou roku 1706. Zprávy o dalších zázracích na tomto místě potvrdila komise pražského arcibiskupství. Byla schválena výstavba poutního kostela za podpory klatovských jezuitů. Kostel byl postaven v letech 1707-1712 (Procházka, 2014 b). Ze záznamů místního faráře navštívilo v období 1707-1717 poutní místo 171 643 věřících (Krčmář, 2019). Poté zájem poutníků trochu opadl. Roku 1740 získal kostel rod Stadionů. Členové rodu věnovali kostelu pacifikál s ostatky sv. Anny (Procházka, 2014 b).

Kostel byl vystavěn v pozdně barokním slohu stavitelem Gilmettim na eliptickém půdorysu složeném z vysoké centrály, nižšího ambitu s ochozem a emporami. Jedná se o ojedinělou stavbu tohoto typu v jihozápadních Čechách. Kostel opakovaně vyhořel, oprava do dnešní podoby proběhla roku 1897 (Procházka, 2014 b). Roku 1898 zakoupil kostel Klub českých turistů, byla vyznačena turistická cesta, poutní místo s farou a hostincem se stalo oblíbeným poutním a výletním místem (Procházka, 1990). Za 2. světové války byl kostel částečně poškozen a po příchodu pohraničnicků došlo k jeho další devastaci (Procházka, 2014 b).

Kostel je památkově chráněná významná krajinná dominanta (NPÚ, ©2022). V letech 1992 - 1995 byl kostel opraven, z mobiliáře se nic nedochovalo. Od roku 2008 spravuje kostel a okolí Občanské sdružení Tanaberk, konají se zde poutě a česko-německé slavnosti. Roku 2017 byla vysvěcena křížová cesta. Toto poutní místo je zastávkou Svatojakubské cesty (Krčmář, 2019).

Opravený kostel je výraznou krajinnou dominantou okolní kopcovité krajiny při pohledu zejména z jihu a ze západu a z hřebene táhnoucího se na sever směrem k vrchu Ráj. Je částečně skrytý mezi vzrostlými stromy. Místo je dobře přístupné pro pěší a cyklisty ze Všerub, Hájku a Nové Vsi, od silnice č. 184 od Brůdku je dostupné i autem, v místě je parkoviště. Okolí kostela je upravené, s možností posezení. Jsou zde umístěné informační tabule o historii tohoto místa a kostela, vede tudy naučná

stezka Kdyňskem s další informační tabulí mimo jiné o Boženě Němcové, která zdejší místo ráda navštěvovala při pobytu ve Všerubech. Panoramatická cedule informuje návštěvníky zejména o vrcholech a obcích směrem na jihovýchod, nicméně z místa je nádherný kruhový výhled na vrcholky Šumavy, Českého a Hornofalckého lesa, Všerubské a Švihovské vrchoviny a na Všerubský průsmyk. Na příjezdové silnici na hřebeni je vysázena alej, je zde umístěna křížová cesta ze zasazených kamenů s popisky o jednotlivých zastaveních. Na jihovýchod podél Novoveského potoka a v lokalitě V Záruží jsou vysázeny nové aleje. Celkově poutní místo a okolní krajina působí velmi harmonicky.

Obr. 41: Kostel sv. Anny (Multušová, 2023).

Obr. 42: Pohled na Tanaberk od vesnice Hájek (Multušová, 2023).

6.2.2 Typ 9: Krajina vrchnostenských sídel a dvorů

Dle Metodiky je krajina vrchnostenských sídel a dvorů charakterizována mimo jiné jako: „*zázemí vrchnostenského sídla (zámku, kláštera), obvykle spojeného s hospodářskými dvory a dalšími stavbami sloužícími k hospodaření vrchnosti. Krajina je často členěna alejemi, zejména podél cest, častá je kombinace různých druhů rostlinné a živočišné výroby, chov koní. Charakteristickým znakem jsou velké scelené dominikální pozemky, které se do kolektivizace ostře odlišovaly od pozemkově rozdrobené rustikální zemědělské půdy.*“ Mezi znaky této krajiny patří zejména vrchnostenské sídlo s pozemkovou držbou, hospodářské stavby, scelená dominikální plužina, systém cest a alejí (Ehrlich et al., 2020).

6.2.2.1 Panství Trhanov-Kout

Panství Trhanov

Roku 1671 získal Wolf Maxmilián Lammingen ze šlechtického rodu Lammingenů z Albenreuthu pozemky v okolí Trhanovského mlýna částečnou výměnou za Chodský hrad. Lammingeni již vlastnili panství Újezd Svatého Kříže, Bělá nad Radbuzou a 11 chodských vesnic. V místech bývalého mlýna vystavěl Wolf Maxmilián v letech 1676 - 1677 zámek Chodenschloss a učinil z něj centrum panství. Kolem zámku se začal budovat hospodářský dvůr se sýpkami, pivovarem a konírnou. U zámku byla založena ves, která převzala název Trhanov. Po smrti Wolfa Maxmiliána koupil panství rod Stadionů (Nejdl, 2016).

Vzhledem k velikosti území panství je vyčleněno území jednotky historické kulturní krajiny pouze v blízkém okolí sídla. Tím byl Trhanov se zámkem přestavěným v empírovém slohu roku 1810 rodem Stadionů. Zámek nyní slouží jako kulturní a vzdělávací centrum (Nejdl, 2016).

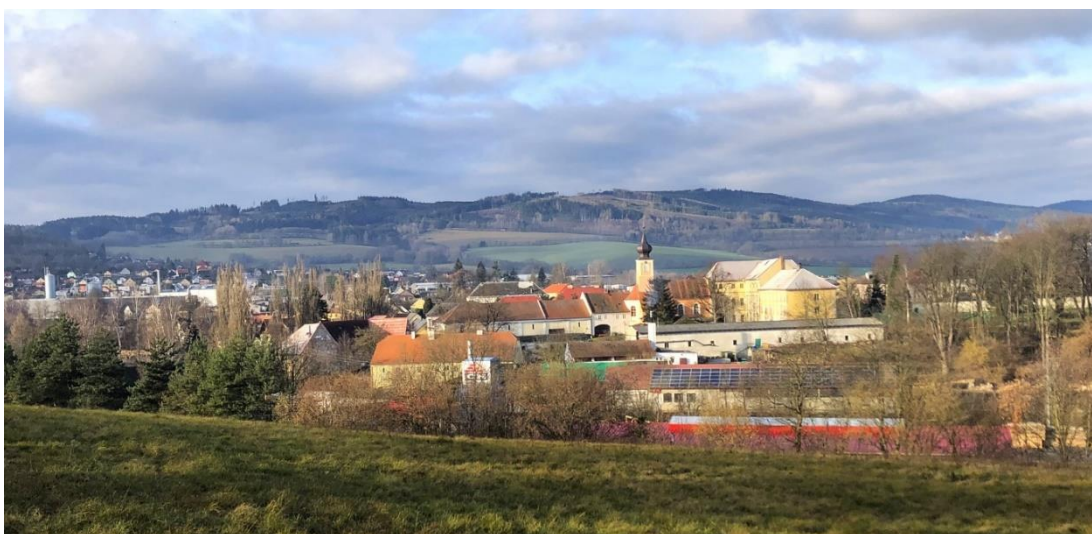
Zámek je kulturní památkou, přiléhají k němu hospodářské budovy, kostel sv. Jana Nepomuckého a zámecký park. Trhanov byl prohlášen vesnickou památkovou zónou. Tato obec ulicovitého typu má dochovanou řadu tradičních stavení vzniklých na sklonku 18. století a v průběhu 19. století (NPÚ, ©2022). V Trhanově a okolí je zachováno několik menších sakrálních staveb.

Trhanov leží v údolí Černého potoka na úpatí vrchu Zadní hora, 8 kilometrů jihozápadně od Domažlic. Opravený zámecký areál s kostelem se rozkládá ve východní části obce podél silnice č. 195 směrem do Klenčí pod Čerchovem, které bylo také součástí panství. Cestu lemují Trhanovská, nebo-li Lomikarova alej. Tvoří

ji 96 lip starých kolem 350 let (Nejdl, 2016). Poblíž zámku, kolem Kamenného rybníka, se rozkládá historická část obce. Trhanov se zástavbou rozrůstá směrem na západ k železniční trati, kde je rozsáhlý průmyslový komplex, ve kterém sídlí zejména české a německé dřevozpracující podniky. V těchto místech navazuje zástavba vedlejší obce Chodov.

Nová výstavba také pokračuje kolem Lomikarovy aleje, která končí v části Trhanova Nový Hamr, kde byl na Černém potoce vybudován v 18. století hamr (Nejdl, 2016). Do jednotky je zavzata i Pila, část obce Trhanov. Tady vznikly ve 2. polovině 17. století hamr a vysoká pec. Po ukončení výroby železa na začátku 19. století zde byla postavena pila a mlýn (Nejdl, 2016).

Na panství bylo vybudováno několik rybníků a rybníčních soustav, nejvýznamnější z nich je soustava Postřekovských rybníků, která je popsána samostatně v krajině typu 13 níže v textu. V porovnání s mapou II. vojenského mapování v oblasti mezi Trhanovem a Klenčím došlo ke zrušení většiny částí rybníků a nárůstu zemědělské půdy na úkor lesů.

Obr. 43: Pohled na Trhanovský zámek, kostel sv. Jana Nepomuckého a město Trhanov; v pozadí Český les (Multušová, 2023).

Panství Kout

Kout na Šumavě, ležící 8 kilometrů jihovýchodně od Domažlic v údolí Zahořanského a Koutského potoka, je zmiňován od začátku 16. století, kdy zde byl postaven statek patřící pánům z nedalekého hradu Rýzmbek. Statek postupně měnil majitele, roku 1676 jej zakoupil Wolf Maxmilián Lammingen. Poté vlastnili panství do roku 1908 Stadionové, do roku 1945 byli majiteli Schönbornové.

Poblíž statku, byla postavena tvrz, původní renesanční panské sídlo z poloviny 16. století s přímou historickou vazbou na hrad Rýzmbek (Procházka, 1996). Tvrz byla později barokně přestavěna a tvoří spolu s rozsáhlým komplexem hospodářského dvora, barokní sýpkou, areálem pivovaru a kostelem sv. Jiří jádro obce. Budovy byly vyhlášeny kulturními památkami. Ve vsi stojí památkově chráněná fara, 3 kaple a několik menších sakrálních staveb (NPÚ, ©2022).

Kolem roku 1824 si nechali vystavět Stadionové na severním okraji vsi nový zámek. Ten byl po požáru roku 1907 přestavěn v novogotickém stylu a byla postavena zámecká kaple. Zámek byl částečně poškozen za 2. světové války německou armádou. Po válce v něm sídlila kasárna, později byl necitlivě přestavěn na zařízení školy v přírodě, část hospodářských budov byla zbořena (Procházka, 1996).

V současné době je zámek v majetku obce a je i s přilehlým zámeckým parkem a přistavěnými novodobými objekty na prodej. Od zámeckého areálu, který se rozkládá v severní části obce, vede na návrší západním směrem cesta na vyhlídkové místo s gloriem Klobouk. Jedná o jeden ze zdejších krajínotvorných prvků, odkud je výhled na Kout, Rýzmbek a okolní kopcovitou krajinu. Tato kulturní památka byla vybudována ve 2. polovině 19. století. Gloriet měl dle jedné z pověstí zobrazovat Cesariniho klobouk ztracený při útěku z bitvy u Domažlic. Stadionové se zasloužili o upravení zříceniny hradu Rýzmbek, další krajinnou dominantu. Roku 1848 nechali vystavět na Rýzmbeku rozhlednu, která je stále přístupná veřejnosti. Rod Stadionů se podílel na úpravách poutního místa na Tanaberku, kde měl rodinnou hrobku. Poblíž Kouta bylo vybudováno několik rybníků, na Zahořanském potoce mlýny (Procházka, 1996).

Kout je oddělen železniční tratí a silnicí I. třídy č. 22 od části Nový a Starý dvůr, původně hospodářských dvorů panství (Procházka, 1996). V této lokalitě je spolu s Koutem soustředěno největší množství památných stromů na Domažlicku. Rod Stadionů vysázel na svém panství zejména lípy velkolisté, duby letní, javory kleny. Stáří stromů je odhadováno na 300 - 400 let (Michálek, 2005). Do jednotky historické kulturní krajiny byla vzhledem k velikosti panství zavzata pouze menší oblast v okolí Koutu na Šumavě, centra bývalého panství.

Obr. 44: Gloriet Klobouk (Multušová, 2023).

6.2.2.2 Panství Pivoň

Pivoň, část obce Mnichov, leží na březích říčky Pivoňky v hlubokém údolí Pivoňských hor v nadmořské výšce kolem 500 m, 6 kilometrů jihozápadně od Poběžovic.

Pivoňský klášter byl založen v polovině 13. století. O přesném datu založení kláštera a o faktu, kdo jej založil a zda zde sídlili jako první vilemité či augustiniáni, se stále vedou odborné diskuse. Na začátku své historie byl klášter úzce spjat s nedalekým hradem Starý Herštejn. Proto je možné, že byl klášter založen šlechtou vlastníci Starý Herštejn. Na konci 16. století byly součástí pivoňského panství klášter s poplužním dvorem, mlýnem, dvěma pilami, poplužní dvory v Rokošíně, Valtířově a Ždánově a 11 vsí v bezprostředním okolí kláštera, ale i vzdálenějším okolí, například Draženov. Část vsí ležela na obchodních stezkách, příjmy kláštera přinášel i výběr cla. Rozvoj kláštera nastal na přelomu 17. a 18. století, kdy došlo k významné barokní přestavbě. Ke stávajícímu hospodářství přibyla dále papírna, pivovar s vinopalnou, chov kaprů a pstruhů v sádkách, hamr, brusírna skla, výroba potaše. Většinu těchto provozů zásobovala vodou Pivoňka. Roku 1787 byl klášter nařízením Josefa II. zrušen. Klášter s panstvím koupil JUDr. Stohr, roku 1843 jej zakoupil rod Thun-Hohenstein a připojil ke svému poběžovickému panství. Klášterní areál byl po

úpravě využíván jako letní zámecké sídlo. Po odsunu posledních majitelů rodu Coudenhove dochází k devastaci klášterního komplexu (Jánský et al., 2020).

Záchraně snad napomůže skutečnost, že byl areál kláštera prohlášen s účinností od 1. 7. 2023 národní kulturní památkou (Nařízení vlády č. 400/2022). Součástí památkově chráněného komplexu je konvent, kostel Zvěstování Panny Marie s raně gotickým presbytářem a velice hodnotnou klenbou, hospodářská budova a ohradní zeď s portálem. U hřbitova se dochovaly dvě památkově chráněné kamenné plastiky z 1. poloviny 18. století – sochy sv. Cyriaka a sv. Jana Nepomuckého (NPÚ, ©2022).

Areál se rozkládá na strmém svahu na levém břehu Pivoňky na severním okraji Pivoně. Dominantou je věž kostela při pohledu od silnice z Poběžovic nebo z luk od obce Vranov. Hospodaření panství bylo spjata mimo jiné s Pivoňkou, z rybníční soustavy se dochovalo několik průtočných rybníčků s chovem pstruhů. Pozůstatky staré papírny jsou součástí jedné z budov rybníkářství. Přímo v Pivoni je zachován mlýn, pozůstatky dalších mlýnů, brusíren, hamru nejsou dále po proudu na první pohled znatelné. V porovnání s mapami II. vojenského mapování nedošlo k zásadním změnám v charakteru krajiny směrem do vnitrozemí.

V mapě je pouze orientačně vyznačena část bývalého panství v bezprostředním okolí Pivoně.

Obr. 45: Pohled na kostel Zvěstování Panny Marie v Pivoni (Multušová, 2023).

6.2.2.3 Panství Kanice

Obec Kanice leží v severovýchodní části správního obvodu Domažlice, necelých patnáct kilometrů od Domažlic, pod vrchem Velká skála se zříceninou hradu Netřeb, ke kterému Kanice náležely. K rozvoji panství dochází za vlastnictví Kanických z Čachrova, kteří panství vlastnili přes 300 let do roku 1705. Ke kanické tvrzi patřila hospodářská stavení, ovčín, lesy, rybníky, cihelna, mlýn, pivovar a několik blízkých sídel a dvorů. V dalším období se střídali majitelé. Černínové z Chudenic sídlo roku 1727 přebudovali na vrcholně barokní zámek pro lovecké účely. K dalšímu rozvoji kanického velkostatku došlo v polovině 19. století za vlastnictví rodiny Helvesenů a později Škodů a Pergerů, posledních vlastníků před poválečným zabavením (Procházka et Ptáková, 2015).

V současnosti jsou Kanice prosperující obcí, na jejímž území byla vyhlášena vesnická památková zóna se zachovanou celou řadou roubených a zděných usedlostí z počátku 19. století. Památkově chráněno je také několik menších sakrálních staveb a opravovaný zámek s rozsáhlým parkem (NPÚ, ©2022).

Zámecký areál v současné době vlastní soukromá osoba. Severně od areálu zámku se rozkládá někdejší vrchnostenský dvůr s mnoha hospodářskými budovami, většinou opravenými, z původního lihovaru zbyl pouze vysoký komín. Na části polí a luk bývalého velkostatku hospodařilo zemědělské družstvo, nyníjší Zemědělská akciová společnost Koloveč, a soukromí zemědělci. Krajina si zde udržela víceméně původní charakter s menšími obhospodařovanými celky, alejemi, remízky.

Z hlediska ochrany přírody stojí za zmínku Přírodní rezervace Netřeb rozprostírající se kolem hradu, která byla vyhlášena již roku 1933 z důvodu ochrany tisíců červených, jejichž stáří je i více než 600 let (Procházka et Ptáková, 2015).

V mapě je orientačně vyznačena jednotka historické kulturní krajiny s vymezeným územím okolí Kanic s bývalým dvorem Příkřice a hradem Netřeb, historicky spojeným s Kanicemi.

Obr. 46: Pohled na Kanice z návrší pod Netřebem (Multušová, 2023).

6.2.3 Typ 13: Krajina rybníků

Dle Metodiky je krajina rybníků charakterizována jako: „*Krajina po staletí využívaná pro chov ryb v rybnících - uměle vytvořených vodních nádržích, obvykle sdružených do soustav, popř. další dobové hospodářské činnosti vázané na akumulaci vody a využití vodní energie.*“ Tato krajina obsahuje mimo jiné znaky typu: rybníční soustava vybudovaná na vodním toku nebo umělém kanálu, hráze rybníků tvarované dle místních morfologických podmínek, zařízení a stavby pro zásobování vodou, sádky, pozemky související s rybníky, například podmáčené louky (Ehrlich et al., 2020).

Postřekovské rybníky

Od 16. století byly na Chodsku budovány menší rybníční soustavy. Z historických pramenů lze odvodit, že soustava Postřekovských rybníků na Klenečském a Mlýnském potoce 2 km jihovýchodně od Postřekova vznikala od konce 16. století. Pro zdejší oblast s neúrodnou půdou to byla další z možností obživy. Jedná se o unikátní soustavu, kdy se na malé rozloze nachází velký počet menších rybníků. Jejich charakteristikou je pánvovité dno s hrázemi kolem dokola. Počet rybníků se v čase měnil, v letech 1838 - 1992 bylo v okolí Postřekova 65 rybníků, některé z nich zanikly, některé byly znovu obnoveny. V dnešní době je jejich počet přes 20. V šedesátých letech 20. století proběhly necitlivé vodohospodářské úpravy s narovnáním a vydlážděním Klenečského potoka. Kanály přivádějící a odvádějící vodu z rybníků byly napříměny, tím se snížil přirozený spád. Okolí bylo před rokem 1990 intenzivně obhospodařováno a odvodňováno, část luk přeorána (Nesvadbová et Sofron, 1995).

Území je významným hnízdištěm a tahovou lokalitou ptactva, proto zde byla zejména z iniciativy ornitologů v roce 1990 vyhlášena přírodní rezervace Postřekovské rybníky o rozloze 96 ha. Důvodem ochrany je zbytek původní krajiny s vlhkými loukami a soustavou 22 malých rybníčků extenzivně obhospodařovaných (Mráz L. et Pechar L., ©2019).

I přes četné negativní zásahy v minulosti se podařilo částečně zachovat toto významné území s výskytem chráněných druhů rostlin a živočichů, které je součástí zdejší krajiny již několik staletí. Území leží v rovinatém terénu v nadmořské výšce přibližně 415 - 435 m. Některé z rybníků jsou přírodního rázu, částečně zarostlé rákosím a obklopené vegetací, některé mají charakter sádek. Na březích několika rybníků jsou drobné dřevěné stavby sloužící jako zázemí pro rybáře. V centrální části

obklopují rybníčky vlhké kosené louky, mokřadní lada, křoviny a olšiny. Na okrajích se rozkládají větší zkulturněné louky přecházející dále v ornou půdu. Obraz v krajině dotvářejí ojedinělé solitéry vzrostlých stromů. V současné době nabývá na významu i fakt, že se soustava podílí na zadržování vody v krajině.

Rybníční soustava je přístupná z Postřekova po neznačené polní cestě. Cedulemi je vyznačena hranice přírodní rezervace, je zde umístěna jedna informační tabule s mapkou rybníků a informacemi o zdejším rostlinstvu a hnízdicím ptactvu. Toto území zůstává skryto před turisty, možná je to tak trochu záměr zdejších rybářů, nicméně pro ochranu přírody a krajiny je to přínosem.

Obr. 47: Část Postřekovských rybníků (Multušová, 2023).

6.2.4 Typ 15: Krajina obor a lesů

Krajina je dle Metodiky popisována jako: „*Krajina dokládající způsob pěstování lesa a na něj navazující využití a zpracování dřeva. Území s převahou velkých porostních celků hospodářských lesů, významně ovlivňujících charakter krajiny.*“ Obory a bažantnice jsou specifickou variantou a z hlediska památkové péče mají obory podstatně větší význam než ostatní lesní krajiny (Ehrlich et al., 2020). Mezi znaky krajiny obor a lesů patří mimo jiné: dlouhodobě stabilní lesní celky se znaky historického způsobu využití lesní krajiny (síť cest, struktura osídlení, provozy k pěstování a těžbě), doklady historických způsobů pěstování lesa (výmladkový les), provozování uhlířství, dehtařství, draslařství, smolaření, formování lesních okrajů, systém alejí, obora, bažantnice, stavby pro sezónní pobyt vrchnosti (Ehrlich et al., 2020).

Český les

Pohoří Český les patří k územím s největším souvislým pokryvem lesa v České republice. V délce 82 km se táhne od Dyleňského lesa k Všerubskému průsmyku. Většinu území tvoří kyselé horniny jako ruly, žuly, svor, místy se vyskytují vápence a spility. Průměrné nadmořské výšky se pohybují mezi 700 a 800 m (Chocholoušková, 2005). Jednotka historické kulturní krajiny je vymezena státní hranicí, v hranicích CHKO Český les a navazujícího zalesněného území části Všerubské vrchoviny.

Lesy spadají zejména do kategorie opadavého listnatého lesa s převažujícím podhorským stupněm, nejvyšší partie na Čerchově patří do horského stupně. Druhové zastoupení se z původního pralesa, který zde rostl až do poloviny 17. století, změnilo v současnou skladbu zejména smrkových monokultur. Nejvíce zastoupenými lesními typy jsou kyselá jedlová bučina a kyselá smrková bučina. Nyní tvoří les z 89 % jehličnany, z toho je v 80 % zastoupen smrk ztepilý. Části přirozených lesů se zachovaly například na svazích Čerchova, Malého Zvonu, Haltravy, kolem Teplé Bystřice u Pece pod Čerchovem a v okolí hradu Starý Herštejn.

Větší kolonizace Českého lesa na území správního obvodu Domažlice začala ve 13. století, les byl využíván pro potřebu vznikajících sídel, smolaření a pálení dřevěného uhlí. Od 17. století velkou část dřeva spotřebovával sklářský průmysl. Těžba se postupně zvýšila s budováním železných hamrů a papíren. Velké škody páchal i pasoucí se dobytek. V některých oblastech, zejména kolem velkých skláren a sídel, došlo ke značné likvidaci lesa, které je patrné do dnešní doby. V těchto často hůře dostupných lokalitách v bývalém hraničním pásmu jsou dochovány výmladkové lesy, tedy nejstarší forma obhospodařování lesa. Tyto lesy jsou cenné z hlediska biodiverzity a kulturně-historické hodnoty (Bouše et Sloup, 2005 a).

K největšímu vytěžení a likvidaci lesa došlo kolem větších sklářských provozů. K nejproduktivnějším sklárnám patřily Eisendorfská, Frančina, Karlova, Plešská, Štráská a Waldorfská Huť. Většími sklářskými oblastmi bylo okolí Nemanic, Lískovce a Diany (Procházka, 1999). Postupná obnova lesa započala až po roce 1852, kdy byl vydán lesní zákon (Bouše et Sloup, 2005 a).

Lesy původně patřily panovníkovi, šlechtě a městu Domažlice. První správy státních lesů vznikaly po pozemkové reformě roku 1919 (Bouše et Sloup, 2005 a). Po roce 1950 byly všechny soukromé lesy zestátněny a spravovány Západočeskými státními lesy. V současnosti jsou vlastníky lesů v Českém lese stát, město Domažlice, několik obcí a řada drobných majitelů (Bouše et Sloup, 2005 b).

Díky hojnosti zvěře byla v Českém lese vždy ve velké míře provozována také myslivost. Kromě lovu ve volné přírodě byly místní šlechtou vybudovány obory. Na území správního obvodu Domažlice lze zmínit zejména bývalou oboru Diana s chovem daňků a jelenů a waldorfskou oboru s chovem muflonů (Andresková et Andreska, 2005). V současnosti se zvěř chová v oboře Srdíčko u Železné a v menší oboře u obce Díly.

Na území bylo šlechtou vystavěno několik loveckých zámečků. Ze zámků Waldorf, Dianahof a v Železné nezbylo kvůli hraničnímu pásmu téměř nic (Andresková et Andreska, 2005, Procházka 2005).

Díky historickému osídlení s průmyslovým využitím lesa a následně hraničnímu pásmu zde byla vybudována hustá síť cest, která je využívána jednak pro těžbu dřeva a lesnictví, ale i pro turistiku a cykloturistiku. Největší závody dřevozpracujícího průmyslu byly historicky v Trhanově, jak bylo popsáno v části Historický vývoj správního obvodu Domažlice, a tak je tomu i v současnosti, kdy zde vyrábí několik dřevozpracujících podniků.

Obr. 48: Výhled na Nemanice ze Starého Herštejna, na svazích podhorské bučiny (Duffek, ©2021).

6.2.5 Typ 17: Krajina města

Charakteristika a znaky historické kulturní krajiny typu 17 byly popsány výše v textu u jednotky č.1 krajina města Domažlice.

6.2.5.1 Město Kdyně

Kdyně, zmiňovaná od 13. století jako ves rýzmberského panství, se rozprostírá u staré obchodní cesty 10 kilometrů od Domažlic směrem na Klatovy. Takzvanou Starou Kdyni zničil v 16. století požár, zachovaly se pouze kostel sv. Mikuláše, fara a

panské sídlo. Nová Kdyně byla postavena o níže v údolí směrem na jihovýchod. První písemné zmínky jsou z roku 1586. Z obdélníkového tržiště, kterým procházela obchodní stezka, vybíhaly dvě rovnoběžné ulice, město bylo založeno na půdorysu ve stylu pozdní gotiky. Bohatlo z vybírání cla, obchodu, rozvíjela se řemesla (Procházka, 1996).

Roku 1678 zde založil Wolf Maxmilián Lammingen textilní manufakturu. V polovině 19. století byla textilka ve Kdyni největší továrnou na Plzeňsku (Potužáková, 2009). K průmyslovému rozvoji města přispěla dále výstavba železnice na konci 19. století (Procházka, 1996).

Na konci 18. století zachvátil Kdyni velký požár, shořela polovina náměstí včetně radnice. Postupně se dřevěné domy nahrazovaly v 19. století zděnými (Procházka, 1996). Z historických objektů stojí za zmínku kostel sv. Mikuláše, původně gotický, později barokně přestavěný, s areálem hřbitova. Je výraznou dominantou okolí. Ve městě se dochovala synagoga z poloviny 19. století, postavená v neorománském stylu (NPÚ, ©2022). Opravená budova nabízí expozici o životě místních židů.

Pětitisícové město, druhé největší v okrese Domažlice, se rozprostírá v kotlině ve výšce kolem 450 m n. m., v malebné krajině, na úpatí Chudenické vrchoviny, která se na severu nad městem strmě zdvihá do výšky přes 650 m n. m. Část města se rozrůstá zástavbou rodinných domů na úbočí Škarmanu a směrem k Rýzंबरku. Kromě dominanty kostela sv. Mikuláše je s městem spjata zřícenina hradu Rýzंबरk s vyhlídkovou věží. Pod hradem leží místní část Podzámčí s několika dochovanými roubenkami z konce 18. století, které jsou památkově chráněny (NPÚ, ©2022). Od hřbitova vede stará lipová alej směrem na vrchy Škarman a Kravař, odkud pokračuje několik turistických cest k zřícenině Nový Herštejn, hradišti Příkopy a dalším cílům. Nejvyšším vrcholem nad městem je severovýchodním směrem Koráb (775 m n. m.) s rozhlednou. Zejména díky zdejší kopcovité krajině s překrásnými výhledy je okolí Kdyně vyhledávaným turistickým cílem.

Bývalý průmyslový areál textilky a továrny na výrobu strojů se nachází na jihozápadním okraji města u Záhořanského potoka. Výroba textilu byla ukončena roku 2003 (Potužáková, 2009). V areálu průmyslové zóny nyní sídlí firmy zabývající se zejména strojírenstvím a výrobou klimatizací. Část zachovaného souboru objektů městského průmyslového areálu ze 30. let 19. století je památkově chráněna (NPÚ, ©2022). Na jihozápadě města se rozkládá velká průmyslová zóna. Je situována u potoka, níže než střed města, takže pohled na město dramaticky nenarušuje. Od

města částečně odděluje průmyslovou zónu státní silnice č. 22, která prochází centrem města. Na průmyslovou zónu navazuje obec Prapoříštně, na východ navazuje na Kdyni obec Brnířov. Ve městě není větší panelové sídliště.

Obraz města v krajině vytváří zejména jeho část rozprostírající se od silnice č. 22 směrem do historické krajiny na severních a severovýchodních úbočích okolních kopců a směrem na západ ke Koutu na Šumavě. Jednotka města je pouze orientačně pohledově vymezena. Průmysl patřil k tomuto městu od 17. století, a i když průmyslová zóna částečně narušuje obraz města v krajině lze konstatovat, že jsou splněny znaky historické kulturní krajiny typu 17.

Obr. 49: Pohled na město Kdyně, v pozadí Rýzmbek (Multušová, 2023).

6.2.5.2 Město Poběžovice

Poběžovice leží na úpatí Českého lesa na březích Pivoňky, v mírně zvlněné krajině náležející k Chodské vrchovině v nadmořské výšce 450 m.

První zmínky o vsi rozkládající se při cestě k hradu Starý Herštejn jsou z roku 1359. Město se začalo rozvíjet v polovině 15. století, kdy jej získal Dobrohošť z Ronšperka a Starého Herštejna. Ten nechal vybudovat pozdně gotický hrad, městské opevnění s vodními příkopy a kostel Nanebevzetí Panny Marie. Město bylo přejmenováno na Ronšperk (Ramsberg, Ronsberg). Dalšími významnými rody, které město vlastnily, byli Švamberkové a od roku 1846 do roku 1945 jej vlastnil rod Coudenhove (Špačková et al., 2009).

Původní hrad, vybudovaný na nejvyšším bodě levostranného návrší Pivoňky, byl později renesančně a barokně přestavěn, poslední úpravy proběhly ve 20. - 30. letech 20. století. Součástí zámku jsou bývalé hospodářské budovy, konírny a oranžerie (NPÚ, ©2022).

Na jih a jihozápad se svažuje k Pivoňce historické centrum, které na areál zámku přímo navazuje. Za třicetileté války bylo město silně poškozeno, poté jej postihl roku 1632 rozsáhlý požár. Dochází k přestavbě dřevěných domů, k redukci opevnění a město se rozrůstá. Staví se nové obytné a hospodářské stavby, fara, špitál. V polovině 19. století dochází k dalšímu významnějšímu rozvoji města, je postaven kamenný most přes Pivoňku, založeny lihovar a vinopalna, na východním okraji města vybudovány mlýny na živcové suroviny a papírna. Roku 1900 je zahájen provoz na železnici. V meziválečném období se město dále rozšiřuje výstavbou vil a rodinných domků (Špačková et al., 2009).

Ve městě žila německá většina a relativně početná židovská komunita. Po druhé světové válce došlo k významnému snížení počtu obyvatelstva. Noví dosídlenci se často stěhovali z jednoho prázdného domu do dalšího, byla zničena velká část původní zástavby. K další devastaci zámku a města přispěla zde ubytovaná pohraniční rota a socialistická demolice starého města. Celkem bylo zbořeno přes 100 domů (Špačková et al., 2009).

Roku 1995 byly Poběžovice prohlášeny památkovou zónou jako vzácný příklad pozdně gotického opevněného městečka s cenným zámeckým areálem a celou řadou zajímavých měšťanských domů z období baroka až 1. poloviny 20. století. Kulturní památkou jsou zbytky goticko-renesančních městských hradeb, barokně přestavěný kostel Nanebevzetí Panny Marie, fara, pozdně barokní zemědělský dvůr sv. Jiří, několik pozdně barokních městských domů, socha sv. Jana Nepomuckého z roku 1682 od Jana Brokoffa a další stavby (NPÚ, ©2022).

Židovská synagoga stejně jako starší modlitebna s rituální lázní byly zničeny. V lázni, jejíž pramen měl mít léčivé účinky, se roku 1744 opakovaně koupal zakladatel židovské sekty chasidejců Baal-Šem. Židovský hřbitov z počátku 17. století zůstal částečně zachován. Z počtu 500 náhrobků se jich dochovalo 50. Část byla použita v roce 1936 do základů poběžovické školy, další byly zničeny v době 2. světové války (Špačková et al., 2009).

Pohledovou dominantou Poběžovic je díky své poloze na návrší zámek. Tato kulturní památka nyní patří městu a je z důvodu špatného stavu trvale uzavřena. Vedle zámku funguje turistické informační centrum, kolem zámku jsou umístěny cedule o jeho historii. Zámecký park byl částečně obnoven, byla založena malá japonská zahrada jako vzpomínka na japonskou manželku jednoho z majitelů rodu Coudenhove, jak uvádí informační tabule u zámku. Některé z hospodářských budov jsou částečně opraveny. Zámek tvoří dominantu města zejména od jihu, pohled na

něj je částečně narušen od západu až severozápadu zástavbou několika nižších panelových domů. Areál zámku s parkem přechází na severovýchodním okraji města do zástavby rodinných domků, hranici zástavby zde tvoří železniční trať. Na východě navazují na park sportoviště a dále průmyslový areál. Jednotka města je orientačně pohledově vymezena v blízkém okolí města s viditelnou dominantou zámku.

Na Pivoňce protékající městem jsou dochované rybníky. Rybníkářství se sádkovými rybníky je doloženo od 16. století (Špačková et al., 2009).

Další částečnou dominantou města je věž kostela Nanebevzetí Panny Marie na náměstí Míru, které patří spolu se zámek k centru města, kde je viditelná snaha o opravy historických objektů a veřejného prostranství. Přestože je na vzhledu města stále patrná jeho poválečná devastace, jeho krajinná hodnota v okolní zemědělské krajině na březích Pivoňky je zachovaná.

Obr. 50: Zámek v Poběžovicích (Multušová, 2023).

6.2.6 Typ 19: Turistická krajina

Tento typ krajiny je dle Metodiky charakterizován jako: „*Přírodně, morfologicky a vizuálně atraktivní krajina, nesoucí mimoto stopy dobového historického turistického využití a přizpůsobená aktivní turistice.*“ Mezi znaky této krajiny patří mimo jiné scénická krajina s esteticky atraktivními přírodními objekty, upravená síť turistických

cest, turisticko-rekreační infrastruktura, zařízení rozvíjející místní tradice, rozhledny a přirozená místa atraktivních výhledů do krajiny, toponyma spojená s turistickými aktivitami, jména spojená s národní hrdostí (Ehrlich et al., 2020).

CHKO Český les a Babylonská vrchovina

Pohoří Českého lesa se táhne v délce 82 km od Dyleňského lesa k Všerubské vrchovině a historicky tvoří hranici se Spolkovou republikou Německo. Část pohoří se rozkládá na německé straně pod názvem Hornofalcký les (Chocholoušková, 2005). V roce 2005 byla vyhlášena Chráněná krajinná oblast Český les (Kočandrlová, 2005). Jednotka historické kulturní krajiny je orientačně vymezena státní hranicí, hranicí CHKO na východě a částí území Babylonské vrchoviny.

Na území správního obvodu Domažlice se nachází geomorfologický podcelek Čerchovský les, který je hornatější, s řadou výrazných vrcholů. Nejvyšším vrcholem je Čerchov s výškou 1042 m n. m. (Suda, 2005).

V Čerchovském lese byla vyhlášena maloplošná zvláště chráněná území - národní přírodní rezervace Čerchovské Hvozdy se zbytky přirozených a přírodě blízkých ekosystémů horských a podhorských smíšených bučin s výskytem zvláště chráněných druhů živočichů a rostlin typických pro oblast Českého lesa a přírodní rezervace Bystřice, Dlouhý vrch, Malý Zvon, Nad Hutí, Starý Herštejn. Dále se zde nacházejí přírodní památky Hvoždanská louka, Chodovské skály, Louka u Staré Huti, Veský mlýn, Skalky na Sádku a evropsky významné lokality Radbuza v úseku Nový Dvůr – Pila, Haltravský hřeben, Niva Nemanického potoka, Čerchovský les a okrajově Kateřinský a Nivní potok (AOPK, ©2022). Oblastí vede síť turistických stezek, cyklotras a několik naučných stezek.

Jedná se o území s řídkým osídlením, hlavně z důvodu vysídlení části obyvatelstva německého původu po 2. světové válce a zřízení železné opony. K rozvoji turistického ruchu zde došlo podobně jako jinde v českých zemích na přelomu 19. a 20. století a zejména za první republiky. Vyhlášení hraničního pásma zapříčinilo částečný útlum turistického ruchu, který se obnovil po otevření hranic, kdy došlo k propojení s Hornofalckým lesem.

K nejstarším a nejznámějším turistickým lokalitám patří Čerchov, kde byla roku 1905 postavena Kurzova rozhledna na počest jednoho ze zakládajících členů Klubu českých turistů (Moser, 2005). Jsou odtud výhledy na obě strany hranice. Na Čerchov vedou značené cesty z české i německé strany, jezdí sem turistický autobus a na vrcholu je možnost občerstvení v turistické chatě. Okolí Čerchova je hojně navštěvováno v létě pěšími a cyklisty, ale i v zimě, kdy jsou upravovány tratě pro

běžkaře zejména v nedalekých Caparticích. Častými výletními místy v okolí Čerchova jsou lokality U tří znaků nebo Česká studánka. Zastávkou turistů je také blízké Klenčí pod Čerchovem, kde mohou navštívit Muzeum Jindřicha Šimona Baara nebo Dům přírody Českého lesa.

Dalším hojně navštěvovaným místem je okolí Vranovského sedla s klášteřem augustiniánů v Pivoni a zříceninou hradu Starý Herštejn s vyhlídkovou plošinou. Významnými turistickými oblastmi jsou i zbytky vysídlených obcí, zejména zapomenuté údolí Chladné Bystřice s pozůstatky obce Bystřice, odkud vede jedna z přístupových cest na Čerchov. Častým místem výletů jsou i bývalá Lučina a Pleš. Páteří turistickou trasou je červená Stezka Českem vedoucí z České Kubice do Capartic, kde přibírá přívlastek Baarova stezka. Pokračuje dále přes Haltravský hřeben, Starý Herštejn a Pleš do Železné a dále na Tachovsko (mapy.cz, ©2022).

Na Český les navazující území Všerubské vrchoviny je také vyhledávanou turistickou oblastí. Obec Babylon ležící v údolí Bystřice je známým turistickým letoviskem již 100 let zejména díky plážím a plovárně zdejšího rybníka, dobré železniční a silniční dostupnosti a dostatku ubytovacích a občerstvovacích zařízení. Je zde možnost širokého sportovního využití, trasy pro pěší a cyklisty, naučné stezky. Rybníční soustava na Bystřici byla vystavěna v 15. století, její součástí jsou dochované louky, rašeliniště a mokřady. Kolem Babylonu je veden umělý kanál Teplé Bystřice vybudovaný roku 1571 a přivádějící vodu ze svahů Čerchova k Domažlicím. Kolem kanálu vede také jedna z oblíbených turistických tras (Benušiková Angelovová, 2021).

Obr. 51: CHKO Český les poblíž zaniklé obce Bystřice, v dále Čerchov (Multušová, 2022).

6.2.7 Typ 26: Krajina pohraničních opevnění

Militární krajina (typů 26 - 27) je dle Metodiky: „*Krajina, v níž se odehrávalo dlouhodobé soustředění vojenského zájmu a aktivit na velkém prostoru nebo na linii. Zpravidla se jednalo o snahu trvale bránit ohrožený prostor a/nebo opakovaně využívat území vojenských cvičišť*“.

Mezi militární krajiny náleží i území související se zajištěním státní hranice. Patří sem území s vybudovanou železnou oponou, jež není explicitně vyjmenovaná ani u jednoho typu (Ehrlich et al., 2020). Problematika zařazení železné opony je rozebrána v diskuzi.

Železná opona na západní hranici správního obvodu Domažlice

Po komunistickém převratu v únoru 1948 byla zrušena platnost cestovních dokladů, zesílila ostraha státní hranice jednotkami Sboru národní bezpečnosti a byly vydány první předpisy omezující pohyb osob (Jílek et Jílková, 2002).

V této době byla také spuštěna Akce Kámen. Zájemcům o emigraci nabídli falešní převaděči, agenti Státní bezpečnosti, možnost překročení hranice. Lidé byli odvedeni k falešně vybudované základně americké armády, kde jim byl „Američany“ předán formulář se žádostí o azyl a veden rozhovor. Tyto důkazy potom sloužily k uvěznění a k odhalení dalších možných emigrantů. Mezi konspirační místa patřily bývalý Zámeček nad zaniklou obcí Bystřice, Všeruby, Hraničná, Mýtnice (Procházka, 2014 b).

V roce 1951 byla po vzoru SSSR ustavena Pohraniční stráž, pohraniční vojsko jako součást ozbrojených sil. Bylo zřízeno zakázané pásmo o šířce 2 kilometry, odkud se muselo veškeré obyvatelstvo vystěhovat a vstup sem byl jen s hlídkou pohraničnicků. Na zakázané pásmo navazovalo hraniční pásmo široké 2 - 6 kilometrů, v nepřehledném terénu až 12 kilometrů, kam byl vstup na povolenky. Byl vybudován 20 metrů široký průsek a vztyčen plot z ostnatého drátu. Později byl vybudován trojstěnný drátěný zátaras s elektrickým proudem o vysokém napětí. Některé úseky byly zaminovány, u možných přejezdů hranice byly vybudovány ženíjní stěny. Roku 1970 byl elektrický zátaras nahrazen signální stěnou bez vysokého napětí. Tato stěna byla posunuta dále do vnitrozemí z důvodu účinnějšího pronásledování a zadržení uprchlíků. Stěnu doplňovaly betonové a železné ježci, byly postaveny hlídkové věže a pozorovatelný (Jílek et Jílková, 2002). Území správního obvodu Domažlice střežila 9. brigáda s rozmístěnými rotami s názvy Pleš, Rybník, Hraničná, Nemanice, Čerchov, Bystřice, Folmava, Maxov, Všeruby, Sruby. Roty sídlily přímo v těchto

obcích nebo poblíž nich a u vrcholu Čerchova (Šmída, 2021). Likvidace zátarasů na hranici začala 23. 12. 1989 (Jílek et Jílková, 2002).

Po Pohraniční stráži zůstalo množství staveb, které využívala jako svoje zázemí. Jednalo se buď o budovy vysídlených obcí nebo nové stavby. Mezi původní využívané stavby patřily zámeček Dianahof nebo zámeček v Bystřici. Pohraničníci využívali objekty po vysídlených Němcích v Lučině, Pleši a na dalších místech. Masivní pozorovací vojenská věž byla vystavena na vrchu Velký Zvon. Jedná se o stanoviště takzvané elektronické války, které je využíváno armádou i v současnosti. Nedaleko Velkého Zvonu se nachází zchátralý vojenský areál v katastru bývalé obce Václav. Zbytky chátrajícího kasárenského areálu jsou v Hraničné a Srubech. Na Čerchově byla přestavěna rozhledna Kurzovy věže pro vojenské účely. V osmdesátých letech byla postavena nová vojenská věž pro takzvaný elektronický boj a další příslušenství rozsáhlého stanoviště na vrcholu Čerchova a jeho okolí. Většina bývalých vojenských budov byla do roku 2021 na Čerchově zbourána, vojenská věž je i nadále ve vlastnictví armády (Šmída, 2021). Některé vojenské budovy získaly nové využití. V zaniklé obci Bernštejn, v opraveném areálu pohraniční roty, se nachází výchovný ústav pro mládež, znovu obydlené jsou objekty pohraniční roty v obci Červené Dřevo (Šmída, 2021).

Vojenské silnice slouží jako cyklostezky nebo turistické trasy pro pěší a běžkaře. Od pádu železné opony uplynulo již přes 30 let a zásah do krajiny již není tolik zřetelný. Průseky postupně zarůstají, zbytky staveb, které nenašly nové využití, byly buď zbourány nebo se rozpadají a postupně je pohlcuje vegetace. Ukázky železné opony jsou dochovány pro další generace například u rozcestníku Pod Ovčím vrchem v Dolní Folmavě.

Orientační vymezení jednotky dle velikosti hraničního pásma bylo zakresleno na základě mapy publikované v knize *Putování po zaniklých místech Českého lesa, I. Domažlicko* (Procházka, 2021).

Obr. 52: Pohled od zaniklé obce Václav na Velký Zvon a věž radiotechnického vojska, která je využívána dodnes (Multušová, 2023).

Obr. 53: Objekty bývalé roty Václav (Multušová, 2023).

6.2.8 Typ 28: krajina mýtů a legend

Dle Metodiky tato asociativní krajina: *„Je/byla dějištěm událostí známých z národní mytologie, lidové tradice a/nebo legend. Asociace jsou často navázány na výrazný přírodní jev a odrážejí se v kulturních projevech v krajině“*. Mezi znaky této krajiny patří dle Metodiky mimo jiné památníky, pomníky, sakrální stavby včetně torzálních a zaniklých, výrazné přírodní dominanty, památné či významné stromy v souvislosti s mytologickými postavami, vyhlídková místa.

Chodsko a postava Jana Sladkého Koziny

Vzhledem k historii Chodska a jeho vztahu k osobě Jana Sladkého Koziny (1652-1695) bylo vymezeno území Chodska jako možná jednotka historické kulturní krajiny. Území Chodska zahrnuje kromě 11 historických chodských vsí širší oblast s podobnými etnografickými znaky, která se rozprostírá mezi obcemi Postřekov, Pocinovice, Staňkov a Milavče (Nejdl et Procházka, 2016).

Chodové měli ve středověku výsadní postavení. Časem se význam jejich strážní služby snížil, proto jim šlechta chtěla privilegia odebrat. Vzpoura Chodů proti vrchnosti byla často účelově vyzdvižována a Kozinova postava idealizována. Minimálně z regionálního hlediska má postava Jana Sladkého Koziny svůj význam spíše než historická osobnost jako legenda.

Kozina byl jedním z vůdců chodské rebelie, která proběhla v 70. letech 17. století. Po bitvě na Bílé hoře připadlo Chodsko do zástavy a posléze do dědičného držení rodu Lammingenů z Albenreuthu. Situace Chodů se zhoršila s převzetím panství Wolfem Maxmiliánem Lammingenem, lidově nazývaným Lomikar. Byl ekonomicky a politicky velmi zdatný, působil jako krajský hejtman v Plzni. Lammingenovi se nakonec podařilo u císaře dojednat definitivní zamítnutí všech žádostí Chodů o potvrzení jejich privilegií. Z Chodů se tak stali běžní poddaní. To vyvolalo další řadu protestů, stížností císaři a opakovaného vyslání zástupců Chodů roku 1693 na císařský dvůr. Jedním z vyslanců byl Kozina. I přes zamítavé stanovisko císaře Chodové odmítli Lammingenovi poslušnost a robotu. Vše vyvrcholilo zatýkáním a obsazením části chodských vesnic vojskem. Zástupci chodských vesnic nakonec přislíbili vykonávat robotu, proto měly být jejich tresty dle soudního rozsudku mírné. Příčiněním Lammingena byly tresty přehodnoceny na popravu alespoň jednoho z rebelů. Tím se stal Kozina, dle Lammingena nejvzdornější a nejvýmluvnější z Chodů (Novotný, 2015).

Mezi znaky historické kulturní krajiny lze zahrnout ves Újezd s rodným statkem Koziny, ve kterém je umístěno muzeum. Hlavní symbolické místo odporu Chodů je na kopci Hrádek u Újezda. Zde byl roku 1895 odhalen Kozinův pomník. Postava Koziny třímá v ruce čakan, po boku mu sedí pes. (NPÚ, ©2022). Socha je situována tak, že Kozina hledí směrem na nedaleký Újezd a na Domažlice. Výhled z Hrádku je směrem na severovýchod, výhledům do dalších směrů brání okolní les. Místo s historickým podtextem a krásným výhledem je často navštěvováno turisty. Vede sem silnice, turistická cesta, nachází se zde oblíbená výletní restaurace. Poblíž pomníku jsou umístěny informační cedule. Na jihozápad od kopce Hrádek leží obec

Trhanov, ve zdejší zámku trhanovského panství probíhala část jednání mezi Lammingenem a zástupci Chodů. Dále je s osobou Koziny spjata město Domažlice a historické chodské vsi.

V mapě je jako případná jednotka vyznačeno území Chodska, vzhledem k rozlehlosti území nebyly další znaky vyhledány a popsány.

Osoba Jana Sladkého Koziny inspirovala například Aloise Jiráska k napsání románu Psohlavci a malíře Jaroslav Špillara a Mikoláše Alše. Mnohým se při zmínce o Kozinovi vybaví známé: „*Lomikare, Lomikare! Do roka a do dne...*“

Obr. 54: Pomník Jana Sladkého Koziny nedaleko Újezda na vrcholu Hrádek (Multušová, 2023).

6.2.9 Typ 30: Krajina vysídlených území

Dle Metodiky je tato krajina charakterizována jako: „*Krajina, jejíž sídelní struktura byla zásadně pozměněna vystěhováním obyvatel (obvykle nuceným) a následným buď řízeným nebo pozvolným zánikem sídel. V krajině jsou přesto dochovány relikty dřívějšího osídlení, případně jednotlivé stavby či jejich torza. Rovněž jsou dochovány pozůstatky hospodaření v krajině a na ně navázané krajinné*

struktury, i když dřívější hospodářská činnost zanikla nebo byla podstatně omezena (např. redukována na pastvu). Zaniklé osídlení je připomínáno soustavou místních jmen.“

V této krajině jsou mimo jiné patrné znaky typu vysídlených a opuštěných sídel, dochované a zaniklé cesty, pozůstatky využívání krajiny (plužiny), pozůstatky kulturních výsadeb, staveb, hřbitovy, památníky připomínající zaniklá sídla (Ehrlich et al., 2020).

Vysídlené lokality správního obvodu Domažlice v oblasti Českého lesa

Oblast Českého lesa ležící na historické hranici s Bavorskem a Horní Falcí byla po několik století obydlena německy mluvícím obyvatelstvem.

Příliv německého obyvatelstva do příhraničí Českého lesa nastal v 16. století. V této době dochází k rozvoji průmyslu a řemesel, a tedy i k vymýcení části lesů v souvislosti s výrobou skla, železářstvím, pálením potaše. Mění se ráz krajiny s původně neprostupným lesem, jsou zakládány nové vsi s kolonisty ze sousedního Bavorska a Horní Falce. Dalším důvodem vyššího počtu německy mluvícího obyvatelstva byla i skutečnost, že k definitivnímu vyznačení státní hranice došlo až roku 1766. Čechám tehdy připadlo i několik obcí původně patřících Bavorsku nebo Horní Falcí. Postupem času došlo v příhraničí kromě Chodska a Domažlic k převaze německy mluvícího obyvatelstva (Procházka, 2021).

Po 2. světové válce dochází k odsunu Němců a vysídlení obcí. Některé vysídlené obce, zejména ty větší a dostupnější, jsou osidlovány novými českými obyvateli. Po únoru 1948 se situace osidlování v pohraničí mění. Roku 1951 jsou zřízeny útvary pohraniční stráže, je vybudováno zakázané pásmo do vzdálenosti 2 km od státní hranice. V tomto pásmu nesměl nikdo nepovolaný bydlet a vstupovat do něj. Byly vysídleny všechny domy, i ty s novými obyvateli. V roce 1952 je vydána směrnice, že do roku 1953 musí být v zakázaném pásmu zbořeny všechny budovy kromě těch, které využívá pohraniční stráž. V letech 1955 – 1957 dochází k demolici budov v hraničním pásmu. Jednalo se zejména o zboření samot a menších, hůře dostupných vsí, o které nemělo nově příchozí obyvatelstvo zájem. Podobně zanikly i další obce vně hraničního pásma, odkud bylo vysídleno německé obyvatelstvo. Došlo k citelnému úbytku obyvatel a systematickému ničení materiálních a kulturních hodnot vytvářených celá staletí (Procházka, 2021).

Na území správního obvodu Domažlice se v oblasti Českého lesa nachází celkem 48 lokalit vysídlených a opuštěných sídel, kde jsou dosud patrné znaky historické kulturní krajiny (Procházka, 2021).

Seznam vysídlených a opuštěných sídel se znaky historické kulturní krajiny

Obec	Katastrální území
Bernštejn	Rybník
Bystřice	Folmava
Diana, Dianahof	Švarcava
Dolní Huť	Švarcava
Eisendorfská (Železná) Huť	Železná
Frančina Huť	Železná
Františkova Studánka	Závist
Herštejnské Chalupy	Mýtnice
Horka	Velký Horšín
Horní Huť	Švarcava
Hraničná (Paadorf)	Švarcava
Jánská Huť	Mostek
Kněžská	Velký Horšín
Korytany	Korytany
Křížová Huť	Mýtnice
Kubička	Starý Spálenec
Lísková	Lísková
Lískovec	Újezd sv. Kříže
Lískovec	Lučina
Liščí Hora	Novosedly
Lučina	Lučina
Malý Horšín	Velký Horšín
Malý Prenet	Nový Spálenec
Mladé Korytany	Korytany
Mlynářka	Závist
Mostek	Mostek
Myslív	Myslív
Mýtnice	Mýtnice
Novosedly	Novosedly
Nuzarov	Postřekov
Píla	Lučina
Pleš	Pleš
Rabov	Pleš
Ruštejn	Železná
Růžov	Smolov
Skláře	Skláře
Slatiny	Maxov
Srubby	Srubby
Stará Huť	Mostek
Šnory	Tlumačov
Stráská Huť	Pleš
Švarcava	Švarcava
Švarcava	Všeruby
Úpor	Lučina

Václav	Pleš
Valdorf	Železná
Valtířov	Valtířov
Velký Horšín	Velký Horšín

Tab. 10: Seznam lokalit vysídlených a opuštěných sídel (Multušová, 2023).

Ze známějších lokalit lze zmínit Bystřici, Lískovou, Lučinu a Pleš, která je samostatně popsána v celku Okolí vysídlené obce Pleš.

Bystřice byla velkou sklářskou obcí v odlehlém údolí Chladné Bystřice. Za první republiky se stala oblíbeným turistickým letoviskem (Procházka, 2021). Z uvedených čtyř lokalit je pravděpodobně kvůli horší turistické dostupnosti z české strany trochu opomíjena. Vedou sem sice turistické značky, ale chybí informační tabule s detailním popisem o historii tohoto údolí, obci, sklárnách.

Lísková patřila do roku 1708 Horní Falci, od roku 1822 po výstavbě silnice z Klenčí se stává hraničním přechodem a vyhledávaným turistickým cílem. Poblíž Lískové pracovalo v údolí Černého potoka mnoho skláren, brusíren a leštíren skla. Do roku 1957 byly všechny domy zbořeny. V roce 1990 byl otevřen nový hraniční přechod a vystavěna komerční zástavba s kasinem a tržnicí (Procházka, 2021).

Lučina, připojená k Čechám roku 1708, byla větší obcí s kostelem, zámečkem, pivovarem, hostinci a dalšími budovami. V roce 2020 zde byla ukončena sanace zbytků staveb, zaniklou obcí vede naučná stezka (Procházka, 2021).

V mapě jsou vymezeny 2 jednotky s konkrétním vyznačením zaniklých obcí a významných samot po roce 1945.

Obr. 55: Zřícenina zámku Walddorf, který patřil ke stejnojmenné zaniklé vesnici (Multušová, 2023).

Obr. 56: Bývalý hostinec v zaniklé obci Sruby, který byl využíván jako sídlo roty PS, dnes se zde hraje paintball (Multušová, 2023).

7 Ostatní území správního obvodu Domažlice nezařazená do jednotek historické kulturní krajiny

Níže jsou uvedena další území správního obvodu Domažlice, u kterých byl na základě studia map a literatury předpoklad, že by také mohly splňovat znaky pro zařazení do konkrétních typů historické kulturní krajiny a následného vymezení jednotek.

K posouzení byla vybrána území původních jedenácti historických chodských obcí, města Bělá nad Radbuzou a Hostouň a bývalá panská sídla Újezd Svatého Kříže a Chocomyšl. Při práci v terénu bylo zjištěno, že na těchto vytipovaných územích nelze vymežit jednotky historických kulturních krajiny dle Metodiky, jak je konkrétně uvedeno níže.

Dále byla posuzována postava Jindřicha Šimona Baara v souvislosti s možným vymezením jednotky se vztahem k významné osobnosti (typ 34). Z regionálního hlediska se jedná, respektive spíše jednalo, o významnou osobnost, a to z důvodu literární tvorby o Chodsku a jeho vlastenectví. Postupem doby jeho odkaz zeslábl, v krajině se stále vyskytují znaky spjaté s jeho osobou, ale ne v takové míře, aby byla vyznačena jednotka historické kulturní krajiny.

7.1 Jindřich Šimon Baar

Jindřich Šimon Baar (1869 – 1925) byl spisovatel, básník, folklorista a sběratel lidové slovesnosti a lidových uměleckých děl (Žáček, 1948). Patřil mezi představitele realismu - venkovské prózy a katolické moderny (Putna, 1998). Narodil se v Klenčí pod Čerchovem, vystudoval gymnázium v Domažlicích, teologii v Praze, jako katolický kněz působil na různých místech v Čechách. Byl předsedou reformní Jednoty duchovenstva, usiloval o reformu církve. Po ukončení kněžské dráhy se vrátil do rodného Klenčí (Žáček, 1948).

Národopisný obraz Chodska je ztvárněn například v dílech Babiččin kapsář, Báby a dědkové, Cestou křížovou, Chodové, Chodská čítanka, Chodské písně a pohádky, Hanýžka a Martínek, Chodská trilogie (Paní komisarka, Osmačtyřicátníci a Lúsy), Na srdci přírody, Osmačtyřicátníci, Poslední soud, Pověsti z Chodska (Databáze knih, ©2022).

Baar se celý život občansky angažoval, byl členem rozličných spolků, jako vynikající řečník často přednášel na různých akcích (Hofmeisterová, 1988).

Dle Baarovy poslední vůle byl zřízen v jeho domě v Klenčí pod Čerchovem Baarův dům s knihovnou, čítárnou a s dochovanou pozůstalostí z jeho života. Roku 1933 byl na Výhledech nad Klenčím, Baarově oblíbeném místě s dalekým výhledem do kraje, odhalen pomník s bronzovou sochou od předního českého sochaře Ladislava Šalouna (NPÚ, ©2022).

Na jeho počest je pojmenovaná jako Baarova stezka páteřní turistická trasa v jižní části Českého lesa (mapy.cz, ©2022).

7.2 Historické chodské vesnice

Vzhledem k historicko-kulturnímu propojení původních jedenácti chodských vesnic bylo zjišťováno, zda nesplňují znaky krajiny se specifickou strukturou osídlení. Založení vesnic je různého typu, část chodských vesnic byla založena kolem starých cest, jedná se o vesnice silničního typu, například Stráž nebo Klenčí pod Čerchovem, které jsou rozloženy podél staré obchodní stezky. Ulicovou návěs mají Postřekov a Tlumačov (Laboratoř geoinformatiky UJEP, ©2022). Architektura je obdobná s architekturou jiných okolních vesnic. Území jedenácti historických chodských vesnic nelze vymezit jako kulturní krajinu se specifickou strukturou osídlení typu 7.

7.3 Postřekovské plužiny

Postřekov byl součástí 11 privilegovaných chodských vsí, poprvé zmiňován roku 1325. Leží ve výšce 470 m n.m. v podhůří Českého lesa a kvůli neúrodné půdě patřil mezi chudší vsi. Lidé se živilí zejména řemesly, situace obyvatelstva se zlepšila po vybudování papírny, brusírny skla a dalších provozů na Trhanovském panství a s rozvojem tkalcovství, krajkářství a rybníkářství v okolí (Nejdl, 2016).

Okolní pozemky sice zasáhla kolektivizace, ale pravděpodobně i pro nízkou úrodnost zdejší půdy je dochována struktura záhumenicových plužin rozčleněných mezemi a zelení v jižní části obce. Jsou rozprostřeny podél silnice č. 195 vedoucí z Klenčí pod Čerchovem na východním svahu bezejmenného vrchu, který se svažuje k Postřekovským rybníkům. Terén umožňuje identifikaci jen několika sousedních plužin, které jsou různou formou obhospodařované současnými majiteli. Vzhledem ke skutečnosti, že se plužiny díky malé rozloze a hůře přehlednému terénu nijak

významně neuplatňují v obraze krajiny, nelze toto území vymezit jako jednotku historické kulturní krajiny typu 8.

7.4 Město Bělá nad Radbuzou

Bělá nad Radbuzou, zmiňovaná již od 12. století v souvislosti s vybudováním hradu Přimda, leží v severovýchodní části správního obvodu Domažlice, ve vzdálenosti 30 kilometrů od Domažlic. Na konci 16. století při rozprodeji přimdského panství získává jeho část s Bělou rod Lammingenů. Tento rod již vlastnil nedaleké panství Újezd Svatého Kříže, který zůstal centrem panství. Zámek v Bělé nad Radbuzou plnil funkci administrativní budovy. Dalšími vlastníky byl následně rod Cukrů z Tamfeldu a do roku 1945 Kocové z Dobrše (Pinkrová et al., 2021).

Vzhled města se změnil po obrovském požáru roku 1826, který zničil přes polovinu budov. Dalším zásahem pro obec s německou většinou byl rok 1945, kdy byli odsunuti téměř všichni obyvatelé. Počet obyvatel již nikdy nedosáhl předválečného (Pinkrová et al., 2021). Svě vykonala i socialistická výstavba. Město nedisponuje kromě barokního mostu přes Radbuzu a klasicistně přestavěného kostela žádnými významnějšími památkami (NPÚ, ©2022).

Město leží v údolí Radbuzy v kopcovitém podhůří Českého lesa, ale svým charakterem a návazností na okolní krajinu nevykazuje znaky krajinné hodnoty pro vymezení historické kulturní krajiny typu 17.

7.5 Město Hostouň

Hostouň ležící 7 kilometrů jihovýchodně od Bělé nad Radbuzou je nejmenším městem okresu Domažlice. Na zdejším panství, zmiňovaném od 13. století, s panským statkem, tvrzí a následně zámkem, hospodařilo několik šlechtických rodů. Podobně jako v Bělé zde žila německá většina, která byla po válce vysídlena, část staveb byla zbořena (Pinkrová et al., 2021). Na vzhledu se podepsala socialistická výstavba, ale i pozdější necitlivé zásahy, například výstavba fotovoltaické elektrárny v bezprostřední blízkosti zástavby. Hostouň nevykazuje znaky historické kulturní krajiny typu 17.

7.6 Panství Újezd Svatého Kříže

Správní, kulturní a duchovní centrum Bělska mělo po 2. světové válce podobný osud jako Bělá nad Radbuzou. Obec, v současnosti část Bělé, byla z velké části po 2. světové válce vysídlena, barokní zámek s parkem, polovina domů, mlýn a další stavby zničeny (Pinkrová et al., 2021). Ze zámeckého areálu zbyla jedna hospodářská budova. Dominantou obce zůstává gotický kostel Povýšení sv. Kříže, klasicistně přestavěný (NPÚ, ©2022). V samotné obci a jejím blízkém okolí s přilehlým kamenolomem nebylo identifikováno více významných znaků pro zařazení Újezdu Svatého Kříže do historické kulturní krajiny vrchnostenských sídel a dvorů typu 9.

7.7 Panství Chocomyšl

Chocomyšl se nachází nedaleko Kanic v severovýchodní části správního obvodu Domažlice. Ves je poprvé zmiňována roku 1365. Tvrz se statky v Chocomyšli a blízkých Únějovicích, s několika dvory a vesnicemi, rybníky, lesy, mlýny, cihelnou, flusárnou, pivovarem a dalšími provozy byla součástí panství několika rodů. Nejvýznamnějšími byli Černínové z Chudenic. Ti připojili chocomyšlský a únějovický statek roku 1711 ke svému panství v Chudenicích, vzdálených 3 kilometry od Chocomyšle. Sídlo v Chocomyšli bylo přestavěno na zámek, který se stal časem nepotřebným. Roku 1811 v něm byla zahájena výroba cukru z javorové šťávy, později zřízen lihovar a po válce vrchnostenského správce vystřídal Jednotné zemědělské družstvo. Křídlo zámku s lihovarem bylo roku 2008 zbořeno, nyní sídlí v areálu zámku Zemědělská akciová společnost Koloveč, která zde provozuje dílny na opravu zemědělských strojů. Únějovická tvrz byla časem přestavěna na sýpku a tuto funkci stále plní (Procházka, 2015).

Tato zemědělské oblast v údolí Merklínky se při porovnání s mapami II. vojenského mapování moc nezměnila. Na sever směrem k Únějovicím došlo k zcelení pozemků, jinak charakter krajiny zůstal zachován. Vzhledem k malému významu chocomyšlského velkostatku a nízkému počtu znaků historické kulturní krajiny nebyla samotná Chocomyšl s blízkým okolím vymezena jako samostatná jednotka historické kulturní krajiny vrchnostenských sídel a dvorů typ 9. Toto území by mohlo být případně zahrnuto v celku historické kulturní krajiny Chudenickeho panství, jehož území většinou spadá mimo správní obvod Domažlice.

8 Diskuze

Cílem této diplomové práce bylo vyhodnocení území ORP Domažlice či jeho části (v návaznosti na množství identifikovaných jevů) dle Metodiky, s následným vymezením jednotek, případně celku historické kulturní krajiny. Dalším cílem bylo posouzení aplikovatelnosti Metodiky na konkrétním území a uplatnění výsledků zhodnoceného území v oboru Státní památkové péče a v územně analytických podkladech (jev č. 11, případně 13a, 17a či 17b).

Metodika popisuje postup pro vyhodnocení vytipovaného území, který je stanoven v postupných krocích a významně napomáhá při zpracování konkrétního území. Dle Metodiky byl zpracován celek historické kulturní krajiny Domažlicko. Na základě zpracování tohoto celku, ale i dalších území, která byla zpracována dle Metodiky jen částečně, lze konstatovat, že některé části Metodiky by mohly být obsahově konkrétnější. Usnadnilo by to vyhodnocení území některých historických kulturních krajin a jejich zařazení do konkrétních typů s vymezením jednotek a celků, jak je uvedeno dále.

Při zpracování území nejde jen o studium literárních a mapových podkladů, ale ve velké míře i o práci v terénu. Důležitost práce v terénu jsem zjistila opakovaně, kdy po důkladném studiu map a literatury byl vysloven předpoklad, že vytipované území bude splňovat znaky pro vymezení jednotky historické kulturní krajiny. Po následném terénním průzkumu tomu tak nebylo. Například z map II. vojenského mapování a z ortofoto snímků jsem vytipovala území kolem obce Postřekov se zachovanými plužinami. Při průzkumu jsem zjistila, že vzhledem k jejich poloze a okolnímu terénu se neuplatňují v obraze krajiny, že území plužin není možné pohledově obsáhnout a nemělo by smysl vymezovat jednotku historické kulturní krajiny.

Na Domažlicku je velké množství vysídlených obcí, na rozsáhlém území jsou zachovány v různé míře znaky historické krajiny typu 30. Orientačně jsem vymezila dvě možné jednotky, kde se nachází více zaniklých obcí. Území každé zaniklé obce by mělo být posouzeno samostatně právě důkladným terénním průzkumem a poté rozhodnuto o vymezení jednotky, což bylo nad rámec rozsahu této práce.

Problematickým se jeví v některých případech vymezení jednotek a případně i celku s ohledem na terén a konkrétní typ historické kulturní krajiny. V kopcovitém terénu okolí Domažlic bylo náročné vymezit jednotku města tak, aby byla viditelná zejména zásadní dominanta města – věž kostela Narození Panny Marie. Náročné

bylo vyznačit body výhledu, aby nebyly ve velké vzdálenosti od města a zároveň byly i dobře veřejně přístupné. Nermalou pomocí při hledání bodů výhledu byl výpočet pole viditelnosti na geoportálu ČÚZK.

Úskalí Metodiky vidím ve vymezení jednotek u asociativních krajin. U krajiny typu 34 – krajina se vztahem k významné historické osobnosti je otázkou, jaké osobnosti sem zařadit. Domnívám se, že o správnosti zařazení může v těchto případech hrát velkou roli subjektivní pohled posuzovatele. Příkladem je spisovatel a folklorista Jindřich Šimon Baar. Na přelomu 18. a 19. století známá osobnost, v současné době spisovatel pouze regionálního významu, ale na Chodsku stále vzpomínaný. Otázkou je případný rozsah vymezené jednotky vzhledem k situování děl literárních autorů.

Podobný problém nastal s postavou Jana Sladkého Koziny, dalším známým Chodem. Díky zidealizování poplatnému dějinným událostem je Kozina spíše legendou a při zpracování dle Metodiky se domnívám, že je pravděpodobně správnější případné zařazení do krajiny typu 28 než typu 34. Obtížné by bylo určení případné hranice jednotky vzhledem ke koncentraci znaků.

V kategorii II: organicky vyvinuté krajiny jsou dle Metodiky mezi krajiny nárazově exploatované zařazeny militární krajiny. Je zde uvedeno i území s bývalou železnou oponou, ale není dále specifikováno, zda toto území zařadit do typu 26 – krajina pohraničních opevnění nebo typu 27 – krajina vojenských prostorů. Na posuzovaném území se nevyskytují žádné pozůstatky těžkého nebo lehkého pohraničního opevnění, prostor hraničního pásma nebyl klasickým vojenským újezdem. Vzhledem k dopadu na krajinu a dochovaným znakům jsem se rozhodla o zařazení do typu 26, a to i v souladu s již publikovanou literaturou (Kuča et al., 2020).

Některá z posuzovaných území splňovala charakteristiku více typů historických kulturních krajin s překryvem případných vymezených jednotek. Jedná se o příhraniční oblast Českého lesa, kde se vyskytují znaky krajiny typu 15, 19, 26, 30, eventuálně 8. Zpracování mapových výstupů je jedním z výsledků práce, proto je důležité snažit se o co největší přehlednost. Tu nelze získat z tištěné verze, jak je názorně vidět v mapě č. 8. Pro lepší vizualizaci je vhodnější použití interaktivní mapy, což jistě ocení zájmové subjekty a veřejnost. Z důvodu velkého množství památkově chráněných objektů byla právě pro lepší přehlednost vytvořena doplňková interaktivní mapa č. 6.1: Překryv celku Domažlicko se stávající památkovou ochranou.

Metodika byla vydána v roce 2020, do současné doby nebylo publikováno větší množství prací pro srovnání mých poznatků a výsledků s jinými autory. Jednou

z prací, která se touto problematikou zabývá, je bakalářská práce analyzující kulturní krajiny jižního Chebska. Autorka stejně jako já popisuje v závěru své práce problematiku zařazení území železné opony (pohraničního pásma) do konkrétního typu historické kulturní krajiny a vymezení rozsahu jednotky u krajiny vysídlených území (Mottlová, 2021). Skutečnost, že Metodika u krajiny typu 26 zahrnuje zejména pohraniční opevnění budovaná před 2. světovou válkou zmiňuje i další práce (Baramová, 2022). Na obtížnou identifikaci s vymezením hranice krajiny mýtů a legend, která je v České republice často spjata s horou (Blaník, Říp) nebo postavami svatých, také poukazuje odborná literatura (Kuča et al., 2020) a je zmiňována v Metodice.

V souvislosti s Programem Národní a kulturní identity (NAKI II), Projektem VaV MK ČR DG20P02OVV019 Praktické přístupy k územní ochraně historické kulturní krajiny, bylo vydáno několik prací k ověření praktické využitelnosti Metodiky. Tyto práce zpracovávají v různém rozsahu konkrétní území s vymezením jednotek a celků historických kulturních krajin, nejsou v nich uvedeny případné nedostatky Metodiky a návrhy pro její dopracování. Všichni autoři se shodují na jejím přínosu a aplikovatelnosti (Hendrych et al., 2022; Šantrůčková et al., 2022; Vorel et al., 2022; Weber et al., 2022).

Výsledkem aplikace typologie podle Metodiky je návrh na zařazení vymezeného celku do jevu č. 11 územně analytických podkladů správního obvodu Domažlice a návrh na památkovou ochranu. Urbanistické a krajinné hodnoty, které jsou v současné době součástí jevu č. 11, ještě nejsou v aktuálně platných mapových a textových výstupech územně analytických podkladů správního obvodu Domažlice zahrnuty. Uvedeny jsou pouze dříve samostatné jevy, konkrétně některé významné vyhlídkové body a region lidové architektury (Lahoda et Královcová, 2020). Obecně lze tedy říci, že aktuální územně analytické podklady by bylo vhodné alespoň částečně doplnit o výše zmiňované znaky historické kulturní krajiny celku Domažlicko.

9 Závěr

Diplomová práce potvrdila aplikovatelnost Metodiky, kdy byl vymezen a zpracován celek historické kulturní krajiny Domažlicko. Orientačně byla dle Metodiky zpracována i další území správního obvodu Domažlice s vymezením typů historických kulturních krajin se zjištěním, že by bylo vhodné více rozpracovat část Metodiky popisující skupinu militárních krajin a kategorii asociativních krajin.

Výsledkem komplexního zpracování celku historické kulturní krajiny Domažlicko je návrh na doplnění územně analytických podkladů správního obvodu Domažlice o tento vymezený celek jako jev č. 11. Současně bylo poukázáno na vhodnost památkové ochrany celku. Kromě těchto výstupů je v textu popsán současný stav hodnoceného území, který by mohl být podkladem především pro orgány územní samosprávy jak některé z lokalit lépe zpřístupnit a zatraktivnit pro veřejnost, která by měla být náležitě informována o hodnotách krajiny. Příkladem je okolí poutního místa na Veselé hoře.

Kromě území tohoto celku bylo zmapováno i ostatní území správního obvodu Domažlice. Byly vytipovány další typy historických kulturních krajin, z nichž by většina při zpracování dle Metodiky s největší pravděpodobností splňovala zařazení do jednotek historické kulturní krajiny. Významným výstupem je zmapování území v okolí vysídlené obce Pleš, které by jistě splňovalo podmínky pro zařazení do celku historické kulturní krajiny. Překrývají se zde jednotky historické kulturní krajiny typu 15: krajina obor a lesů, typu 19: turistická krajina, typu 26: krajina pohraničních opevnění a typu 30: krajina vysídlených území s jednotkou typu 8: krajina strukturálně výrazných plužin. Zejména z důvodu dochovaných rozsáhlých plužin by mělo být toto území památkově chráněno, a to například formou krajinné památkové zóny.

Výsledky zmapování s orientačním vymezením jednotek na území správního obvodu Domažlice budou jistě přínosem pro případné budoucí komplexní zpracování dalšími řešiteli, ale i v této formě mohou být cenným zdrojem informací pro zájmové subjekty.

Metodika je přínosným nástrojem, který je aplikovatelný v praxi. Výsledkem aplikace typologie historické kulturní krajiny jsou hodnotné výstupy pro orgány památkové péče, státní správu, samosprávu a další zájmové subjekty. Ty mohou na základě dodaných mapových a textových podkladů kvalifikovaně rozhodovat v oblasti ochrany péče o historickou kulturní krajinu a v oblasti rozvoje území. Nedílnou součástí by mělo být i seznámení laické veřejnosti s těmito výsledky pro lepší

pochopení důležitosti zachování přírodních a kulturních hodnot krajiny nejen v současnosti, ale i pro další generace.

10 Přehled literatury a použitých zdrojů

Odborné a ostatní literární zdroje:

- 1) Andresková E. et Andreska J., 2005: Myslivost. In: Andreska J., Andresková E., Baier V. et al. *: Český les. Miloš Uhlíř – Baset.
- 2) Benušíková Angelovová K., 2021: Babylon. Nakladatelství Českého lesa, Domažlice.
- 3) Boguszak F. et Císař J., 1961: Mapování a měření českých zemí od poloviny 18. století do počátku 20. století. Výzkumný ústav geodetický, topografický a kartografický. Praha
- 4) Bouše J. et Sloup M., 2005: Lesní hospodaření v minulosti. In Andreska J., Andresková E., Baier V. et al. *: Český les. Miloš Uhlíř – Baset.
- 5) Bouše J. et Sloup M., 2005: Současná těžba dřeva. In: Andreska J., Andresková E., Baier V. et al. *: Český les. Miloš Uhlíř – Baset.
- 6) Buzek L. et Hradecký J., 2001: Nauka o krajině, Učební texty Ostravské univerzity. Ostrava.
- 7) Cihlář T., 2005: Sirkárny. In: Andreska J., Andresková E., Baier V. et al. *: Český les. Miloš Uhlíř – Baset.
- 8) Demek J., Mackovčín P. [eds.], 2006: Hory a nížiny, zeměpisný lexikon ČR. AOPK ČR.
- 9) Dokoupil J., 2005: Průmysl. In: Andreska J., Andresková E., Baier V. et al. *: Český les. Miloš Uhlíř – Baset.
- 10) Fiala F., 1922: Jan Kryštof Müller, inženýr-kartograf a jeho práce při vydávání první správné mapy Čech r. 1720. Technické muzeum. Praha.
- 11) Forman R. T. T. et Godron M., 1993: Krajinná ekologie. Academia. Praha.
- 12) Hasse D., Walz U., Neubert M., Resenberg M., 2007: Changes to Central European landscapes—analysing historical maps to approach current environmental issues, examples from Saxony, Central Germany. Land use policy 24/1. P. 248-263.
- 13) Head L., 2012: Conceptualising the Human in cultural landscapes and resilience thinking. In: Plieninger T., Bieling C. (eds.): Resilience and the Cultural Landscape: Understanding and Managing Change in human-shaped Environments. Cambridge University Press. New York. P. 65–76.
- 14) Hofmeisterová B., 1988: Okouzlený milenec Chodska. Západočeské nakladatelství, Plzeň.
- 15) Hostýnek J. et Tolasz R., 2005: Podnebí. In: Andreska J., Andresková E., Baier V. et al. *: Český les. Miloš Uhlíř – Baset.

- 16) Chocholoušková Z., 2005: Lesy. In: Andreska J., Andresková E., Baier V. et al. *: Český les. Miloš Uhlíř – Baset.
- 17) Chvátal V., 2005: Židovské osídlení. In: Andreska J., Andresková E., Baier V. et al. *: Český les. Miloš Uhlíř – Baset.
- 18) Jánský J., Procházka Z., Kausek P., Maur E., Frdlíková M., Břicháček P., Zemek Š., 2020: Hrad Starý Herštejn, Pivoň a Vranov v proměnách staletí. Nakladatelství Českého lesa, Domažlice.
- 19) Jílek T., 2005: Od konce třicetileté války do poloviny 18.století. In: Andreska J., Andresková E., Baier V. et al. *: Český les. Miloš Uhlíř – Baset.
- 20) Jílek T., 2005: Od osvícenského absolutismu k rozpadu monarchie. In: Andreska J., Andresková E., Baier V. et al. *: Český les. Miloš Uhlíř – Baset.
- 21) Jílek T., 2005: Od vzniku republiky k podepsání Mnichovské dohody. In: Andreska J., Andresková E., Baier V. et al. *: Český les. Miloš Uhlíř – Baset.
- 22) Jílek T., 2005: Od rozbití Československa k osvobození. In: Andreska J., Andresková E., Baier V. et al. *: Český les. Miloš Uhlíř – Baset.
- 23) Jílek T., 2005: Od roku 1945 do roku 1989. In: Andreska J., Andresková E., Baier V. et al. *: Český les. Miloš Uhlíř – Baset.
- 24) Jílek T. et Jílková A., 2002: Železná opona, Česko-Bavorská hranice 1948-1989. Západočeská univerzita Plzeň, Plzeň.
- 25) Jones M., 2003: The Concept of Cultural Landscape: Discourse and Narratives. Landscape interfaces. P. 21-51.
- 26) Kočandrová E., 2005: Chráněná krajinná oblast Český les. In: Andreska J., Andresková E., Baier V. et al. *: Český les. Miloš Uhlíř – Baset.
- 27) Kočárek E. st., 2005: Půdní poměry. In: Andreska J., Andresková E., Baier V. et al. *: Český les. Miloš Uhlíř – Baset.
- 28) Kočárek E. st., 2005: Ložiska nerostných surovin a jejich těžba. In: Andreska J., Andresková E., Baier V. et al. *: Český les. Miloš Uhlíř – Baset.
- 29) Kočárek E. st., 2005: Geologie a petrologie. In: Andreska J., Andresková E., Baier V. et al. *: Český les. Miloš Uhlíř – Baset.
- 30) Komárek S., 2008: Příroda a kultura – Svět jevů a svět interpretací. Academia. Praha.
- 31) Korandová M., 2001: Stráž, nejmenší privilegovaná ves domažlických Chodů. Nakladatelství Českého lesa, Domažlice.
- 32) Krčmář L., 2019: Poutní místa a místa zvláštní zbožnosti na Domažlicku. Nakladatelství Českého lesa, Domažlice.

- 33) Kuča K., 2013: Ochrana kulturní krajiny z hlediska památkové péče. In: Štréblová Hronovská, K., Kupka, J.: Ochrana kulturní krajiny – hledání cílů, možností a pravidel. České vysoké učení v Praze, Praha, 79–84.
- 34) Kuča K., 2014: Oblasti dochovaných strukturálně výrazných pluzin v České republice. Zprávy památkové péče 74/1. 34-49.
- 35) Kuča K. et Kučová V., 2000: Principy památkového urbanismu. Nakladatelství Jalna. Praha.
- 36) Kuča K. et Kučová V., 2016: Krajinné památkové zóny – území s kulturněhistorickými hodnotami. Časopis ochrana přírody: péče o přírodu a krajinu. 4. 10 –15.
- 37) Kuča K. (ed.), Bendíková L., Demková K., Dostálek J., Ehrlich M., Fialová Z., Klepárník R., Krausová V., Kučová V., Kupka J., Malina O., Martinková Kuchyňková H., Matějka D., Matějková H., Medková L., Salašová A., Sedláček J., Šantrůčková M., Šesták O., Trpáková L., Veith T., Vondráčková S., Weber M., Žallmannová E., 2020: Historické kulturní krajiny České republiky. Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, Průhonice.
- 38) Kučová V., 2009: Světové kulturní a přírodní dědictví UNESCO. Národní památkový ústav. Praha.
- 39) Kulišťáková L., 2013: Metody identifikace komponovaných krajin. In: Štréblová Hronovská K., Kupka J.: Ochrana kulturní krajiny – hledání cílů, možností a pravidel. České vysoké učení v Praze. Praha. 12–27.
- 40) Kupka J., 2010: Krajiny kulturní a historické: vliv hodnot kulturní a historické charakteristiky na krajinný ráz naší krajiny. České vysoké učení technické v Praze. Praha.
- 41) Kupka J. et Boušková Z., 2020: Historické krajinné struktury a jejich analýza. In: Člověk, stavba a územní plánování 13. 10-27.
- 42) Librhová H., 1996: Terciární homeostáza jako sociální výtvar. In: Rychnovská M. Ekosystémové funkce nivních luk. Sborník prací Příroda, 4: 25-33.
- 43) Löw J. et Míchal I., 2003: Krajinný ráz. Kostelec nad Černými lesy, Lesnická práce.
- 44) Löw J. et Novák J., 2008: Typologie členění krajiny České republiky. Urbanismus a územní rozvoj XI/6. 19-23.
- 45) Mackovič V., 2020: Krajina v zásadách územního rozvoje aneb příklad přístupu k řešení krajiny v územně plánovací dokumentaci regionální úrovně. Urbanismus a územní rozvoj XXIII/2. 15-22.
- 46) Maier K., 2012: Udržitelný rozvoj území. Grada. Praha.
- 47) Městský národní výbor v Domažlicích, 1971: Domažlice včera, dnes a zítra. MěNV Domažlice, Domažlice.

- 48) Michálek J., 2005: Staré a památné stromy. In: Andreska J., Andresková E., Baier V. et al. *: Český les. Miloš Uhlíř – Baset.
- 49) Moser F., 2005: Turistika. In: Andreska J., Andresková E., Baier V. et al. *: Český les. Miloš Uhlíř – Baset.
- 50) Nejd J., 2005: Hrnčířství a keramika. In: Andreska J., Andresková E., Baier V. et al. *: Český les. Miloš Uhlíř – Baset.
- 51) Nejd J. et Procházka Z., 2016: Chodsko historické a současné. Nakladatelství Českého lesa, Domažlice.
- 52) Nesvadbová J. et Sofron J., 1995: Přírodní rezervace Postřekovské rybníky, její flóra a vegetace. Západočeské muzeum Plzeň, Plzeň.
- 53) Novotný M., 2015: Říkalo se mu Kozina. Obecní úřad Újezd, Újezd.
- 54) Novotný M., 2016: Příběh památníku bitvy u Domažlic. In: Procházka Z. (ed.): Sborník příspěvků z konference k výročí 750 let královského města Domažlice. Nakladatelství Českého lesa.
- 55) Novotný M. et Krutina J., 2015: Bitva u Domažlic. Město Domažlice, Domažlice.
- 56) Obecní úřad Luženičky, 2009: Luženičky a Luženice v proměnách času. Obec Luženičky, Luženičky.
- 57) Pavelková Chmelová R. et Netopil P., 2007: Historické letecké snímky v geografickém výzkumu – problémy při jejich zpracování a možná řešení. In: Miscellanea Geographica 13. 129-136.
- 58) Pinkrová K., Ptáček L., Kinkorová R., Reitmeier K., 2021: Po pěšinách Bělskem, průvodce po historii Bělé nad Radbuzou a okolí. Spolek pro kulturu a rozvoj Chodsko žije!, Domažlice.
- 59) Potužáková J., 2009: Aradekor, historie přádelnictví ve Kdyni. Město Kdyně, Kdyně.
- 60) Procházka Z., 1990: Památná místa Všerubského průsmyku. Sdružený klub pracujících Modrá hvězda, Kdyně.
- 61) Procházka Z., 1996: Domažlicko a Kdyňsko, historicko-turistický průvodce č. 5. Nakladatelství Českého lesa, Domažlice.
- 62) Procházka Z., 1999: Sklářství v Českém lese, místopis skláren, brusíren a leštíren – průvodce historií západních Čech. Nakladatelství Českého lesa, Domažlice.
- 63) Procházka Z., 2005: Panská sídla. In: Andreska J., Andresková E., Baier V. et al. *: Český les. Miloš Uhlíř – Baset.
- 64) Procházka Z., 2014: Domažlice, historicko-turistický průvodce městem a jeho památkami. Nakladatelství Českého lesa, Domažlice.
- 65) Procházka Z., 2014: Všeruby a Všerubsko. Nakladatelství Českého lesa, Domažlice.

- 66) Procházka Z., 2015: Chocomyšl 1365-2015. Nakladatelství Českého lesa, Domažlice.
- 67) Procházka Z., 2016: Středověké hrnčířské pece nalezené při demolicích na Hořejším předměstí v Domažlicích roku 1980. In: Procházka Z. (ed.): Nakladatelství Českého lesa, 2016.
- 68) Procházka Z., 2021: Putování po zaniklých místech Českého lesa, I. Domažlicko. Nakladatelství Českého lesa, Domažlice.
- 69) Procházka Z. et Ptáková M., 2015: Kanice, kapitoly z historie a současnosti obce pod Netřebem. Nakladatelství Českého lesa, Domažlice.
- 70) Putna M., 1998: Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848-1918. Torst, Praha.
- 71) Reitspies Z., 2005: Zemědělství dnes. In: Andreska J., Andresková E., Baier V. et al. *: Český les. Miloš Uhlíř – Baset.
- 72) Romportl D., Chuman T., Lipský Z., 2013: Typologie současné krajiny Česka. Geografie 118/1. 16-39.
- 73) Rössler M., 2003: Managing World Heritage Cultural Landscapes and Sacred Sites. In: Merode E., Smeets R. H. J., Westrik. J, (eds.): Linking universal and local values: managing a sustainable future for world heritage. Netherlands National Commission for UNESCO, Netherlands, Amsterdam. p. 45–48.
- 74) Řepa P., 2005: Chráněná území. In: Andreska J., Andresková E., Baier V. et al. *: Český les. Miloš Uhlíř – Baset.
- 75) Salašová A., Sokolová K., Dohnalová B., Flekalová M., Kulišťáková L., Matějka D., 2014: Nauka o krajině II. Mendelova univerzita. Brno. 248.
- 76) Semotanová E., 2001: "Tematické" legendy tištěných map Českých zemí ve století Jana Kryštofa Müllera. Historická geografie. 31. 241-275.
- 77) Schreier P., 2005: Český les a jeho železnice. In: Andreska J., Andresková E., Baier V. et al. *: Český les. Miloš Uhlíř – Baset.
- 78) Sklenička P., 2003: Základy krajinného plánování. Naděžda Skleničková. Praha.
- 79) Suda, J., 2005: Geomorfologie. In: Andreska J., Andresková E., Baier V. et al. *: Český les. Miloš Uhlíř – Baset.
- 80) Šantrůčková M., 2019: Identifikace hodnot historické kulturní krajiny a jejich ochrana pomocí krajinných památkových zón. In: Hůrková L., Prix D., (eds.): Teoretické základy památkové péče na prahu 21. století. Akademie věd České republiky, Praha.
- 81) Šindelář J., 2014: Dějiny Kolovče a okolí. Nakladatelství Českého lesa, Domažlice.
- 82) Šmída Z., 2021: Tajemství západní hranice. Starý most s.r.o., Plzeň.

- 83) Špačková M., Böhm J., Špaček K., 2009: Poběžovice 650 let. Občanské sdružení Dobrohost, Poběžovice.
- 84) Vichrová M., 2006: Interpretace obsahu map II. vojenského mapování. In: AKTIVITY V KARTOGRAFII 2006 Zborník referátov zo seminára. Kartografická spoločnosť SR a Geografický ústav SAV, Bratislava. P. 1-14.
- 85) Tesař M., 2005: Hydrologie. In: Andreska J., Andresková E., Baier V. et al. *: Český les. Miloš Uhlíř – Baset.
- 86) Válová M., 2014: Odemčené zámky: stopy baroka v krajině. Místní akční skupina Český Západ. Bezručice.
- 87) Vondruška V., 2005: Tradiční formy zemědělství. In: Andreska J., Andresková E., Baier V. et al. *: Český les. Miloš Uhlíř – Baset.
- 88) Vondrušková A. et Vondruška V., 2013: Průvodce českou historií, Město. Vyšehrad. Praha.
- 89) Vorel I. et Kupka J., 2011: Krajinný ráz. Identifikace a hodnocení. České vysoké učení technické v Praze. Praha.
- 90) Žáček J., 1948: Jindřich Šimon Baar – Strážný duch Chodska, Spolek Psohlavci, Praha.
- 91) Žák L., 1947: Obytná krajina. Spolek výtvarných umělců Mánes. Praha.
- 92) Žigrai F., 2000: Dimenzie a znaky kultúrnej krajiny. Životné prostredie 34/5. P. 229-233.
- *Kolektiv autorů: Andreska J., Andresková E., Baier V., Bouše J., Bureš M., Cihlář T., Čáslavský K., Dokoupil J., Durdík T., Fenclová I., Gutzerová N., Hostýnek J., Hutníková J., Chocholoušková Z., Chvátal V., Jílek T., Kejval Z., Knoflíček Z., Kočandrová E., Kočárek E. st., Kočárek E. ml., Kolowratová-Krakovská D., Krausová M., Kroča J., Kuča K., Kučera T., Kumpera J., Kurzová J., Látka J., Macák L., Mašek P., Matušková A., Mergl M., Michálek J., Moser F., Mudra P., Němec F., Nejd J., Novotná Mar., Novotná Mark., Pech J., Procházka L., Procházka Z., Reitspies Z., Roháč M., Řepa P., Řezníček P., Řezníčková Z., Scheufler P., Schreier P., Skála E., Sladký J., Sloup M., Spurný T., Steinbachová V., Stehlíková D., Suda J., Štrbová S., Tabery K., Tesař M., Tolasz R., Ulrychová M., Valeník M., Viktora V., Volfová V., Vondruška V., Vondrušková A., Zelený L

Legislativní zdroje:

- 1) Evropská úmluva o krajině, 2000, In: Sbírka mezinárodních smluv 13/2005
- 2) Nařízení vlády č. 400/2022 Sb., o prohlášení některých kulturních památek za národní kulturní památky
- 3) OSN, 1972: Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví.

- 4) Sdělení č. 13/2005 Sb. m. s., Evropská úmluva o krajině.
- 5) Vyhláška č. 13/2018 Sb., vyhláška, kterou se mění vyhláška č. 500/2006 Sb., o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence územně plánovací činnosti, ve znění vyhlášky č. 458/2012 Sb.
- 6) Zákon 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny v platném znění.
- 7) Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, v platném znění.
- 8) Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), v platném znění.

Internetové zdroje:

- 1) AOPK (Agentura ochrany přírody a krajiny), ©2022: Maloplošná zvláště chráněná území (online) [cit. 2022.11.06], dostupné z: <<https://www.nature.cz/web/chko-cesky-les/maloplosna-zvlaste-chranena-uzemi>>.
- 2) Babor J., ©2015: Dominantní budova svojí mohutností budila rozpaky. Domažlický deník (online) [cit. 2022.12.04], dostupné z: <https://domazlicky.denik.cz/zpravy_region/dominantni-budova-svoji-mohutnosti-budila-rozpaky-20150222.html>.
- 3) Databáze knih, ©2022: J.Š. Baar (online) [cit. 2022.1.01], dostupné z: <<https://www.databazeknih.cz/vydane-knihy/jindrich-simon-baar-977>>
- 4) Drápela M., Podhrázský M. V., Stachoň Z., Tajovská K., 2005: Multimediální učebnice dějiny kartografie (online) [cit. 2022.11.11], dostupné z <<https://ucebnice.geogr.muni.cz/dejiny/obsah.php?show=108>>.
- 5) ČHMÚ (Český hydrometeorologický ústav), © 2023: Počasí v Plzeňském a Karlovarském kraji v roce 2022 (online) [cit. 2023.02.12.], dostupné z <https://www.chmi.cz/files/portal/docs/aktuality/2023/Pocasi_v_Plzenskem_a_Karlovarskem_kraji_v_roce_2022.pdf>.
- 6) ČSÚ (Český statistický úřad), ©2021: Český statistický úřad: Charakteristika SO ORP Domažlice (online) [cit. 2022.11.11.], dostupné z <<https://www.czso.cz/documents/11252/17842113/domazlice.pdf/b3299a38-520d-4a97-ad6d-1652e96eaced?version=1.18>>.
- 7) ČÚZK (Český úřad zeměměřičský a katastrální), ©2010: Ortofoto České republiky – úvod (online) [cit. 2022.11.12], dostupné z <[https://geoportal.cuzk.cz/\(S\(10k053aozr0tdrqh44pn1rjd\)\)/default.aspx?mode=TextMeta&text=ortofoto_info&side=ortofoto&menu=23](https://geoportal.cuzk.cz/(S(10k053aozr0tdrqh44pn1rjd))/default.aspx?mode=TextMeta&text=ortofoto_info&side=ortofoto&menu=23)>.
- 8) Dvořák J., ©2022: Domažlice ve stínu těžních věží (online) [cit. 2022.11.11.], dostupné z <<https://www.domazlicky-dejepis.cz/clanky/mistopis/mesta-a-mestyse/domazlice/dulni-dila/domazlice-ve-stinu-teznich-vezi.html>>.

- 9) Inventáře a katalogy Státního oblastního archivu v Plzni, ©1992: Státní statek Domažlice (online) [cit. 2022. 11.11.], dostupné z https://www.inventare.cz/iipimage/240509000/soap-pn_ap0509_20249_statni-statek-domazlice_0040?x=-388&y=228&w=1614&h=723.
- 10) Kupka J. et Vorel I., ©2017: Analýza historické krajinné struktury na krajské úrovni (online) [cit. 2022.11.22], dostupné z <https://stavba.tzb-info.cz/hruba-stavba/16604-analyza-historicke-krajinne-struktury-na-krajske-urovni>.
- 11) Lahoda J. et Královcová M., ©2020: Územně analytické podklady správního obvodu obce s rozšířenou působností Domažlice, V. úplná aktualizace 2020 (online) [cit. 2022.11.5], dostupné z <https://www.domazlice.eu/urad/uzemni-planovani/uzemne-analyticke-podklady/uplna-aktualizace-uap-2020/>.
- 12) Město Domažlice, ©2017: Ekonomika mikroregionu (online) [cit. 2022. 11.11.], dostupné z <https://www.domazlice.eu/rozvoj-mesta/ratingove-hodnoceni-mesta/ekonomika-mikroregionu-1583cs.html>.
- 13) MMR (Ministerstvo pro místní rozvoj), ©2017: Principy a pravidla územního plánování (online) [cit. 2023.01.03], dostupné z <https://www.uur.cz/media/k2fnp4oc/pap-komplet-pro-tisk-2017.pdf>.
- 14) Mráz L. et Pechar L., 2019: Postřekovské rybníky- byly, jsou a budou. Rybníky 2019 (online) [cit. 2022.12.04], dostupné z: http://www.cskicr.cz/wpcontent/uploads/2019/06/Rybniky_2019_sbornik_fin.pdf.
- 15) NPÚ (Národní památkový ústav), ©2022: Ústřední seznam kulturních památek (online) [cit. 2022.11.04], dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/>
- 16) Omni cimiterium z. s.,©2020: Historické hřbitovy (online) [cit. 2022.11.11.], dostupné z <https://cimiterium.cz/hrbitovy/detail/834-domazlice>.
- 17) NPÚ (Národní památkový ústav), ©2018: *Vývoj a současné principy památkové péče* (online) [cit. 2022.11.11], dostupné z <https://www.npu.cz/cs/npu-a-pamatkova-pece/pamatky-a-pamatkova-pece/vyvoj-a-soucasne-principy>

Ostatní zdroje:

- 1) Baramová M., 2022: Typologie historické kulturní krajiny jižního Kaplicka. České vysoké učení technické v Praze, Fakulta stavební, Praha.
- 2) Ehrlich M., Kuča K., Salašová A., Šantrůčková M., 2020: Typologie historické kulturní krajiny České republiky: Metodika s osvědčením Ministerstva kultury. Národní památkový ústav. Praha.

- 3) Hendrych J., Vacek O., Ehrlich M., 2022: Identifikace kulturně historických hodnot celku historické kulturní krajiny Celek HiKK Netolicko (ORP Prachatice). České vysoké učení technické v Praze, Fakulta stavební, Praha.
- 4) Mottlová H., 2021: Analýza kulturní krajiny jižního Chebska. České vysoké učení technické v Praze, Fakulta stavební, Praha. 48 s. (bakalářská práce). „Nepublikováno“. Dep. DSpace ČVUT v Praze.
- 5) Šantrůčková M., Demeková K., Dostálek J., Krausová V., Malina O., Rudl A., Vávrová V., Vokoun A., 2022: Identifikace jednotek a celků historické kulturní krajiny ve správním území ORP Kutná Hora a identifikace kulturně historických hodnot celku historické kulturní krajiny Uhlířskojanovicko. Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v. v. i., Průhonice.
- 6) Trpáková L., 2014: Metodika identifikace komponovaných krajín. Mendelova univerzita. Brno.
- 7) Vorel I., Kupka J., Kuča K., Vondráčková S., Vacek O., 2022: Identifikace kulturně historických hodnot celku historické kulturní krajiny Rožďalovické a Dymokurské rybníky (ORP Poděbrady). České vysoké učení technické v Praze, Fakulta stavební, Praha.
- 8) Weber M., Cimbuřová D., Veith T., Vokoun A., 2022: Identifikace jednotek a celků historické kulturní krajiny ve správním území ORP Turnov a identifikace kulturně historických hodnot celku historické kulturní krajiny Sychrovsko. Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v. v. i., Průhonice.

Mapové podklady:

- 1) ČÚZK, ©2023: Prohlížeč služba WMS - DMR 5G (Stínový model reliéfu) (online) [cit. 2023.01.02], dostupné z <https://ags.cuzk.cz/arcgis2/services/dmr5g/ImageServer/WMServer>.
- 2) ČÚZK, ©2023: Prohlížeč služba WMS pro Katastrální mapu (online) [cit. 2023.01.02], dostupné z <https://services.cuzk.cz/wms/local-KM-wms.asp?>>.
- 3) ČÚZK, ©2023: Prohlížeč služba WMS – ZM 10 (online) [cit. 2023.01.02], dostupné z https://geoportal.cuzk.cz/WMS_ZM10_PUB/WMServer.aspx.

- 4) ČÚZK, ©2023: Prohlížeč služba WMS – ZM 25 (online) [cit. 2023.01.02], dostupné z <https://geoportal.cuzk.cz/WMS_ZM25_PUB/WMSservice.aspx>.
- 5) ČÚZK, ©2023: Prohlížeč služba WMS – ZABAGED® (vizualizace ZM10) (online) [cit. 2023.01.02], dostupné z <<https://ags.cuzk.cz/geoprohlizec/?k=15894>>.
- 6) ČÚZK, ©2023: Prohlížeč služba WMS – MCR500 (online) [cit. 2023.01.02], dostupné z <https://geoportal.cuzk.cz/WMS_MCR500/WMSservice.aspx>.
- 7) Laboratoř geoinformatiky UJEP; 2nd Military Survey, Austrian State Archive, ©2022: Mapy I., II., III. Vojenského mapování (online) [cit. 2022.11.3.], dostupné z <http://oldmaps.geolab.cz/>
- 8) Mapy.cz, ©2022 : Turistické mapy (online) [cit. 2022.11.1.], dostupné z <<https://mapy.cz/turisticka>>

Seznam obrázků:

Obr. 1: Orientační zobrazení v mapě ČR (Multušová, 2023).

Obr. 2: Administrativní rozdělení SO ORP Domažlice (ČSÚ, online) [cit. 2022, 01.11.], dostupné z <<https://www.czso.cz/documents/11252/17842113/ORP3202.png/ac7bdd6f-3f95-43bf-afa5-b0dc5c9fe8e1?version=1.1&t=1465972353466>>.

Obr. 3: Obecně-geografická mapa SO ORP Domažlice (ČSÚ, online) [cit. 2022, 01.11.], dostupné z <https://www.czso.cz/documents/11252/17842113/domazlice_geomapa.png/1b5d749c-583f-4535-9e7b-f002790c8379?version=1.1&t=1495029750448>.

Obr. 4: Orientační zobrazení celku v mapě správního obvodu Domažlice (Multušová, 2023).

Obr. 5: Hranice katastrálních území v celku historické kulturní krajiny (Multušová, 2023).

Obr. 6: Zobrazení reliéfu a dominant v řešeném území (Multušová, 2023).

Obr. 7: Pohled na Domažlice z Baldovského návrší (Multušová, 2022).

Obr. 8: Pohled na Domažlice z Veselé hory (Multušová, 2022).

Obr. 9: Pohled na Domažlice z modré turistické stezky z Domažlic do Nevolic (Multušová, 2022).

Obr. 10: Chodský hrad (Multušová, 2022).

- Obr. 11:** Náměstí Míru s památkově chráněnými budovami s podloubím, ikonická věž kostela Narození Panny Marie, v dále Dolní brána (Multušová, 2022).
- Obr. 12:** Dolní brána (Multušová, 2023).
- Obr. 13:** Budova státní správy, nyní okresního soudu (Multušová, 2023).
- Obr. 14:** Kostel Nanebevzetí Panny Marie, který je součástí komplexu Augustiniánského kláštera (Multušová, 2022).
- Obr. 15:** Kostel Všech svatých (Multušová, 2023).
- Obr. 16:** Pohled na Veselou horu od Nevolic (Multušová, 2022).
- Obr. 17:** Pohled na Veselou horu (vlevo) a Domažlice od Nevolic (Multušová, 2022).
- Obr. 18:** Kaple sv. Vavřince na Veselé hoře, v dále Domažlice (Multušová, 2022).
- Obr. 19:** Kaple sv. Vavřince s památnými lipami (Multušová, 2022).
- Obr. 20:** Boží muka na Veselé hoře (Multušová, 2022).
- Obr. 21:** Detail podstavce božích muk na Veselé hoře (Multušová, 2022).
- Obr. 22:** Kaple sv. Vavřince ve Stráži s pamětním křížem (Multušová, 2022).
- Obr. 23:** Kaple sv. Anny (Multušová, 2023).
- Obr. 24:** Kříž ve Stráži, číslo znaku 21 (Multušová, 2023).
- Obr. 25:** Pohled na Baldovské návrší z Týnského předměstí (Multušová, 2022).
- Obr. 26:** Pohled na Baldovské návrší od hřbitova v Luženičkách (Multušová, 2022).
- Obr. 27:** Baldovské návrší a jeho dominanty (Multušová, 2022).
- Obr. 28:** Pomník bitvy u Domažlic (Multušová, 2022).
- Obr. 29:** Kaple Nejsvětější Trojice (Multušová, 2022).
- Obr. 30:** Jedna ze soch umístěných na poutní cestě na Baldovské návrší, v pozadí Švihovská vrchovina (Multušová, 2022).
- Obr. 31:** Popisná tabulka sochy z obrázku č. 31 (Multušová, 2022).
- Obr. 32:** Kříž s kalichem na podstavci, číslo znaku 58 (Multušová, 2023).
- Obr. 33:** Kříž s anděly, číslo znaku 38 (Multušová, 2023).
- Obr. 34:** Staňkův mlýn (Multušová, 2022).
- Obr. 35:** Boží muka u Stráže, číslo znaku 37 (Multušová, 2023).
- Obr. 36:** Vstup do dolu Na Kole (Multušová, 2022).
- Obr. 37:** Kaple sv. Antonína Paduánského v Luženičkách (Vachal, ©2011).
- Obr. 38:** Baldovský statek (Kokorev, ©2021).

- Obr. 39:** Pozůstatky plužin v okolí zaniklé obce Pleš (Multušová, 2023).
- Obr. 40:** Satelitní snímek dochovaných plužin v okolí zaniklé obce Pleš (Google Earth, ©2022).
- Obr. 41:** Kostel sv. Anny (Multušová, 2023).
- Obr. 42:** Pohled na Tanaberk od vesnice Hájek (Multušová, 2023).
- Obr. 43:** Pohled na Trhanovský zámek, kostel sv. Jana Nepomuckého a město Trhanov; v pozadí Český les (Multušová, 2023).
- Obr. 44:** Gloriet Klobouk (Multušová, 2023).
- Obr. 45:** Pohled na kostel Zvěstování Panny Marie v Pivoni (Multušová, 2023).
- Obr. 46:** Pohled na Kanice z návrší pod Netřebem (Multušová, 2023).
- Obr. 47:** Část Postřekovských rybníků (Multušová, 2023).
- Obr. 48:** Část Postřekovských rybníků (Multušová, 2023).
- Obr. 49:** Pohled na město Kdyně, v pozadí Rýzmbek (Multušová, 2023).
- Obr. 50:** Zámek v Poběžovicích (Multušová, 2023).
- Obr. 51:** CHKO Český les poblíž zaniklé obce Bystřice, v dále Čerchov (Multušová, 2022).
- Obr. 52:** Pohled od zaniklé obce Václav na Velký Zvon a věž radiotechnického vojska, která je využívána dodnes (Multušová, 2023).
- Obr. 53:** Objekty bývalé roty Václav (Multušová, 2023).
- Obr. 54:** Pomník Jana Sladkého Koziny nedaleko Újezda na vrcholu Hrádek (Multušová, 2023).
- Obr. 55:** Zřícenina zámku Walddorf, který patřil ke stejnojmenné zaniklé vesnici (Multušová, 2023).
- Obr. 56:** Bývalý hostinec v zaniklé obci Sruby, který byl využíván jako sídlo roty PS, dnes se zde hraje paintball (Multušová, 2023).